

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΕ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1-15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1996

ΑΡΙΘ. 18

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Προσωπογραφία του αγίου Νεκταρίου.
— Μητροπ. Πατρών **Νικοδήμου**,
Μηνύματα Μεγάλης Εβδομάδος.
— Μητροπ. Ναυπάκτου **Γεροθέου**,
Η προσωπικότητα του Γερέως. —
Ίω. **Φουντούλη**, Άπαντήσεις σε
λειτουργικές, κανονικές και άλλες
απορίες. — Αρχιμ. Μ. Φ., Έπιση-
μάνσεις. — Πρωτοπρ. Ίωάν. Άθ.
Άντωνόπουλου, Τò ἐγκόλιον του
νεωκόρου. — Πρεσβ. Κων. Ν. **Καλ-
λιανού**, Σχέσεις Σκοπέλου και Ά-
γίου Όρους. — Νικ. Κ. **Δρατσέλλα**,
Η ΙΔ' Κατήχησης πρὸς φωτιζομέ-
νους. — Άλεξ. Μ. **Σταυρόπουλου**,
Δικαίωμα στο μέλλον. — Ι. Μ. **Χα-
τζηφώτη**, Ό πνευματικός χαρακτή-
ρας τῶν Γεννήσεων του Άθω. —
Παν. Θ. **Παπαθεοδώρου**, Λόγος ἀ-
μετάφραστος. — Θεοδ. Ι. **Ψαριώτη**,
Καὶ κηπουρὸς καὶ φυσιολόγος... —
Φς, Τò βιβλίο. — Μαν. Μελ., Ἐπί-
καιρα. — **Περιεχόμενα** «Ἐφημε-
ρίου» τοῦ ἔτους 1996. — Οἱ κατὰ
τὸ ἔτος 1996 **συνεργάται** τοῦ «Ἐφη-
μερίου».

ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΑ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Άθήναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μαυρογόνα-
τος, Ἡλείου 132 — Πέραμα.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**

Γ'

Ό ἅγιος Νεκτάριος εἶναι λαοφιλὴς καὶ πολὺ ἀγαπητός. Ἡ φήμη του καὶ ἡ εὐλάβεια πρὸς αὐτὸν διαδόθηκε σὲ ὅλες τὶς ἠπείρους τῆς γῆς, ἕως τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης. Όλοι οἱ Ὀρθόδοξοι ἐπικαλοῦνται τὶς ὑπὲρ αὐτῶν πρεσβεῖες του καὶ δοξάζουν μαζί του τὸν Θεόν, ὁ Ὅποιος εἶναι «θαυμαστός ἐν τοῖς ἁγίοις Αὐτοῦ» (Ψαλμ. ξξ' 35). Όλοι ἐπίσης συναισθάνονται, ὅτι καλοῦνται καὶ ἡμποροῦν νὰ τὸν μιμηθοῦν, διότι τὸν νοιώθουν πολὺ κοντὰ τους ὄχι μόνον χρονικῶς, ἀλλὰ ὑπαρξιακῶς. Μὲ τὸ προσωπικό του παράδειγμα καὶ μὲ τὴ διδασκαλία του μᾶς προτρέπει ν' ἀκολουθοῦμε τὴν ὁδὸ τῆς ἀγιότητος. Μᾶς καθιστᾶ συνειδητόν, ὅτι οἱ ἅγιοι δὲν ἀνήκουν μόνον σὲ παρωχημένες ἐποχές, οὔτε εἶναι ὄντα ἐξωγήινα, ὑπεράνθρωπα καὶ ὑπερφυσικά, ποὺ ζοῦν τυχόν ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνθρωπινὴ πραγματικότητα καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας κοσμοθεωρητικά, βιοθεωρητικά, ἠθικοκοινωνικά καὶ πολιτισμικά πλαίσια.

Ό ἅγιος Νεκτάριος ὡς ἅγιος τοῦ αἰῶνός μας γίνεται κατ' ἐξοχὴν αἰσθητός ὡς σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μας καὶ ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μας. Δὲν ἦταν ἀποξενωμένος ἀπὸ τὶς δυσκολίες, τὰ προβλήματα καὶ τὶς ἀντιξοότητες, ποὺ περιβάλλουν ὅλους μας. Τὸ μυστικό του ἦταν ὅτι πάνω ἀπὸ ὅλα ἔθετε τὴν ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσί του στὸν Χριστό. Γι' αὐτὸ ἐπανελάμβανε μὲ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο «Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ» (Φιλίπ. δ' 13). Ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «τῆς τοῦ Θεοῦ Χάριτός ἐστὶ τὰ κατορθούμενα» (Migne Ἐ.Π. 50, 708).

Ό ἅγιος Νεκτάριος ὑποβοηθεῖ καὶ ἐνθαρρύνει τὴν ἐπιδίωξι τῆς ἀγιότητος, διότι ἡ διδασκαλία του καὶ οἱ ἐπιστολές του καθιστοῦν συνειδητόν, ὅτι ἡ ἀγιότης δὲν εἶναι τελειότης 100%, ἀλλὰ συνεχῆς προσπάθεια, τὸ νὰ μᾶς βρῆ ὁ θάνατος τὴν ὥρα ποὺ μετανοημένοι θέλομε καὶ ἀγωνιζόμεθα νὰ γίνωμε καλύτεροι, «τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενοι, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι, κατὰ σκοπὸν διώκοντες εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Φιλίπ. γ' 13-14). Ό ἅγιος Νεκτάριος τόνιζε ὅτι ἡ προσωπικότης τοῦ Χριστιανοῦ δὲν εἶναι κάτι στατικό, ἀλλὰ βρίσκεται ἀδιακόπως σὲ ἐξέλιξι.

καὶ κίνησι, στὸ γίγνεσθαι καὶ διαμορφοῦσθαι. Ἡ ἐπίτευξις τῆς ἀγιότητος δὲν εἶναι ἄφιξις στὸ τέρμα, κάματος ἢ νωχέλεια, ραστώνη ἢ ὀλιγωρία, ἀλλὰ συνεχῆς δυναμικὴ προσπάθεια, πορεία, δρόμος, ἀγών. Ποτὲ δὲν εἴμεθα τόσο κοντὰ στὸν Θεό, ὥστε νὰ μὴν αἰσθανώμεθα τὴν ἀνάγκη νὰ ἔλθωμεν ἀκόμη πὺρ κοντὰ Του. Τὰ θεῖα Χαρίσματα ἐπιδαψιλεύονται σ' ἐμᾶς, ὅταν ποθοῦμε καὶ προσπαθοῦμε νὰ φθάσωμε σὲ ὑψηλότερες βαθμίδες, χρησιμοποιώντας τὴν «ἀνάγουσαν εἰς οὐρανὸν» «ἀληθῆ ὑψωτικὴν κλίμακα» τῶν ἐπιδιωκομένων ἀρετῶν (Ἁγίου Νεκταρίου, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, Ὁρθόδοξος Ἱερὰ Κατήχησις, Εἰσαγωγὴ Εὐαγγελίου Χρ. Δεληδήμου, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 153. *Τοῦ ἰδίου*, Ἐπιστολὴ 28 (κατὰ τὴν ἀρίθμησι στὸ βιβλίον: Τίτου Ἐμμ. Μαθθαίου, Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου, Ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως Κατηχητικαὶ Ἐπιστολαὶ πρὸς τὰς Μοναχὰς Ἱ. Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης, Ἀθήναι, 1984). Ἡ ἀνοδος στὴν κλίμακα αὐτῆ τῶν πνευματικῶν ἀγωνισμάτων σημαίνει συνεχῆ ἐπίγνωσι καὶ βελτίωσι τοῦ ἑαυτοῦ μας: «Ἀγωνίζου, —γράφει στὴν ἡγουμένη Ξένη—, τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν... Ἐν τῷ ἀγῶνι παρουσιάζονται αἱ ἀδυναμίαι καὶ αἱ ἐλλείψεις καὶ τὰ ἐλαττώματα, ἡ δὲ φροντίς ἐξαλείφει αὐτά. Ἐν τῷ ἀγῶνι, ὡς ἐν τῷ γυμναστηρίῳ, γινώσκωμεν τὰς ἀδυναμίας μας. Τὸ κάτοπτρον τῆς ἠθικῆς μας καταστάσεως εἶναι τὸ στάδιον τοῦ ἀγῶνος. Ὁ μὴ ἀγωνισθεὶς ἐν τῷ σταδίῳ, οὐκ ἐπέγνω ἑαυτὸν» (Ἐπιστ. 83).

Ἡ ἐπίγνωσις αὐτὴ συντελεῖ στὴν καταπολέμησι τοῦ «ἐγωϊσμοῦ», ὁ ὁποῖος εἶναι «λερναία ὕδρα» μὲ πολλὰ κεφάλια καὶ πλοκάμια. Ἡ καταπολέμησις αὐτὴ προϋποθέτει τὴν ἀρετὴ τῆς «ταπεινοφροσύνης», ἡ ὁποία εἶναι, ὅπως τονίζει ὁ ἅγιος, «ἀγνοίας συναίσθησις, φιλοσοφίας ἀρχή, ἀληθείας ἐπίγνωσις, γενέτειρα φόβου Θεοῦ, θεμέλιον ἀρετῶν, ἐντολῶν τήρησις, δύναμις ὑποποιός, εὐγενείας παροχευς» (Ἁγίου Νεκταρίου Μητροπολίτου Πενταπόλεως, Ὁρθόδοξος Ἱερὰ Κατήχησις, Εἰσαγωγὴ Εὐαγγελίου Χρ. Δεληδήμου, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 158).

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἐνεσάρκωσε στὴν ζωὴ του ὅλες τὶς ἀρετές, τὶς ὁποῖες χωρὶς συστηματικὴν καὶ σχολαστικὴν —«καζουϊστικὴν» ἠθικολογίαν— προβάλλει στὰ διάφορα δημοσιεύματά του. Ὅταν ἀναγινώσκωμε τὴν εὐσύνοπτη παρουσίασι τῶν ἀρετῶν αὐτῶν στὸ ἔργον τοῦ «Ὁρθόδοξος Ἱερὰ Κατήχησις», ἀποκτᾶμε τὴν ἐντύπωσι ἢ ὀρθότερον τὴ βεβαιότητα, ὅτι τὰ διατυπωθέντα ἐγράφησαν γιὰ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὡς προσωπικὸς πνευματικὸς

καθρέπτης καὶ ὡς προγραμματικὸ - δεοντολογικὸ μνημόνιον τῶν ἀρετῶν, τὶς ὁποῖες ὁ ἴδιος προσπαθοῦσε νὰ ἐνεσάρκωσῃ καὶ ἐνεσάρκωνε στὴν βιωματικὴν του ἐμπειρία. Στὶς διατυπώσεις του εἶναι ἐκδηλὸς ἡ σφραγὶς τοῦ προσωπικοῦ του βίου. Ἡ διδασκαλία του βρισκόταν σὲ τελεία συνήχησι καὶ ἁρμονία πρὸς τὶς ἀκτινοβόλες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του. Καὶ γιὰ τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον θὰ ἔλεγεν ὁ Εὐσέβιος: «Τὰ κατὰ πρᾶξιν ἔργα αὐτῷ γνησιωτάτης φιλοσοφίας κατορθώματα εἰ μᾶλα θαυμαστὰ περιεῖχεν· οἷον γοῦν τὸν λόγον, τοιόνδε τὸν τρόπον καὶ οἷον τὸν τρόπον, τοιόνδε τὸν λόγον ἐπεδείκνυτο» (Εὐσεβίου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 6,3: Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, Ἔκδ. «Ἀποστ. Διακονίας», τόμ. 19, σ. 352).

Χρησιμοποιώντας τὸν τρόπο τῆς διατυπώσεως καὶ τὴν ἰδίαν τὴ φρασεολογίαν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, θὰ ἠμπορούσαμε νὰ παρουσιάσωμε δειγματοληπτικῶς μερικὲς ἀπὸ τὶς ἀρετές του. Ὁ ἅγιος Ἐπίσκοπος Πενταπόλεως εἶχε «πίστιν» μὲ «φωτεινότητα», ἀνακαινιστικὴν «διαπλαστικότητα», «ἰσχύν», ἡ ὁποία προσελκύει τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ὁδηγεῖ στὸν ἁγιασμόν. Εἶχε «φρόνησιν», «σοφίαν», «σύνεσιν», ἀφοσίωσι στὴν «ἀλήθειαν», «δικαιοσύνην» (Ὁρθ. Ἱ. Κατήχησις, σσ. 149 ἐξ.). Εἶχεν ἀνέλθει ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς κλίμακος τῆς προβαλλομένης καὶ ἀπὸ ἀρχαίους Ἑλληνας σοφοῦς καὶ ἐξευγενισμένης καὶ ἐμπλουτισμένης «ἠθικῆς ἀνδρείας καὶ τῶν παραγῶγων αὐτῆς ἀρετῶν» (Αὐτ., σσ. 160 ἐξ.). Ὁ ἅγιός μας εἶχε στὸν ὑψιστὸ βαθμὸν τὴν «ἠθικὴ ἀνδρεία», δηλαδὴ «τὸ γενναίως φέρειν τὰ ἐν τῷ βίῳ ἀλγεινά, τὸ κρατεῖν ἠδονῆς τε καὶ ἐπιθυμίας καὶ λύπης καὶ ὀργῆς». Εἶχε τὴν «εὐειδεστάτην δυάδα» τῆς «ἀνδρείας» καὶ τῆς «ὑπομονῆς», «τὸ φέρειν γενναίως τὰς προσβολὰς καὶ τὰς ἀδικίας ἐνεκεν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ». Μὲ «ἠθικὴν ἰσχύν» ἦταν «ἀπόπητος ἐν τοῖς ἀγῶσιν αὐτοῦ κατὰ τῶν πολεμίων τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιοσύνης, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ». Μὲ θάρρος ἔλεγεν: «Κύριος ἐμοὶ βοηθὸς καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος» (Αὐτ., σσ. 160-161). Ἐνεκα τῆς «μεγαλοφροσύνης» του σκεπτόταν «τὰ μεγάλα καὶ γενναῖα ἐν τῇ ἐπιτελέσει τῆς ἐπὶ γῆς ἀποστολῆς». Ἡ παροιμιώδης «ἀμνησικακία» του ἔφερε τὴν «λήθην τῶν προσγενομένων» εἰς αὐτὸν «κακῶν... καὶ ἀνοχὴν». Ἦταν γεμάτος ἀπὸ πνεῦμα συγχωρητικότητος καὶ παροχῆς «συγγνώμης» καὶ «ἀφέσεως ὀφειλῆς τῶν ἁμαρτανόντων» (Αὐτ., σ. 161). Σύνθημά του ἦσαν οἱ λόγοι τοῦ Ἁπ. Παύλου: «Μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, με-

τὰ μακροθυμίας ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης» (Ἐφ. δ' 2-3). Πάντοτε εἶχεν «ἐπιείκειαν» (Φιλιπ. δ' 5) καὶ «μακροθυμίαν», διακρινόμενος γὰρ «τὴν τοῦ θυμοῦ συγκράτησιν πρὸς μὴ ἀντεκδίκησιν». Ἦταν εὐεργετικός, ἐπιδιώκων τὴν «μετάδοσιν ἐκ τῶν ἰδίων ἀγαθῶν τοῖς χρεῖαν ἔχουσι καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν ἀγαθοῦ ἀντὶ κακοῦ». Στὴν ζωὴ του ἔλαμπε ἡ «μεγαλοψυχία», δηλαδὴ «τὸ ἡθικὸ σθένος τῆς ψυχῆς, δι' οὗ τις ἀποδεικνύεται ὑπέρτερος τῶν παθῶν καὶ τῶν περιστάσεων καὶ προσφέρει γενναίως τὰ ἑαυτοῦ ὑπὲρ τῶν δεομένων καὶ πολλάκις ἑαυτόν», δοθέντος ὅτι «ἰλαρὸν δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς» (Β' Κορ. θ' 6). Μὲ τὴν «εὐσπλαγχνίαν», δηλαδὴ μὲ τὴν «εὐαισθησίαν ψυχῆς ἀγαπώσης τὸν πλησίον αὐτοῦ» εἶχεν ὡς μέλημά του τὴν «πλουσιοπάροχον μετάδοσιν τῶν ἰδίων ἀγαθῶν πρὸς τοὺς δεομένους» καὶ σκόρπιζε συνεχῶς τὰ δῶρα τῆς «ἐλεημοσύνης», ἡ ὁποία καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν» (Ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 161-163). Ἐπανελάμβανε μὲ τὸν Ἄπ. Παῦλο, ὅτι «πάντα ἡγείται σκύβαλα, ἵνα Χριστὸν κερδήσῃ» (Φιλιπ. γ' 8) καὶ ἀκτινοβολοῦσε «μεγαλοπρέπειαν», δηλαδὴ «τὸ ὑπερορᾶν πάντων τῶν σωματικῶν καὶ οὐδ' ἑνὸς ἀξίων τῆ παραθέσει τῶν ἀοράτων». Ἡ ζωὴ του ἦταν γεμάτη ἀπὸ «φόβον ἅγιον», δηλαδὴ ἀπὸ «ἄκραν εὐλάβειαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἄκραν σεβασμὸν πρὸς τὰς θείας ἐντολάς, ἕνεκεν τῆς τελείας πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης» (Αὐτ., σ. 163). Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ὑπάρξεώς του ἦσαν ἐπίσης ἡ «σωφροσύνη» ὡς «ρῶμη καὶ φῶς ψυχῆς ἀπαθοῦς» ἢ «ἀγνεία» καὶ ἡ «παρθενία» ὡς «θυσία τῷ Θεῷ μίμησιν ἔχουσα ἀγγελικὴν» ἢ «ἀκεραιότης» ὡς «καθαρότης ψυχῆς καὶ σώματος» ἢ «ἐγκράτεια» ὡς «ἁμαρτίας ἀναίρεσις, παθῶν ἀλλοτριώσις..., ζωῆς πνευματικῆς ἀρχὴ καὶ κρηπίς πάσης ἀρετῆς». Ἡ ζωὴ του ἦταν πράγματι ἀπόδειξις, ὅτι «ὁ καρπὸς τοῦ (Ἁγίου) Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια» (Γαλ. ε' 22, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 164).

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος εἶχε μεγάλην εὐαισθησία στὴν καλλιέργεια τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης. Ὑπενθυμίζων καὶ στοὺς ἄλλους ὅσα ὑπενθύμιζε στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτόν του, ἐπανελάμβανε λ.χ. τὰ ἐξῆς: «... Νὰ ὦμεν εἰρηνοποιοὶ καὶ εἰρηνικοί. Νὰ ὦμεν ὑπομονητικοί, καρτερικοί καὶ ἀνεκτικοί. Νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, νὰ εὐλογῶμεν τοὺς καταρωμένους ἡμᾶς, νὰ ἀγαθοποιῶμεν τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς καὶ νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς καὶ

διωκόντων ἡμᾶς... Νὰ τρέφωμεν τοὺς πεινῶντας. Νὰ ποτίζωμεν τοὺς διψῶντας. Νὰ ἐνδύωμεν τοὺς γυμνοὺς. Νὰ φιλοξενῶμεν τοὺς ξένους. Νὰ ἐπισκεπώμεθα τοὺς ἀρρώστους. Νὰ παρηγορῶμεν τοὺς τεθλιμμένους καὶ νὰ βοηθῶμεν τοὺς ἐν φυλακαῖς... Νὰ διαφωτίζωμεν τοὺς πλανηθέντας ἀπὸ τῆς ἀληθείας... Νὰ διορθῶμεν μετ' ἀγάπης τοὺς ἁμαρτάνοντας». Ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη πρέπει νὰ εἶναι «ἀγνή καὶ ἀγία καὶ νὰ ἀπορρῆ ἐκ τῆς ἀγνῆς πνευματικῆς ἐν τῷ Θεῷ ζωῆς», νὰ εἶναι «ἀπόλυτος καὶ ἀπεριόριστος, ἦτοι γενικὴ πρὸς πάντας φίλους καὶ ἐχθροὺς, ὅπως ἀνιδιοτελής..., πρόθυμος πρὸς πᾶσαν θυσίαν... καὶ νὰ ἐξαίρηται μέχρι τελείας αὐταπαρνήσεως» (Ὁρθ. Ἱ. Κατήχησις, σσ. 170-171).

Ὅλες οἱ ἀρετῆς αὐτῆς ἔλαμπαν συνηνωμένες στὴν προσωπικότητα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου καὶ ἦσαν — ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ ἴδιος —, «ὡς ἀκτίνες ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἐκπεμπόμεναι ἢ ὡς τὰ χρώματα μιᾶς ἀκτίνος ἡλιακῆς διαθλασθείσης ἐπὶ τοῦ καθαρῆς τῆς ψυχῆς κατόπτρου» (Ἐπιστ. 36). Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, χρησιμοποιῶν ὡς πνευματικὸν ἐφαλτήριο καὶ ὡς ἀνυψωτικὴς φτεροῦγες τὴν συχνὴ μετάληψι τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Κυρίου, τὴν ἀδιάλειπτον προσευχὴν καὶ τὴν ἱερὰν μελέτη βρισκόταν σὲ συνεχῆ ἔξαρσι καὶ μεταρσίωσι στὶς σφαῖρες τῆς ἀναγωγικῆς καὶ μυστικῆς πνευματικῆς θεωρίας καὶ λατρείας καὶ γι' αὐτὸ ἦταν σὲ θέσι — λ.χ. μέσα στὸ ἔργο του «Περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ» (ἐν Ἀθήναις. 1897, σ. 24) — νὰ περιγράφῃ τὰ ἐκ τῆς ἰδικῆς του προσωπικῆς ἐμπειρίας γνωστὰ σ' αὐτὸν μυστικὰ ἐκστατικὰ βιώματα καὶ νὰ τονίζῃ ὅτι «ἢ μετὰ τοῦ Θεοῦ σχέσις... εἶναι ἢ λαμπρὰ πορφύρα, ἢ περιβάλλουσα τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ περιχέουσα αὐτὴν θεῖαν αἴγλην... εἶναι ἢ κούφη νεφέλη ἢ αἴρουσα αὐτὸν ἐκ τῶν γῆινων καὶ ἀνυψοῦσα μέχρι τρίτου οὐρανοῦ, ἐν ᾧ ἀκούει ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλήσαι (Β' Κορ. ιβ' 4)».

(Συνεχίζεται)

**ΤΡΙΑΛΟΓΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ
(Τοῦ Π. Β. Πάσχου)**

1. ΕΡΩΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

2. Η ΔΡΟΣΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

3. Ο ΓΛΥΚΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

μέ κείμενα - κηρύγματα ὀρθοδόξου πνευματικότητος.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β'

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

16. Ο ΣΤ' ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΥ

«Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς εἶπε, τετέλεσται, καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα»

Οἱ σταυρωταὶ τοῦ Κυρίου, ὅταν ἤκουσαν ἀπὸ τὸ στόμα Του τὴ λέξιν «τετέλεσται» ἐθεώρησαν ὅτι ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἀπέθνησκε καὶ ἔσβηνεν ὄχι μόνον ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὸ ἔργον Του. Εἰς αὐτὸ ἄλλωστε ἀπέβλεπον οἱ ἐχθροὶ Του· ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν νὰ Τὸν ἐξοντώσουν, νομίζοντας ὅτι μὲ τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν θανάτωσίν Του θὰ σβῆσῃ τελείως καὶ ἡ ὄλη ὑπόθεσις τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας Του· ὅτι θὰ ἐξέλειτε γενικῶς κάθε ἕχνος «χριστιανικόν».

Ἄλλ' ὄχι. Ἀποθνήσκει βεβαίως ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἀλλὰ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι ὁ αἰώνιος νικητὴς, ὁ θριαμβευτὴς τῶν αἰώνων. Καὶ ἡ λέξις «τετέλεσται», τὴν ὁποίαν μόλις ἔλαβε τὸ ὄξος εἶπε, καὶ ἐν συνεχείᾳ «κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα», δὲν εἶναι λέξις ἀπογνώσεως, δὲν εἶναι, ὅπως ἴσως θὰ ἐνομιζέτο, λέξις πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεως. Ἄλλὰ σημαίνει 1) τὴν αἰσίαν ἐπισφράγισιν τοῦ ἔργου Του καὶ 2) τὴν αἰσίαν προοπτικὴν περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἐκκλησίας Του.

1. Μόλις τὴν προηγουμένην ἡμέραν, μετὰ τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον, ὅταν ἀπήυθνε πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα τὴν Ἀρχιερατικὴν Του προσευχὴν, ἔλεγε· «Πάτερ, τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὁ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω». Καὶ ἤδη, ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ, προβαίνει οὕτως εἰπεῖν, εἰς ἓνα πανηγυρικὸν ἀπολογισμὸν τοῦ ἔργου Του. Καὶ τὸν ἀπολογισμὸν αὐτὸν ἀκριβῶς ἐκφράζει μετὰ βαθυτάτης ἱκανοποιήσεως ἡ λέξις «τετέλεσται», τὴν ὁποίαν τὸ ξηρὸν ἀπὸ δίψαν στόμα Του ἀπαγγέλλει καὶ τὰ στεγνὰ χεῖλη Του προφέρουν.

«Τετέλεσται», λοιπόν. Ἐν πρώτοις ἔλαβον αἴσιον πέρας καὶ ἐξεπληρώθησαν ὅλαι αἱ προφητεῖαι, αἱ ὁποῖαι ἐλέχθησαν περὶ τοῦ Μεσσίας. Καὶ ἐξεπληρώθησαν, μέχρι κεραίας, κατὰ τρόπον ὄντως θαυμαστόν. Καὶ τώρα ὁ Κύριος πιστοποιεῖ ὅτι τὸ σύνολον τῶν προφητειῶν ἐγίνε πραγματικότης, «τετέλεσται». Προφητεῖαι αἱ ὁποῖαι ἐλέχθησαν ὑπὸ τῶν Προφητῶν εἰς διαφόρους αἰῶνας ἐξεπληρώθησαν ὅλαι ἐν τῷ προσώπῳ Ἐκείνου, τὸν Ὅποῖον ὁ Θεὸς ἔστειλεν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ φέρῃ τὴν σωτηρίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

«Τετέλεσται», λέγει ὁ Κύριος· καὶ διὰ τῆς λέξεως αὐτῆς βεβαιώνει ἐπίσης ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιγείου ζωῆς Του. Τελειώνει μία ζωὴ ἀγιότητος· ἓνας βίος τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος «διήλθεν εὐεργετῶν» καὶ ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου ὑποκλίνονται καὶ φίλοι καὶ ἐχθροί. Πάρα πολλοὶ τὸν ἀπεθαύμασαν διὰ τὴν διδασκαλίαν Του. Ἄλλὰ τὸν ἀπεθαύμασαν ἀκόμη περισσότερο διὰ τὴν ἀγιότητά Του. Τὸν βίον Αὐτοῦ τὸν λάμποντα καὶ ἀκτινοβολοῦντα ἀπὸ ἀγιότητα ἀποθαυμάζουν οἱ αἰῶνες. Καὶ αὐτοῦ τοῦ βίου τὸ τέλος σημαίνει ἡ λέξις «τετέλεσται», τὴν ὁποίαν ἀπαγγέλλει ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ.

Ἄλλὰ «τετέλεσται», ἐν συνεχείᾳ, καὶ ἐπισφραγίζεται ἡ ἐπὶ γῆς ἀποστολὴ τοῦ Κυρίου. Ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ γίνῃ ὁ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Ἐδίδαξεν, ἐθαυματούργησεν, ὠδήγησεν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, καὶ μᾶς προσήγαγε πρὸς τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Καὶ τώρα ἡ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θυσία Του ἐπισφραγίζει τὸ ἐπίγειον ἔργον Του, διὰ νὰ ἔλθῃ ἐν συνεχείᾳ τὸ σωτήριον ἀποτέλεσμα. Τὸ «τετέλεσται», λοιπόν, εἶναι ἡ ἐπισφράγις τῶν πάντων. Ὁ Κύριος δύναται, τώρα πρὸ πάντων, νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Πατέρα «τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὁ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω».

Καὶ αὐτὴ ὁμως ἡ θυσία Του ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος τῆς. Ἐτελείωσε καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Σταυροῦ. Καὶ τώρα, μὲ τὴν αἴσθησιν τοῦ νικητοῦ, μὲ τὴν συναίσθησιν τοῦ ἥρωος καὶ μάρτυρος ὁ ὁποῖος ἠγωνίσθη καὶ ὑπέστη τὸ μαρτύριον καὶ τὴν θυσίαν τοῦ αἵματος, λέγει «τετέλεσται». Θὰ σταματήσουν τώρα καὶ οἱ πόνοι καὶ τὸ μαρτύριον καὶ ἡ ὀδυνηρὰ ἀλυσίδα τῶν παθῶν Του. Ἡ ζωὴ Του θὰ σβῆσῃ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ· «καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν» θὰ παραδώσῃ τὸ πνεῦμα. Διὰ τοῦτο μὲ τὴν λέξιν «τετέλεσται» συνοψίζει ἓνα ἀπολογισμὸν τόσο πλούσιον, ὅστις συμπεριλαμβάνει πλήρη τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν προφητειῶν, τὸ τέλος τῆς ἀγίας ζωῆς Του, καὶ τὴν ἐπισφράγισιν τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἔργου Του καὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ τέρατος.

2. Ἄλλὰ τὸ «τετέλεσται» δὲν εἶναι μόνον ἓνας ἀπολογισμὸς, δὲν εἶναι μόνον ἓνα αἴσιον τέλος εἰς τὸ ὁποῖον ἔφθασεν ὁ Κύριος, παρ' ὅλην τὴν ὀδυνηρὰν ὄψιν τοῦ ἱκριώματος καὶ τοῦ σταυρικοῦ Του πάθους. Ἄλλ' εἶναι καὶ ὁ νικητὴριος παιὰν διὰ τὸν θρίαμβον ποῦ ἀκολουθεῖ. Ὁ Κύριος, μὲ τὴν λέξιν «τετέλεται» διακηρύσσει ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ «τέλος», μὲ τὴν ἀρχικὴν σημασίαν τῆς λέξεως, δηλαδὴ ὅτι ἔφθασεν εἰς

τὸν σκοπὸν ὁ σκοπὸς Του ἐπραγματοποιήθη. Ὁ Χριστὸς ὁραματίζεται ἤδη τοὺς καρποὺς τῆς θυσίας Του καὶ τὴν αἰωνίαν πραγμάτων τοῦ σωτηρίου ἔργου Του. Ἐχει ἐνώπιόν Του ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ τὴν προοπτικὴν τῶν αἰώνων. Καὶ καθ' ὃν χρόνον λέγει τὸ «τετέλεσται», βλέπει ὡς πραγματικότητα ὅτι «κηρυχθήσεται ...τὸ εὐαγγέλιον ...ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ» (Ματθ. κδ' 14). Βλέπει τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸν κόσμον, βλέπει δὲ ἀκόμη εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων τὴν ἐπικράτησιν τῆς βασιλείας Του. Βλέπει ἤδη νὰ πραγματοποιηθῆ τὸ θαῦμα. Ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐπιζῇ τῶν σκληρῶν διωγμῶν τῆς. Ἡ βασιλεία Του «ἐληλυθυῖα ἐν δυνάμει» ἐγκαθιδρύεται —τί λέγω;— ὁ Χριστὸς τὴν βλέπει ἤδη ὅτι ἐγκαθιδρύθη εἰς παγκόσμιον κλίμακα, «ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς».

«Τετέλεσται», λέγει ὁ Κύριος, καὶ ὁραματίζεται ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ τὰς ἀναριθμήτους στρατιάς τῶν πιστῶν ὄλων τῶν αἰώνων. Ὁραματίζεται τὰ πλήθη τὰ ὅποια μέχρι σήμερον καὶ μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων θὰ συρρέουν εἰς τοὺς ναοὺς, διὰ νὰ λατρεύσουν τὸ ἅγιον ὄνομά Του καὶ διὰ νὰ Τοῦ προσφέρουν τὰς καρδίας των ὡς εὐλαβὴ προσφοράν. Ἀσφαλῶς καὶ ἡμᾶς τοὺς παρακολουθοῦντας σήμερον μὲ συγκίνησιν πολλὴν τὸ θεῖον δράμα περιέλαβε τὸ βλέμμα τοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ τοὺς ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γενεᾶς πιστοὺς λάτρεις Του.

Ἄλλα μεταξὺ ὄλων τῶν πιστῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος διακρίνει, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ, ἀνένιζον εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων, ἰδιαίτερος ξεχωρίζει ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι συνειδητότερον καὶ συνεπέστερον ἐπίστευσαν εἰς Αὐτὸν καί, μὲ τὸν τρόπον του ἑκάστος, ὁμολογοῦν «Σὺ εἶσαι ὁ Βασιλεὺς μας. Ἡμεῖς βλέπομεν τὸν ἀκάνθινόν Σου στέφανον ὡς στέμμα βασιλικόν. Βλέπομεν τὸν κάλαμον εἰς τὰς χεῖράς Σου ὡς σκήπτρον. Ἀκούομεν καὶ τοὺς ἀλαλαγμοὺς τῶν ἐχθρῶν Σου ὡς κραυγαλέας ὁμολογίας καὶ ζητωκραυγὰς τοῦ θριάμβου Σου. Βλέπομεν ἡμεῖς διὰ τῶν πνευματικῶν μας ὀφθαλμῶν τὸν αἱματοβαμμένον χιτῶνά Σου ὡς τὴν λαμπρὰν χλαμύδα τὴν ὅποیان φέρεις ὡς ὁ αἰώνιος Βασιλεὺς ἡμῶν. Σὺ θὰ διατάσῃς καὶ ἡμεῖς θὰ ὑπακούωμεν. «Λάλει, Κύριε, καὶ ἀκούει ὁ δοῦλός Σου».

Αὐτὴν τὴν χορείαν τῶν πιστῶν ποὺ ὑπακούουν εἰς τὸ θέλημά Του καὶ τὸν νόμον Του ἰδιαίτερος ξεχωρίζει ὁ Κύριος καὶ τὴν βλέπει συνεχῶς νὰ ἐπεκτείνεται, διὰ νὰ ἐδραιώνεται ἡ βασιλεία Του ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ λέγει «τετέλεσται», διότι εἶναι βέβαιον ὅτι ὅλα αὐτὰ θὰ γίνουν· «ἰὼτα ἐν ἡ μίᾳ κεραΐᾳ οὐ μὴ παρέλθῃ, ἕως ἂν πάντα γένηται» καὶ «τῆς φωνῆς του ἀκούσουσι καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμὴν». Καὶ ἐν μέσῳ πάλιν ὄλων τῶν συνειδητῶν τούτων πιστῶν Του διακρίνει καὶ ἄλλην ἐκλεκτοτέραν μερίδα. Διακρίνει ἐκεῖνους ποὺ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσις των φθάνει μέχρι θυσίας καὶ μένουν «πιστοὶ ἄχρι θανάτου». Βλέπει τοὺς μάρτυρας καὶ τοὺς ἁγίους πάντας, νὰ φέρουν τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς ἁγίας των ζωῆς.

Ἐπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὁ Κύριος λέγει τὸ «τετέλεσται» ὡς αἰσίον ἀπολογισμὸν τοῦ σωτηρίου ἔργου Του καὶ ὡς μίαν θαυμαστὴν προοπτικὴν τοῦ μέλλοντος τῆς Ἐκκλησίας Του. Καὶ οὕτω «τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος». Λέγει «τετέλεσται», καὶ μὲ τὴν λέξιν αὐτὴν τὸ ἰκρίωμα τοῦ Σταυροῦ Του μεταβάλλεται εἰς μεγαλοπρεπὴ ἀψίδα, κάτω ἀπὸ τὴν ὁποῖαν διέρχεται ὁ λαὸς Του, ὁ χριστιανικὸς κόσμος ὄλων τῶν αἰώνων, διὰ νὰ Τοῦ προσφέρῃ τὴν εὐγνώμονα λατρείαν του καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀφοσίωσίν του πρὸς Ἐκεῖνον ὁ Ὅποιος ἦλθεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἐπαθεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ δι' ἡμᾶς.

3. Ἀλλά, τέλος, τὸ «τετέλεσται» εἶναι ἀκόμη καὶ σύνθημα, ποὺ ἀπευθύνει ὁ Χριστὸς πρὸς κάθε χριστιανικὴν ψυχὴν.

Χριστιανέ μου, ὅτι καὶ ἂν σοῦ συμβαίῃ, εἴτε θλίψεις διέρχῃσαι, εἴτε περιπετείας καὶ δοκιμασίας, εἴτε οἰονδήποτε πικρὸν ποτήριον τῆς ζωῆς δοκιμάζεις, εἴτε ὅποιον ἀγῶνα ἔχεις νὰ ἀντιμετωπίσῃς, ὁ Χριστὸς σὲ προτρέπει νὰ αἰσιοδοξῇς διὰ τὴν ἔκβασιν. Ἐκεῖνος δὲν βλέπει μόνον τὸν σημερινὸν ἀγῶνά σου, ἀλλὰ βλέπει καὶ τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων, κατὰ τὴν εὐδοκίαν καὶ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ διὰ σέ· καὶ σοῦ λέγει τὸ «τετέλεσται», διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὅλα ἔχουν ἓνα τέλος. Καὶ τὰ εὐχάριστα, ἀλλὰ καὶ τὰ δυσάρεστα.

Ἐὰν εἶσαι χριστιανὸς ἀγωνιστὴς καὶ ἀγωνίζῃσαι τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, διὰ νὰ νικήσῃς τὴν ἁμαρτίαν, ὁ Χριστὸς σοῦ φωνάζει τὸ «τετέλεσται» διὰ νὰ σοῦ εἴπῃ ὅτι εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ νίκη σου, μὲ τὴν ἰδικὴν Του χάριν καὶ τὴν ἁγιαστικὴν δύναμιν ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ Του. Ἀρκεῖ νὰ τὸ θελήσῃς καὶ ἄρκεῖ νὰ προσπαθῇς νὰ μὴ συμβιβάξῃσαι μὲ τὸ κακὸν καὶ τὴν ἁμαρτίαν. Ἐσο βέβαιος ὅτι σὺν Χριστῷ θὰ νικήσῃς. «Τετέλεσται». Ναί, ἡ νίκη σου, ἡ νίκη ὄλων μας εἶναι δεδομένη, «τοῦ Κυρίου συνεργούντος καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος».

Πρέπει ὅμως δι' ἡμᾶς νὰ εἶναι βέβαιον καὶ κάτι ἄλλο. Δὲν ἀρκεῖ νὰ φθάσωμεν ὅπως ὅπως εἰς τὸ τέλος τοῦ δρόμου. Ἄλλ' ὁ κάθε ἓνας ἐξ ἡμῶν ποὺ προσκυνοῦμεν σήμερον τὸν Ἐσταυρωμένον, καὶ τὸ σύνολον τῶν πιστῶν τοῦ Κυρίου, ὅταν θὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιγείου πορείας μας, καὶ θὰ ἀπενίζωμεν πρὸς τὴν πέραν τοῦ τάφου αἰωνιότητα, νὰ δύναται νὰ εἴπῃ τὸ προσωπικόν του «τετέλεσται» ὅτι κλείνει δηλαδὴ ἡ μία σελὶς τῆς ζωῆς, διὰ νὰ ἀνοίξῃ μία ἄλλη λαμπρότερα ποὺ θὰ περιλάβῃ τὴν νέαν καὶ αἰωνίαν ζωὴν μας.

Αὐτὴν τὴν εὐχὴν ἃς δώσωμεν εἰς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους κατὰ τὴν παρούσαν ἡμέραν καί, ἀκούοντες τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ νὰ λέγῃ τὸ «τετέλεσται», ἃς Τοῦ προσφέρωμεν τὰς καρδίας μας, μὲ ὄλην μας τὴν ἀγάπην, καὶ ἃς Τοῦ ζητήσωμεν νὰ μᾶς ἀξιώσῃ δυνάμει τοῦ Σταυροῦ Του, νὰ ἔχωμεν αἰσίαν τὴν ἔκβασιν καὶ χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ὥστε τὸ ἰδικόν μας «τετέλεσται» νὰ σημάνη τὴν εἰσοδόν μας ἐκεῖ «ἐνθα οὐκ ἔστι πόνος, ...ἀλλὰ ζωὴ ἀτελεύτητος». Ἀμήν.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἱερέως*

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου κ. Ἱεροθέου

Ὁ Ἱερεὺς εἶναι προεστὼς τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως, ἀλλὰ καὶ πνευματικὸς πατέρας ὄλων τῶν Χριστιανῶν τῆς συγκεκριμένης Ἑνορίας. Ἄν ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ποιμὴν καὶ διδάσκαλος τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Πρεσβύτερος εἶναι, κατ' ἐντολὴν καὶ εὐλογία τοῦ Ἐπισκόπου, ὁ προεστὼς τῆς συγκεκριμένης Ἑνορίας.

Στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία, ὅπως ἔχει ἀποδείξει ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Περγάμου κ. Ἰωάννης Ζηζιούλας σὲ διδακτορικὴ διατριβή του, σὲ κάθε εὐχαριστιακὴ σύναξη καὶ βέβαια σὲ κάθε ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα προϊστάμενος ἦταν μόνον ὁ Ἐπίσκοπος. Ἀργότερα, ὅμως, λόγῳ ἀυξήσεως τῶν Ἑνοριῶν, θὰ μπορούσα ἀκόμα νὰ τονίσω καὶ γιὰ λόγους πνευματικῶν, πού ἔχουν νὰ κάνουν μὲ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα, οἱ Ἐπίσκοποι ἔδωσαν τὴν εὐλογία νὰ τελοῦν τὴν θεία Εὐχαριστία καὶ οἱ Πρεσβύτεροι. Ἐνῶ, δηλαδή, στὴν ἀρχὴ οἱ Πρεσβύτεροι ἦταν ἀπλῶς παριστάμενοι στὴν θεία Εὐχαριστία καὶ βοηθοῦσαν τὸν Ἐπίσκοπο, ἀργότερα ἔλαβαν τὴν εὐλογία νὰ τελοῦν καὶ αὐτοὶ τὴν θεία Εὐχαριστία. Ὅμως καὶ τότε διατηρήθηκε τὸ προνόμιο τοῦ Ἐπισκόπου μὲ τὸ νὰ μνημονεύεται τὸ ὄνομά του, καὶ ὄχι μόνον στὴν θεία Εὐχαριστία, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε ἀκολουθία, καὶ μάλιστα νὰ τελῆται ἡ θεία Εὐχαριστία πάνω στὸ ἀντιμῆνσιο πού φέρει τὴν ὑπογραφή τοῦ ζῶντος ποιμενάρχου τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας¹.

Αὐτὸ δείχνει τὴν μεγάλη ἀξία νὰ εἶναι κανεὶς προεστὼς τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης Τοπικῆς Ἐκκλησίας ἢ τῆς συγκεκριμένης Ἑνορίας. Τὸ θέμα ἐδῶ δὲν ἐνδιαφέρει νὰ γίνῃ ἰδιαίτερη ἀναφορὰ στὴν προσωπικότητα τοῦ Ἐπισκόπου, ἀλλὰ κυρίως στὴν προσωπικότητα τοῦ Πρεσβυτέρου. Μέσα ἀπὸ τὸ πρῶτο αὐτὸ θὰ λεχθοῦν τὰ ἐπόμενα.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης, ὁ συγγραφεὺς τοῦ πνευματικωτάτου βιβλίου μὲ τὸν τίτλο «Κλίμαξ», ἔχει ἓνα κεφάλαιο στὸ ὁποῖο παρουσιάζει τὸ ἔργο τοῦ ποιμένου. Στὴν ἀρχὴ τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ παρουσιάζει τὰ τέσσερα βασικὰ σημεῖα τοῦ ἔργου τοῦ Ἱερέως. Ὁ Ἱερεὺς εἶναι ὁ ποιμὴν πού ἀναζητᾷ τὰ ἀπολωλότα πρόβατα μὲ τὴν δική του ἀκακία. Ἐπίσης, εἶναι κυβερνήτης πού ἔχει τὴν

δυνατότητα, λόγῳ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς του δύναμης, τὴν ὁποία ἀπέκτησε μὲ πολὺ κόπο, νὰ σώσῃ τὸ πλοῖο, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν τρικυμία, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ ἀνασύρῃ ἀπὸ τὴν ἄβυσσο. Ἐπειτα, εἶναι ἰατρὸς πού θεραπεύει τοὺς ἀρρώστους, γιὰ τὸ ἴδιος ἔχει ἀποκτήσει σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνοσία καὶ ἐπομένως διαθέτει πνευματικὴ ὑγεία. Τέλος, εἶναι διδάσκαλος πού διδάσκει τὸ ποίμνιό του, ὄχι ἀπὸ ἀντίγραφα καὶ χειρόγραφα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ πνευματικὸ βιβλίον πού ὁ ἴδιος ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεό, τὸ ὁποῖο γράφηκε μὲ τὸ δάκτυλο τοῦ Θεοῦ, δηλαδή διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς θείας ἐλλάμψεως, καὶ ἐπομένως δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἄλλα βιβλία².

Ὅλα αὐτὰ δείχνουν καὶ τὸ βαρὺ ἔργο τὸ ὁποῖο ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ Ἱερεὺς, ἀλλὰ καὶ ὅτι πρέπει νὰ εἶναι σὲ κατάλληλη πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ κατάσταση γιὰ νὰ τὸ ὀλοκληρώσῃ. Δίνεται ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Σιναΐτη ἔμφαση στὸ πῶς γίνεται κανεὶς ποιμὴν, κυβερνήτης, ἰατρὸς καὶ διδάσκαλος. Καί, βέβαια, αὐτὰ δείχνουν ὅτι γιὰ νὰ ὀλοκληρώσῃ ὁ Ἱερεὺς τὸ ἔργο του πρέπει νὰ εἶναι μιὰ ὠριμὴ καὶ ὀλοκληρωμένη προσωπικότητα.

Θὰ ἐξετάσω τὸ θέμα ἀπὸ τρεῖς ὀπτικῆς γωνίες. Πρῶτον, ἀπὸ τὴν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Νικήτα τοῦ Στηθάτου, μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, δεύτερον, ἀπὸ τὴν προοπτικὴ τῶν ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τρίτον, ἀπὸ τὰ πορίσματα τῆς ψυχολογίας.

1. Ὁ Πρεσβύτερος κατὰ τὸν ἅγιο Νικήτα τὸν Στηθάτο

Ὁ ἅγιος Νικήτας ὁ Στηθάτος ἦταν μαθητὴς τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου καὶ γεννήθηκε στὶς ἀρχὲς τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος. Ἦταν μιὰ ἐντονη καὶ χαρισματικὴ προσωπικότητα, πού συνετέλεσε στὴν παρουσίαση τῆς μεγάλης μορφῆς τοῦ Γέροντός του, δηλαδή τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, καὶ τῆς διδασκαλίας του.

Μεταξὺ τῶν συγγραμμάτων του εἶναι καὶ τὸ ἔργο «Θεωρία καὶ σύνοδος ἱερὰ εἰς τὴν οὐράνιον καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν». Ὅπωςδήποτε εἶναι ἐντεταγμένος μέσα στὴν Ὁρθόδοξη ἐκκλησιαστικὴ παράδοση, ἢ ὁποῖα συσχετίζει τὴν οὐράνια ἱεραρχία μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία. Ὅταν κάνουμε λόγο γιὰ οὐράνια ἱεραρχία ἐννοοῦμε τίς ἀγγελικῆς καὶ ἀρχαγγελικῆς τάξεις, ἐνῶ ὅταν ὀμι-

* Εἰσήγησις στὴν Α' Ἱερατικὴ Σύναξι τῶν Κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ναυπάκτου καὶ Ἀγ. Βλασίου, τὴν 27ῃ Σεπτεμβρίου 1996.

λοῦμε για ἐκκλησιαστική ἱεραρχία ἐννοοῦμε ὅλες τὶς τάξεις καὶ ὑποδιαρέσεις τῶν Κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Ὁ ἅγιος Νικήτας ὁ Στηθάτος γενικῶς διδάσκει ὅτι ἡ «καθ' ἡμᾶς ἱεραρχία» εἶναι ὁμοταγῆς στὴν οὐράνια ἱεραρχία³.

Τρεῖς εἶναι οἱ διάκοσμοι τῶν οὐρανίων ἀγγέλων, δηλαδή οἱ ἄγγελοι χωρίζονται σὲ τρεῖς Τριάδες. Πρώτη Τριάδα εἶναι οἱ Θρόνοι, τὰ Χερουβίμ, τὰ Σεραφίμ, δεύτερη Τριάδα οἱ Κυριότητες, οἱ Δυνάμεις καὶ οἱ Ἐξουσίες, καὶ τρίτη Τριάδα οἱ Ἀρχές, οἱ Ἀρχάγγελοι καὶ οἱ Ἄγγελοι. Στὴν οὐράνια αὐτὴ ἱεραρχία ἀντιστοιχεῖ καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία. Στὴν πρώτη Τριάδα ἀντιστοιχοῦν οἱ Πατριάρχες, οἱ Μητροπολίτες, καὶ οἱ Ἀρχιεπίσκοποι, στὴν δεύτερη Τριάδα οἱ Ἐπίσκοποι, οἱ Πρεσβύτεροι, καὶ οἱ Διάκονοι, καὶ στὴν τρίτη Τριάδα οἱ Ὑποδιάκονοι, οἱ Μοναχοί, μαζί μὲ τὸ τάγμα τῶν Ἀναγνωστῶν καὶ ὁ ἱερός λαὸς τῶν λαϊκῶν.

Ἐπομένως, κατὰ τὸν ἅγιο Νικήτα τὸν Στηθάτο, τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἱεραρχικό, ἀφοῦ ὑπάρχει ἱεραρχία μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν ἔχουν ὅλοι τὰ ἴδια δικαιώματα, τὶς ἴδιες ὑποχρεώσεις. Τὸ σημαντικό εἶναι ὅτι, ὅπως τὸ ἔργο κάθε ἀγγελικῆς τάξεως εἶναι διαφορετικό, ἔτσι διαφορετικό εἶναι καὶ τὸ ἔργο κάθε τάξεως στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία. Οἱ Θρόνοι, τὰ Χερουβίμ καὶ τὰ Σεραφίμ ἀπαύστως ὑμνοῦν τὸ Θεὸ λέγοντες: «εὐλογημένη ἡ δόξα Κυρίου ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ» (Ἰεξεκιήλ γ', 12), καὶ οἱ Πατριάρχες, Μητροπολίτες καὶ Ἀρχιεπίσκοποι ἀνυμνοῦν μὲ τό: «εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Ὁ δεύτερος ἀγγελικὸς διάκοσμος, δηλαδή οἱ Κυριότητες, οἱ Δυνάμεις καὶ οἱ Ἐξουσίες ἀκαταπαύστως λέγουν τὸ «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ» (Ἦσ. στ' 3), καὶ ὁ δεύτερος διάκοσμος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, δηλαδή οἱ Ἐπίσκοποι, οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ Διάκονοι ψάλλουν τὸν ἴδιο ὕμνο: «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης σου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις». Καὶ ὅπως ὁ τρίτος διάκοσμος, δηλαδή οἱ Ἀρχές, οἱ Ἀρχάγγελοι καὶ οἱ Ἄγγελοι ἔτσι καὶ ὁ τρίτος ἐκκλησιαστικὸς διάκοσμος, δηλαδή οἱ Ὑποδιάκονοι, οἱ Μοναχοί μαζί μὲ τοὺς Ἀναγνώστες, καὶ ὁ ἱερός λαὸς ἀκαταπαύστως λέγουν στὸν Θεὸ τὸ «ἀλληλούια, ἀλληλούια, ἀλληλούια».

Αὐτὴ ἡ διαφορὰ, τόσο στὶς τάξεις τῆς οὐρανόου

ἱεραρχίας, ὅσο καὶ στὶς τάξεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, δείχνει τὴν διαφορετικὴ προσευχὴ ποὺ ἀπευθύνουν στὸν Θεό, ἡ ὁποία εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν πνευματικὴ κατάσταση κάθε τάξεως. Ἄλλο πράγμα εἶναι νὰ ἀνυμνῆ κανεὶς τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὴν γνώση τῆς, καὶ ἄλλο εἶναι νὰ ἀνυμνῆ τὴν ἀγιότητα, ἐκστατικῶς ἢ νὰ ψάλλῃ τὸ ἀλληλούια. Αὐτὸ συνδέεται μὲ τὴν ὑπαρξιακὴ γνώση ποὺ ἔχει κάθε τάξη.

Ἐπίσης, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Νικήτας ὁ Στηθάτος, κάθε ἱερός ἄνδρας, θὰ λέγαμε κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάλογα μὲ τὸ γνῶρισμα τῆς οὐρανόου ἱεραρχίας ποὺ ἔχει, τῆς ὁποίας ἀναπληρῶνει τὸν τόπο στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία, ἐκεῖ ἀνέρχεται μετὰ τὴν ἔξοδο τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ βέβαια ἀναπαύεται στὴν ἀνάλογη τάξη. Ἀπὸ ὅλη τὴν μελέτη τοῦ ἔργου τοῦ ἁγίου Νικήτα τοῦ Στηθάτου ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ βίωση τῆς κάθε τάξεως τῆς οὐρανόου ἱεραρχίας, στὴν παρούσα ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία δὲν ἐρμηνεύεται μόνο μὲ τὴν μυστηριακὴ ἱερωσύνη, ἀν καὶ αὐτὴ ἔχει μεγάλη ἀξία, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐσωτερικὴ ὑπαρξιακὴ του κατάσταση, καὶ τὴν ἐσωτερικὴ του γνώση. Οἱ βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης πρέπει νὰ διακρίνονται ἀπὸ ἀνάλογη χάρις καὶ γνώση, καί, βεβαίως, δὲν ἀποκλείεται τὸ νὰ ἔχη κανεὶς ὑψηλότερη γνώση, ἔστω καὶ ἀν κατέχη κατώτερη θέση στὴν ἐπίγεια ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία⁴.

Ἀφοῦ ἀφήσουμε κατὰ μέρος τοὺς ἄλλους βαθμοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, θὰ ἐπιμείνουμε περισσότερο, ἐπειδὴ ἰδιαίτερος μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ, στὸν βαθμὸ τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ τοῦ Διακόνου. Θὰ πρέπει νὰ δοῦμε πῶς ἐξετάζονται καὶ ἐρμηνεύονται ἀπὸ τὸν ἅγιο Νικήτα τὸν Στηθάτο.

Ὅπως εἶδαμε προηγουμένως, οἱ ἱερεῖς ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν τάξη «τῶν Δυνάμεων». Τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῶν Δυνάμεων εἶναι ἡ ἀρρενωπὴ καὶ ἀκατάσχετη ἀνδρεία, τὸ ὅτι ἀνάγονται στὸ θεομίμητο μὲ δύναμη, καὶ τὸ ὅτι ὑποδέχονται τὶς θεαρχικὲς ἐλλάμψεις ποὺ δίδονται σὲ αὐτές. Οἱ Δυνάμεις βλέπουν καὶ κινοῦνται πρὸς τὴν ὑπερουσία καὶ δυναμοποιῶν δύναμη ἀρρενωπῶς.

(Συνεχίζεται)

1. Βλ. Ἰωάννου Ζηζιούλα: Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ θεῖα Εὐχαριστίᾳ καὶ τῷ Ἐπισκόπῳ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, Ἀθήνα 1965.

2. Ἰωάννου Σιναΐτου: Κλίμαξ, ἐκδ. Παπαδημητρίου, Ἀθήνα 1970, σελ. 171-172.

3. Νικήτα Στηθάτου: Μυστικὰ Συγράμματα, ἐκδ. Παναγιώτου Χρήστου, Θεσσαλονίκη 1957, σελ. 69.

4. Ἐνθ. ἀν. σελ. 69-73.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος)

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης στὸ Πηδάλιο του δίδει ἓνα θαυμάσιο καὶ ἀκριβέστατο σχολιασμὸ καὶ στοὺς δύο αὐτοὺς κανόνες, ἰδιαίτερα δὲ στὸν πρῶτο, καὶ στὴ «Συμφωνία» καὶ στὴν ἐκτενεστάτη ὑποσημείωση, ὥστε ἴσως θὰ περιίττευε κάθε περαιτέρω σχόλιο. Ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ἀναγνωστοῦν αὐτὰ μὲ προσοχή, γιατί περιέχουν ἀναφορὲς στὴν ὅλη σχετικὴ κανονικὴ καὶ πατερικὴ γραμματεία. Ἀλλὰ πέρα ἀπὸ ὅσα γράφει ὁ ὅσιος Νικόδημος θὰ πρέπει νὰ ὑπογραμμισθοῦν μερικὰ σημεῖα τῶν κανόνων αὐτῶν γιὰ τὴ λύση κάθε ἀμφιβολίας.

α' Ὁ κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς εἶναι ἐμφανὲς ὅτι γνωρίζει τὴν ὑπαρξὴ διαφόρου πράξεως κατὰ τόπους. Ἐπεμβαίνει ὁμως ρυθμιστικῶς ἐπιδιώκοντας τὴν ἐπικράτηση κοινῆς πράξεως μεταξὺ τῶν διαφόρων «παροικιῶν», σὲ σημεῖο πού ἐκρινε ἐπιβεβλημένο καὶ ὀρθὸ βάσει τῆς ἀκριβοῦς παραδόσεως καὶ θεολογικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς ὁμως νὰ τὸ αἰτιολογεῖ. Ἡ τοποθέτηση ὁμως εἶναι ἀπόλυτα σαφῆ καὶ κατηγορηματικὴ. Ἡ ἁγία Σύνοδος τάσσεται ὑπὲρ τῆς ὀρθίας στάσεως κατὰ τὴν προσευχὴ τὴν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς καὶ τὴν περίοδο τῆς Πεντηκοστῆς. Ἡ διάταξη δὲν εἶναι χαλαρὴ, ἀλλ' ἀντίθετα ὀλιγόλογος καὶ σαφειστάτη. Τὸ ὅτι δὲν ἐπισημαίνει ἐκκλησιαστικὲς ποινές, σὲ ἐποχὴ μάλιστα ἀνασυγκροτήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἀμέσως μετὰ τὴν περίοδο τῶν μεγάλων διωγμῶν, δὲν εἶναι κάτι πού σημαίνει ἀνοχή ἢ συγκατάβαση καὶ πρὸς τὴν ἄλλη πρακτικὴ, τῆς κλίσεως δηλαδὴ τῶν γονάτων κατὰ τὴν Κυριακὴ καὶ τὶς ἡμέρες τῆς Πεντηκοστῆς. Ἐξ ἄλλου καὶ οἱ ἄλλοι κανόνες τῆς ἴδιας Συνόδου εἶναι κατὰ τὸν ἴδιο περιῖπου τρόπο διατυπωμένοι. Καὶ μόνο ὅτι ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀσχολήθηκε μὲ τὸ θέμα αὐτὸ καὶ διατύπωσε τὸν ἀνωτέρω κανόνα, εἶναι ἐνδεικτικὸ ὅτι δὲν τὸ θεώρησε παρωνυχίδα.

Ὅτι ὑπῆρχαν ἐξαιρέσεις, πιστοὶ δηλαδὴ πού ἔκλινα τὰ γόνατα κατὰ τὶς συνάξεις τῶν Κυριακῶν καὶ τῆς περιόδου τῆς Πεντηκοστῆς, αὐτὸ ὄχι μόνο ὑπονοεῖται ἀπὸ τὸν κανόνα, ἀλλὰ μᾶς εἶναι γνωστὸ καὶ ἀπὸ τὶς Ἀποστολικὰς Διαταγὰς καὶ ἀπὸ ἄλλες μαρτυρίες. Θὰ ἦταν ἐξ ἄλλου καὶ αὐτονόητο. Ἀκριβῶς δὲ αὐτὸ προεκάλεσε καὶ σ' αὐτὸ συνίσταται ἡ παρέμβαση τῆς Συνόδου.

β'. Ὁ 90ὸς κανὼν τῆς Πενθέκτης Συνόδου γνωρίζει καὶ ὑπονοεῖ τὸν κανόνα τῆς Α', ὅταν λέγει ὅτι «ἐκ τῶν θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν κανονικῶς παρελάβομεν». Συμπληρώνει δὲ τὸν κανόνα αὐτόν, δικαιολογώντας θεολογικῶς τὴν προτίμηση τῆς ὀρθίας στάσεως κατὰ τὴν Κυριακὴ —δὲν ἀναφέρεται στὴν περίοδο τῆς Πεντηκοστῆς— καὶ ὀριοθετώντας χρονικῶς τὴν μὴ κλίση τῶν γονάτων ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἑσπε-

ρινοῦ τῆς Κυριακῆς. Προφανῶς ὑπῆρχε κάποια ἀμφισβήτηση ὡς πρὸς τὰ ὄρια αὐτά, γιατί αὐτὸς ἀναμφιβόλως εἶναι ὁ στόχος τοῦ κανόνος. Ἀναφέρεται βέβαια, ὅπως καὶ οἱ σχετικὲς πατερικὲς μαρτυρίες, σὲ μιὰ πρακτικὴ, πού ἀργότερα στὴν Ἐκκλησίᾳ μας ἀτόνησε ἢ καὶ ἐξέλιπε, στὴ συχνότητα τῆς γονυκλινοῦς προσευχῆς καὶ κατ' ἰδίαν καὶ στὶς συνάξεις τῆς Ἐκκλησίας. Ὅποτε ἡ ὀρθία στάση πρὸς δήλωση καὶ πανηγυρισμὸ τῆς Κυριακῆς, καὶ τῆς δικῆς μας ἀναστάσεως ἦταν ἐμφανεστέρα καὶ ἐπιβεβλημένη κατὰ τὶς ἀναστάσιμες ἡμέρες. Αὐτὸ ὁμως δὲν σημαίνει ὅτι μᾶς δίδεται τὸ δικαίωμα ἀντιστροφῆς τῶν πραγμάτων καὶ τῆς παραδόσεως. Ἀντὶ δηλαδὴ νὰ τονίσουμε τὴν θεολογικὴ ἔννοια τῶν δύο παραδοσιακῶν στάσεων προσευχῆς, τῆς γονυκλινοῦς πρὸς δήλωση ταπεινώσεως καὶ μετανοίας καὶ τῆς ὀρθίας πρὸς δήλωση τῆς χαρᾶς, τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ παρηρησίας ἐν Χριστῷ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, νὰ καλλιεργοῦμε καὶ νὰ ἐνθαρρύνουμε τὴν κλίση τῶν γονάτων, γιὰ λόγους εὐλαβείας, στὶς ἀναστάσιμες ἡμέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ κανόνες καὶ οἱ πατέρες ὀρίζουν σαφῶς ὡς στάση προσευχῆς τὴν ὀρθία.

Ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ θέματος τῆς γονυκλισίας ἀπὸ τὴν Πενθέκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο καὶ ἡ διατύπωση νέου κανόνος ἀσφαλῶς σημαίνει ὅτι ὑπῆρχαν ἐξαιρέσεις ἢ καταστρατηγήσεις τοῦ παλαιοῦ κανόνος. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν μᾶς ἀμνηστεύει ἐν ὀνόματι τῶν ἐξαιρέσεων νὰ παραβλέπουμε τοὺς δύο ἤδη κανόνες Οἰκουμενικῶν Συνόδων, πού ρυθμίζουν τὸ θέμα αὐτό, καὶ τὴν σχετικὴ ὁμόφωνη διδασκαλία τῶν πατέρων. Δὲν εἶναι νοητὸ στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, πού εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν παραδοσιακὴ Ἐκκλησία καὶ καυχᾶται γιὰ τὴν προσήλωσή της στοὺς παναρχαίους ἀποστολικοὺς καὶ πατερικοὺς θεσμούς, νὰ πράττει, καὶ τὸ χειρότερο νὰ διδάσκει, κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο ὑπάρχει ἐκπεφρασμένη συνοδικὴ καὶ πατερικὴ διδασκαλία. Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ ὀρθία στάση προσευχῆς εἶναι συνώνυμα, καὶ χρὸς μας εἶναι νὰ βοηθήσουμε τὸν λαὸ νὰ συλλάβει τὸ νόημα τοῦ ὑπερόχου αὐτοῦ συμβολισμοῦ, ὄχι ἐπισημειώντας τὴν ἀπαγόρευση τῶν κανόνων, ἀλλὰ ἀναλύοντας τὸ πνεῦμα πού ἐκφράζεται μὲ τοὺς λατρευτικούς τύπους, ὅπως διατυπώνεται ἀπὸ πατέρες καὶ κανόνες καὶ τὰ ἀρχαῖα ἔθνη τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν γνωρίζω νὰ ὑπάρχει ἄλλος λειτουργικὸς συμβολισμὸς, πού νὰ ἔχει παρόμοια κατοχύρωση. Στὴν ὀρθόδοξη παράσταση τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μόνο ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ εἰκονίζονται γονατιστοί, πού ὁμως τοὺς σηκώνει ὀρθίους τὸ κραταῖδ χεῖρι τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ γιὰ νὰ μετᾶσχουν στὴ χαρὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως.

(Συνεχίζεται)

Ἡ «Δόξα τοῦ Βυζαντίου»

Ἐντονη θὰ εἶναι ἡ ἑλληνικὴ παρουσία στὴν ἱστορικῆς σημασίας ἔκθεση «Δόξα τοῦ Βυζαντίου» στὴ Νέα Ὑόρκη, τὴν ἐρχόμενη ἀνοιξη, ὅπως φάνηκε ἀπὸ τὴν παρουσίαση ποὺ ἔκανε ὁ διευθυντὴς τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μουσείου τῆς Ν. Ὑόρκης, Φίλιπ ντὲ Μοντεμπέλο, σὲ κοινὸ ἐπιχειρηματιῶν, ἀκαδημαϊκῶν καὶ πολιτικῶν.

Ἡ ἔκθεση ποὺ θὰ διαρκέσει ἀπὸ τὶς 11 Μαρτίου ἕως τὶς 6 Ἰουλίου 1997, φιλοδοξεῖ νὰ δώσει μιὰ πολυπρισματικὴ εἰκόνα τοῦ δευτέρου χρυσοῦ αἰῶνα τοῦ Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 9ου ἕως τὰ μέσα τοῦ 13ου αἰ., ὅπως δὲν ἔχει γίνει ποτὲ ἕως σήμερα, παρουσιάζοντας 400 περίπου ἐκθέματα, λειτουργικὰ καὶ κοσμικὰ προερχόμενα ἀπὸ 120 συλλογὲς 20 χωρῶν. «Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ μεγάλες καὶ σύνθετες ἐκθέσεις ποὺ ἔχει ἐπιχειρήσει τὸ Μετροπόλιταν» τόνισε ὁ ἐπὶ δεκαεννέα χρόνια Γάλλος διευθυντὴς τοῦ μουσείου.

Ἡ Ἑλληνικὴ συμμετοχὴ στὴν ἱστορικὴ αὐτὴ ἔκθεση εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικὴ. 43 ἐκθέματα μεγάλης ἱστορικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀξίας θὰ μᾶς ἐκπροσωπήσουν παρμένα ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν, τὸ Μουσεῖο Μπενάκη, τὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Κορίνθου, τὸ Μουσεῖο Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ Θεσ/νίκης, τὴ Μονὴ Ἀγ. Ἰωάννου Θεολόγου τῆς Πάτμου κ.λπ. Σημαντικὴ εἶναι ἡ παρουσία ἐξαιρετικῶν ἀντικειμένων ἀπὸ τὴν Μακεδονία (Καστοριά, Βέροια κ.ἄ) καὶ τὴ Θράκη.

Ἑλληνισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία

Διήμερο συνέδριο μὲ θέμα «Ἑλληνισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία» ὀργανώνει τὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τῆς Βοστώνης, στὸ πλαίσιο τῆς σταθερῆς ἐπικοινωνίας του μὲ τὴν Ὁμογένεια, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀμερικανικὸ κοινὸ στὴ διάρκεια τοῦ ὁποῖου καθηγητὲς Πανεπιστημίου καὶ ἐρευνητὲς ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ καὶ τὴν Ἑλλάδα θὰ παρουσιάσουν τὶς ἀπόψεις τους γιὰ τὴν κρίσιμη αὐτὴ ἐνότητα ἐννοιῶν μὲ ἀναφορὲς στὴν Ἱστορία, τὸν Πολιτισμὸ, τὴν Παιδεία καὶ τὴ Θρησκεία.

Ἀγία Σοφία Θεσσαλονίκης

Τὰ νέα ἀνασκαφικὰ δεδομένα, ἡ ἱστορία, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ τέχνη τοῦ μεγαλύτερου ἀκέραια διατηρημένου βυζαντινοῦ ναοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἀπέτελεσαν τὸ θέμα τοῦ ἐπιστημονικοῦ συμποσίου ποὺ πραγματοποιήθηκε στὴν Ἱερά Μονὴ Βλατάδων ἀπὸ τὶς 10 ἕως καὶ τὶς 12 Ὀκτωβρίου, στὸ πλαίσιο τῶν «Δημητρίων '96».

Σκοπὸς τοῦ Συμποσίου, σύμφωνα μὲ τοὺς διοργανωτὲς του, ἦταν ἡ ἀνταλλαγὴ ἐπιστημονικῶν ἀπόψεων μεταξὺ τῶν εἰδικῶν ἐρευνητῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐαισθητοποίηση καὶ ἐνημέρωση τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης γιὰ τὴ χριστιανικὴ ἱστορία καὶ ἐξέλιξη τῆς πόλης τους.

Ὁ ἱερὸς ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας κτίσθηκε στὶς ἀρχὲς τοῦ 8ου μ.Χ. αἰῶνα καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ὁ γλυπτὸς διάκοσμος, τὰ ψηφιδωτὰ καὶ οἱ τοιχογραφίες του ἔγιναν ἀνέκαθεν πόλος ἔλξης γιὰ τοὺς ἐπισκέπτες τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς εἰδικοὺς ἐρευνητὲς.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν καὶ τὰ σημαντικὰ ἔργα τέχνης ποὺ στεγάζονται στὸ ναὸ, ἐνῶ πρωτοποριακὴ ὑπήρξε ἡ τοιχοδομία του, ἡ ὁποία ἦταν ἀγνωστὴ ἕως τὴν ἐποχὴ τῆς ἐφαρμογῆς της στὴν Ἀγία Σοφία.

Κωνσταντινούπολη ἢ Πρωτόθρονη

Ἡ Κωνσταντινούπολη εἶναι ἡ κιβωτὸς τῆς Ὁρθοδοξίας ἀλλὰ καὶ τὸ βαθὺ μεράκι τῆς Ρωμιοσύνης. Αὐτὸ τὸ μεράκι ἀποτυπώθηκε ἀτόφιο στὴ συλλεκτικὴ ἔκδοση —γεγονὸς γιὰ τὰ παγκόσμια ἐκδοτικὰ χρονικά— ποὺ παρουσιᾶν τὶς μέρες αὐτὲς στὴν Ἀθήνα οἱ ἐκδόσεις «ΜΙΛΗΤΟΣ» μὲ τὸν τίτλο «Κωνσταντινούπολη, ἢ Πρωτόθρονη».

Οἱ ἐκδόσεις «ΜΙΛΗΤΟΣ» ἐπιθυμώντας νὰ γνωστοποιήσουν τὸν μακρόκοσμο τῆς Ρωμιοσύνης, μὲ κέντρο ἀναφορᾶς τὴ βασίλισσα τῶν πόλεων, μέσα ἀπὸ τὸν μικρόκοσμο τῶν λαμπρῶν σελίδων τῆς ἱστορίας της, ἐπέλεξαν νὰ παρουσιάσουν μέσα ἀπὸ δύο βαρύτερους τόμους σημαντικὲς πτυχὲς τῆς ζωῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Πρόκειται γιὰ μιὰ πρωτότυπη παρουσίαση τῶν Πατριαρχικῶν Ναῶν ἀπὸ κτίσεως τῆς Νέας Ρώμης μέχρι σήμερα, ἀλλὰ καὶ τῶν κειμηλίων τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Χαλκηδόνος, τῆς μόνης «ζωντανῆς», ἐν ἐνεργείᾳ, Μητροπόλεως σὲ ἀσιατικὸ ἔδαφος.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος τόνισε σὲ μῆνυμά του τὰ ἐξῆς γιὰ τὴν ἔκδοση: «Κατὰ τοὺς δυσχειμέρους τούτους καιροὺς, καθ' οὓς τὸ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς διεσκορπισμένον Γένος ἡμῶν προκαλεῖται πολυτρόπως ὅπως τῶν πατρίων ἀποστῆ ἢ διὰ τοιούτων ἐκδόσεων ὑπόμνησις τῶν στερεῶν καὶ ἀμεταθέτων θεμελίων, ἐφ' ὧν ἐδραζόμενον ἐπέζησε μέχρι σήμερον, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὧν μόνων δύναται τὴν μελλοντικὴν ἀνοδικὴν πορείαν αὐτοῦ ὅπως στηρίξει, ἀνεκτίμητον προσφέρει βοήθειαν καὶ στηρίξιν, ρόλον δὲ ἐνεργοῦ ἀφψιτιστοῦ τῶν συνειδήσεων διαδραματίζει».

Ἀρχιμ. Μ. Φ.

Τὸ ἐγκόλπιον τοῦ νεωκόρου

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. **ΙΩΑΝ. ΑΘ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ** π.Θ.

Ἐφημερίου Ἰ. Ν. Ἀγ. Στυλιανοῦ Γκύζη

• Μπορεῖ ὁμως νὰ γίνεи καὶ τὸ ἀντίστροφο. Ὁ νεωκόρος νὰ περιμένει πὼς τὰ παιδιά, σὰν παιδιά, εἴτε στὸν ἐκκλησιασμό, εἴτε στὸ κατηχητικό, εἴτε ὅταν ἔρχονται γιὰ νὰ κοινωνήσουν θὰ ἐκδηλωθοῦν σὰν παιδιά. Θὰ κάνουν κάποιο θόρυβο. Θὰ κάμουν ἀταξίες, ἴσως καὶ ζιζανιές... Αὐτὰ νὰ τὰ περιμένει. Καὶ νὰ τοὺς συμπεριφέρεται σὰν ὁ φιλοξενῶν. Ὁ ἱερέας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνάμεσα στὰ παιδιά, ὁ νεωκόρος τὸν ἐκπροσωπεῖ. Μὲ ἡρεμία, μὲ εἰρήνη, γεμάτος ἀπὸ ἀγάπη καὶ νὰ τὰ βλέπει καὶ νὰ τοὺς φέρεται. Τὰ παιδιά ἔτσι θὰ συνδέσουν τὴν ἐκκλησία μὲ τὸν καλόκαρδο καὶ ἀγαθὸ «μπάρμπα»... ἢ τὴν γεμάτη ἀγάπη «θεία»...

Ὁ ἱερὸς ναὸς, ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ στὴ σημερινή τόσο ἀνάστατη κοινωνία, μοιάζει καὶ εἶναι ἄλλη «κιβωτός». Τὰ παιδάκια καὶ οἱ νέοι ποὺ ἔρχονται στὸ ναό, ἔρχονται καὶ γιὰ νὰ ἀγιαστοῦν καὶ γιὰ νὰ ὠφεληθοῦν καὶ γιὰ νὰ πάρουν δύναμη καὶ θεϊκὴ γνώση καὶ σοφία. Ἐτσι πρέπει νὰ δίνουν στὸ νεωκόρο καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τῆς Ἐκκλησίας πολλὴ χαρά. Ἄν ἦταν τοῦτο δυνατόν, οἱ νεωκόροι — ἀντὶ τοῦ ἱερέως — θὰ ἔπρεπε νὰ περιμένουν τὰ παιδιά καὶ τοὺς νέους στὴν εἴσοδο τοῦ ἱεροῦ ναοῦ. Καὶ πόσο συγκινητικὸ καὶ διδακτικὸ θὰ ἦταν ἂν συνόδευαν τὴ χαρὰ τοὺς ποὺ ἔρχονται τὰ παιδιά στὸ ναὸ μὲ ἓνα πλατὺ χαμόγελο καὶ μὲ ἓνα καλὸ λόγο. Ἄς συνηθίσουν τὰ παιδιά νὰ θεωροῦν τὸ νεωκόρο ὡς καλὸ καὶ εἰλικρινὴ φίλο.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΝΕΩΚΟΡΟΥ

Νομίζω πὼς πρέπει νὰ προσθέσουμε λίγα ἀκόμη γιὰ νὰ ὀλοκληρώσουμε τὸ θέμα μας.

Εἶπαμε στὴν ἀρχὴ πὼς ὁ νεωκόρος εἶναι «κληρικός», ἀλλὰ κατώτερος, γι' αὐτὸ καὶ ἡ καθιέρωσή του γίνεται μὲ ἰδιαίτερη πράξη τοῦ ἐπίσκοπου, τὴ χειροθεσία. Ὅχι ὁ παπὰς ἀλλὰ ὁ ἐπίσκοπος τὸν χειροθετεῖ, ὅπως καὶ παραπάνω σημειώσαμε. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος συνιστᾷ στὸ μαθητὴ τοῦ Τιμόθεο (Α' Τιμ. 3,3) καὶ στὸ μα-

θητὴ τοῦ Τίτο (Τίτ. 1,7), ποιὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἐπίσκοπος, ὁ κληρικός. Τοὺς γράφει λοιπὸν ὅτι πρέπει «νὰ μὴν εἶναι μέθυσος, βίαιος, αἰσχροκερδής, εὐέξαπτος, ἐριστικός, ἀλλὰ νὰ εἶναι σὲ ὅλα ἀδιάβλητος». Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ νεωκόρος εἶναι καὶ αὐτὸς κατώτερος κληρικός, τὰ παραπάνω ἰσχύουν καὶ γι' αὐτόν. Τέτοιος πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ νεωκόρος.

Ἄν ἀναλύσουμε τὰ παραπάνω καὶ τὰ βάλουμε σὲ σειρὰ καὶ τάξη καὶ τὰ κρίνουμε μὲ τὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς μας, αὐτὰ ὅλα σημαίνουν πὼς, ὅπως κάθε κληρικός ἔτσι καὶ ὁ νεωκόρος δὲν πρέπει νὰ εἶναι: θυμώδης, καυγατζής, ἐριστικός, ἀνέντιμος, ἄδικος, ἀλλὰ μὲ τίμια καὶ καθαρὰ χέρια, εὐπρεπής, χωρὶς ἀπρεπὴ ἀστεία, σοβαρὸς καὶ ἀξιοπρεπής.

Ὁ νεωκόρος ἐνὸς ναοῦ νὰ εἶναι ἐνοριακὴ φυσιογνωμία.

Σ' αὐτὸ θὰ συμβάλλουν καὶ ἄλλοι παράγοντες, ὁμως τὸν κύριο ρόλο θὰ παίξει ἡ συνείδηση τοῦ νεωκόρου ὡς ὑπευθύνου ἀνθρώπου. Ποὺ δὲν ἔχει χρέος μόνο γιὰ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν εὐταξία στὸν ἱερὸ ναὸ του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ πρόοδο τῶν χριστιανῶν τῆς ἐνορίας του. Ἄν πιστεύει καὶ θέλει νὰ εἶναι φῶς γιὰ τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Ὅπως ὁ ἱερέας μὲ τὴ λατρεία του, μὲ τὸ κήρυγμά του, μὲ τίς σεμνὲς καὶ μετροημένες κινήσεις του, μὲ τὴν ὅλη συγκρότησή του πρέπει νὰ καλλιεργεῖ τοὺς πιστοὺς, ἀνάλογα καὶ ὁ νεωκόρος νὰ ζεῖ μὲ τὴ συναίσθηση τῆς εὐθύνης ποὺ ἔχει γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τῶν μικρῶν καὶ τῶν μεγάλων ποὺ ἐκκλησιάζονται. Δὲν εἶναι μικρὴ καὶ ἀδιάφορη καὶ δὲν περνάει ἀπαρατήρητη ἡ σεμνότητα καὶ ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ πνευματικότητα τοῦ νεωκόρου. Ὅλοι τὸν χαίρονται καὶ τὸν σέβονται...

Διάβαζα στὴ βιογραφία τοῦ ἀγίου Νικολάου τοῦ Πλανᾶ πὼς «Πάντα ὑπάρχει ὁ κίνδυνος ὅσο ἀφοσιωμένος καὶ ἂν εἶναι ἓνας ὀρθόδοξος κληρικός στὸ ἔργο του, νὰ ἐξοικειωθεῖ μὲ τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴν ἀγία Τράπεζα, τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα, τὰ ἱερὰ σκευὴ καὶ μὲ ὅσα ἔρχεται σὲ καθημερινὴ ἐπαφή. Καὶ αὐτὴ ἡ συνήθεια φέρνει συχνὰ ἀνία καὶ ἔλλειψη πνευματι-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 347 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 τεύχους.

κῆς συμμετοχῆς». Γίνεται ὁ κληρικὸς ἕνα ρομπὸτ καὶ τίποτε ἄλλο. Τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ πάθει καὶ ὁ νεωκόρος. Νὰ συνηθίσει μὲ τὰ «ἅγια» καὶ τὰ «ἱερά» καὶ νὰ γίνει χωρὶς νὰ τὸ καταλάβει ἀθεόφοβος. Ὅπως γιὰ τὸν ἱερέα, ἔτσι καὶ γιὰ τὸ νεωκόρο, γιὰ νὰ ξεπερνιέται καθημερινὰ αὐτὸς ὁ μέγιστος κίνδυνος χρειάζεται ἐντονὴ προσωπικὴ πνευματικὴ ζωὴ. Αὐτὴ δὲ ἡ πνευματικὴ ζωὴ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἀπροσχημάτιστὴ τήρηση πέντε καθηκόντων:

Τῆς καθημερινῆς ἰδιωτικῆς προσευχῆς. Τῆς καθημερινῆς μελέτης τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ (ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὅσα διαβάζουμε στὴν ἐκκλησία). Τῆς συμμετοχῆς μας στὸν ἐκκλησιασμὸ σὰν νὰ εἴμαστε ἀπλοὶ ἐκκλησιαζόμενοι. Τῆς τακτικῆς ἐξομολογήσεως. Τῆς τακτικῆς θείας Κοινωνίας.

Χωρὶς τὰ πέντε αὐτὰ καθήκοντα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἐλλοχεύει ὁ κίνδυνος ἀπὸ τὴν τρομερὴ φθορὰ τῆς συνήθειας. Αὐτὰ ὅλα, συνειδητά, θὰ ἀποτελέσουν τὸν ἀνασταλτικὸ παράγοντα αὐτῆς τῆς κατάπτωσης.

Τὸ γεγονὸς πὼς ἐργαζόμαστε τὸν ἱερὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ, τὸ γεγονὸς πὼς εἴμαστε «ὑπηρετές» τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων τῆς πίστεως, δὲν μᾶς ἐμποδίζει, δυστυχῶς, καὶ νὰ ἁμαρτάνουμε. Ἐμεῖς μάλιστα ἔχουμε, ἐν σχέσει μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου, μεγαλύτερη εὐθύνη, γιατί εἴμαστε καθημερινὰ μέσα στὸ σύννεφο τοῦ Ἁγίου καὶ τοῦ Ἱεροῦ. Ὅπως λοιπὸν κάθε συνειδητὸς πιστὸς ἔχει τὸν πνευματικὸ του, τὸν ἐξομολόγο του, τὸ ἴδιο καὶ ὁ νεωκόρος. Σ' αὐτὸν θὰ ἀποθέτει τὰ βάρη του, τὰ ἁμαρτήματά του, τὶς ἀνησυχίες του, τοὺς προβληματισμούς του. Ἀλλὰ καὶ θὰ ζητάει καὶ τὶς ἀπαραίτητες ὁδηγίες γιὰ τὴ διακονία του, γιὰ τὸ φωτισμὸ του, γιὰ τὴν πρόοδό του. Ὅμως ἐπειδὴ ἔχουμε νεωκόρους ἄνδρες ἢ γυναῖκες καὶ πολλοὺς νέους στὴν ἡλικία, θὰ ζητοῦν ἀπὸ τὸν πνευματικὸ τους ὁδηγίες γιὰ τὴν προσωπικὴ καὶ συζυγικὴ ζωὴ. Ζωὴ πού ἕνας σωστὸς πνευματικὸς τὴν προτείνει χωρὶς ἀκρότητες. Θὰ ζητάει ἀκόμη ἀπὸ τὸν πνευματικὸ του ὁδηγίες γιὰ τὸ πὼς πρέπει νὰ ζεῖ καὶ νὰ πολιτεύεται στὸ σπίτι του μὲ τὴ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του. Γιὰ νὰ ἐκτιμῶν σωστὰ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τὰ ἔσοδα τοῦ πατέρα ἢ μητέρας νεωκόρου νὰ τοὺς θυμίζει πὼς αὐτὰ εἶναι ἱερά χρήματα καὶ πρέπει ὡς τέτοια νὰ τὰ δέχονται καὶ τὰ διαχειρίζονται. Ἄλλως τε ἡ Ἐκκλησία μας δὲν λησιμονεῖ καὶ αὐτούς, γιατί στίς προσευ-

χῆς της δέεται: «... ὑπὲρ κοπιόντων, ψαλλόντων... καὶ τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν αὐτῶν».

Ἄγαπητοί μου νεωκόροι,

Ὅταν ἤμουν πολὺ νέος καὶ νεωκόρος, γνώρισα κάποια, μέσης ἡλικίας, νεωκόρο γειτονικοῦ καὶ μεγάλου ναοῦ. Μεγάλωσε καὶ ἔφτασε στὰ γεράματα. Στὸ ναὸ πού ὑπηρετοῦσε πρὶν τὴ συνταξιοδότησή της, «διακονοῦσε» καὶ ἕνας μορφωμένος καὶ ἀξιόλογος ἀρχιμανδριτῆς, ὡς νέος λίγο ὑπερόπτης. Ἦλθε καιρὸς καὶ ὁ ἀρχιμανδριτῆς ἔγινε ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀπὸ τοὺς πρὸ φωτισμένους καὶ δυναμικούς. Σὲ μιὰ περίπτωση ἦλθε στὸ ναὸ μας νὰ λειτουργήσει. Μετὰ τὴ λειτουργία περάσαμε στὸ Γραφεῖο καὶ παίρναμε τὸν καφέ μας. Εἶχε προσέξει τὶς δυὸ-τρεῖς φορὲς πού ἦλθε ὁ νεωκόρος μας στὸ Ἱερὸ καὶ τοῦ εἶχε κάμει ἐντύπωση ἢ εὐλάβειά του. Συγχάρηκε λοιπὸν τὸ νεωκόρο μας καὶ μᾶς εἶπε: «Δὲν μπορεῖτε νὰ φανταστεῖτε πόσο ὠφελήθηκα σ' ὅλη τὴ συμπεριφορὰ καὶ τὴ ζωὴ μου ἀπὸ τὴ νεωκόρο τοῦ ναοῦ μας. Τί παράξενο πράγμα. Αὐτὴ ἡ νεωκόρος καθήλωνε μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὴ συμπεριφορὰ της καὶ τοὺς χριστιανούς καὶ ἐμᾶς τοὺς κληρικούς».

Σύ, ἀδελφέ μου, πού θὰ διαβάσεις τὶς παραπάνω γραμμές, ἀγωνίσου «τὸν καλὸν ἀγῶνα» γιὰ νὰ μοιάσεις ἀγίων προσώπων. Καὶ νὰ εὐχέσαι «ὑπὲρ Ἰωάννου, ἱερέως καὶ τῶν οἰκείων αὐτοῦ».

(Τέλος)

**ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑΙ
ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΟΡΤΩΝ,
ΕΠΕΤΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΕΛΕΤΩΝ**

Ἐνα ιδιαίτερα εὐχρηστο βοήθημα γιὰ τοὺς κληρικούς καὶ ἱεροψάλτες μας. Στὴν προσεγμένη, δέχρωμη καὶ χρυσόδετη αὐτὴ ἐκδόσή μας, περιέχονται πλήρεις Δοξολογίες γιὰ: Νέον Ἔτος, Κοπή Βασιλόπιτας, Λιτάνευση ἱερῶν Εἰκόνων, 25ῆ Μαρτίου, Τελετὴ Σταυροπροσκυνήσεως, Ἡμέρα Ἐνόπλων Δυνάμεων (15 Αὐγούστου), Ὑψωση Τιμίου Σταυροῦ, Ἅγιο Ἀρτέμιο (προστάτῃ Ἑλλ. Ἀστυνομίας), Νικητήρια (28ῆ Ὀκτωβρίου), Ἐθνικὴ Ἀντίσταση. Σχῆμα 17X24, σελίδες 48.

**ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ**

Σχέσεις Σκοπέλου και 'Αγίου Όρους (17ος - 19ος αι.)

(Μια πρώτη προσέγγιση στο θέμα)*

Τού Πρεσβ. κ. ΚΩΝ. Ν. ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ

φ. 21β 'Απῆλθον λοιπὸν ἐκέισε ὁ πρόκριτος μὲ γράμματα τῆς Κοινότητος καὶ / τοῦ Ἀρχιερέως. (ἦν δὲ τότε Ἐπίσκοπος, Μητροφάνης ὀνόματι' κατὰ / πάντα ἀξιώτατος) παρακαλῶντες, διὰ τὰ σταλθῆ ἢ τοῦ Ἀγίου σεβασμῖ/α κάρα εἰς τὴν Σκόπελον, ὅπερ κ(αι) ἐγένετο. Καὶ εὐθὺς ὅπου διεδόθη κ(αι) ἠκούσθη, ὅτι ἔφθασεν ἡ Ἁγία Κάρα εἰς τὸν λιμένα, ἀμέσως ἐξῆλθεν εἰς / προῦπάντησιν ὄλη ἢ Νῆσος. Ἄνδρες τε κ(αι) γυναῖκες, μικροί, μεγάλοι νέ/οι κ(αι) Γέροντες κ(αι) αὐτὰ τὰ γαλακτοτροφούμενα παιδία, προπορευομένου τοῦ Ἀρχιερέως κ(αι) ὄλων τῶν Ἱερομονάχων, κ(αι) Ἱερέων, μὲ τὰς Ἱερατικάς / των στολὰς καὶ μὲ θυματὰ. / Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξῆλθον ἔξω τῆς χώρας' κ(αι) ἐποίησαν λιτὴν κ(αι) Ἀγία/σμὸν μὲ τὴν Τιμίαν Κάραν τοῦ Ἀγίου, φωνάζοντας ὁ λαὸς τό, Κύριε Ἐλέησον. / Ὡ τῶν θαυμασίων σου Χριστὲ Βασιλεῦ' ἕως τὰ ἐπιστρέψωσιν τὰ ἔλθωσιν εἰς / τὴν χώραν, ἐχάθησαν οἱ ποντικοί, ὅπου ἐπεριπατοῦσαν εἰς τοὺς δρόμους κ(αι) αἱ βλατοῦδες ἀπέταξαν εἰς τὸν ἀέρα κ(αι) ἔφυγον. Ὁμοίως κ(αι) τὰ βλάπτοντα τὰς / ἀμπέλους, ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐχάθησαν, διὰ πρεσβειῶν τοῦ Ἀγίου. Τὰ δὲ / ἀμπέλια ἐκαρποφόρησαν πολλαπλασίως, παρὰ ἄλλοτε ποτέ. Οἱ δὲ Σκοπελίται ὡς εὐλαβεῖς πρὸς τὸν Ἄγιον, κ(αι) θεοσεβεῖς ὅπου εἶναι εἰς σημεῖον τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῶν ἀνήγειραν Ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου τιμώμενον ἕως τὴν / σήμερον. κ(αι) τὸν ἀφιέρωσαν εἰς τὴν ἁγίαν Λαύραν. Ἐν ταύτῳ κ(αι) κατ' ἔτος στέλ/νουσιν ἑκατὸν βαρέλας κρασὶ ἐκεῖ εἰς τοὺς Πατέρας ὅπου ἐνασκούνται, μὲ τὸ τὰ / εἶναι ἐκεῖ καὶ ἡ Ἁγία Κάρα».

(Πηγή: Ἡ χειρόγραφη ἀκολουθία τοῦ Ἀγίου Μιχαήλ, γραμμὴν στὸ Ἅγιο Ὄρος ἀπὸ ἱερομόναχο Σάββα, τὸ ἔτος 1856. Τὸ κείμενο, πού παρουσιάζεται, εἶναι ἀπὸ τὸ συναξάρι τοῦ Ἀγίου).

ἀριθμὸς 2. Ἡ ἴδρυση τοῦ Ἱ. Ν. Παναγίας Φανερωμένης, στὴ χώρα τῆς Σκοπέλου.

Α'

«Οἱ κάτοικοι τῆς Σκοπέλου εὐλαβεῖα φερόμενοι / προσεκάλεσαν πρὸ χρόνων τὴν ἁγίαν / εἰκόνα τῆς Φανερωμένης ἀπὸ τὸ Μοναστήριον / τοῦ ἐν Ἄθωνι Διονυσίου, κ(αι) διὰ τιμὴν, ἀνήγειραν /

κ(αι) ἕνα Ναὸν, τιμήσαντες τὸν μὲ τὸ ὄνομα / τῆς Φανερωμένης... τὸν ὁποῖον ἀφιέρωσαν εἰς τὴν προ/στασίαν αὐτοῦ τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Διονυσίου / διὰ τὰ εἶναι ὑπόχρεοι, ὡς ἐκ τούτου οἱ πατέρες ἅπαξ τοῦ ἔτους τὰ μεταφέρουν τὴν ἁγίαν / αὐτὴν εἰκόνα τῆς Φανερωμένης εἰς Σκόπελον / διὰ τὰ ψάλλουν ἁγιασμούς, ὅταν δὲ εἶχον κ(αι) ἱερεῖς περιττοὺς, ἔστελλον κ(αι) ἐφημέριον ἀπὸ / τὸ Μοναστήριον κ(αι) ἐφημέρευεν εἰς αὐτήν, ὅταν δὲ ὑστεροῦτο τοιοῦτου, διώριζεν ὁ Ἐπίσκοπος Σκοπέλου ἐκ τῶν ἐντοπιῶν...».

(Πηγή: Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, Μοναστηριακὰ φακ. 477. Ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ τῆς Ὑποδιοικήσεως Σκιάθου Σκοπέλου κ.λπ. πρὸς τὸ Β. Διοικητήριον τῆς Εὐβοίας, ἀρ. 2430. 1246/17 Σεπτεμβρίου 1839, Σκιάθος).

Β'

(...) Τὸ 1767 τὴν εἰκόνα (τῆς Παναγίας τῶν Χαιρετισμῶν ἢ Μυροβλύτισσας) τὴν ἔκλεψε σπεῖρα λωποδυτῶν ἀπὸ τὴν Δαλματία, στὸν δρόμο ὅμως τῆς ἐπιστροφῆς ἐγίναν ἀντιληπτοὶ ἀπὸ Ἕλληνες βοσκοὺς πού τοὺς τὴν πῆραν καὶ τὴν μετέφεραν στὴν Σκόπελο. Οἱ Δημογέροντες τοῦ νησιοῦ ἀρνήθησαν τὰ ἐπιστρέψωσιν τὴν εἰκόνα στοὺς Διονυσιάτες μοναχοὺς πού ἦρθαν, γὰρ τὰ τὴν πάρουν. Μετὰ τρεῖς μῆνες τὸ νησί τιμωρήθηκε μὲ πανῶλη καὶ οἱ Σκοπελίτες ἐπέστρεψαν μετανοημένοι τὴν εἰκόνα στὸ μοναστήρι ἀφιερώνοντας σ' αὐτὸ καὶ ἕνα μετόχι στὸ νησί τους».

(Πηγή: Θαυματουργεῖς εἰκόνες τῆς Παναγίας στὸν Ἄθω, ἐκδ. Ἱ. Μ. Ξηροποτάμου, Ἅγ. Ὄρος 1985 σελ. 26-27).

ἀριθμὸς 3. Τὸ γράμμα, μὲ τὸ ὁποῖο τὰ παιδιὰ τοῦ Μπεφάνη τῆς Δημακίτζας ἀφιερώνουν τὸ πατρικὸ τους μοναστήρι, τῶν Ταξιαρχῶν, στὴ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου.

(Ἰσον ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου)

Σφραγὶς τῆς νήσου Σκοπέλου.

(Ὁ) Σκιάθου καὶ Σκοπέλου Διονύσιος ἐπιβεβαιοῖ / Διὰ τοῦ παρόντος βεβαιωτικῶ καὶ ἀφιερωτικῶ γράμματος φανερῶνουν / τὰ παιδιὰ τοῦ Μπεφάνη Δημακίτζας, ὁ Γιαλῆς, Γεωργούδης, Κωνστα/τῆς καὶ Ραπτάκης, καὶ αἱ ἐξαδέλφαι τους, τὸ Γερακὸ κ(αι) Ὑπερμάχω / ὅτι αὐτοθελήτως καὶ

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 343 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 τεύχους.

ἀβιάστως, ἀφηρώνουν τὸ Μοναστήριον τιμώμενον / εἰς τὸ ὄνομα τῶν Ταξιαρχῶν, ὅπου εἶναι εἰς τὴν Γλώσσαν, τὸ ὁποῖον τὸ ἀφιερώνουν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ξηροποτάμου τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα / ὡσὰν κήτοροι καὶ ἐπίτροποι, ὅπου τὸ εἶχον πατροπαράδοτως (καθὼς / εἶναι τοῖς πᾶσι δῆλον) ὁμοῦ καὶ ὅλα τὰ πράγματα κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα ὅσα ἔχει τὸ αὐτὸ Μοναστήριον, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τέλος νὰ μείνῃ κ(αὶ) τὸ Μοναστήριον καὶ τὰ πράγματά του ὅλα εἰς τὴν ἐπίσκεψιν / καὶ διαφέντευσιν τῆς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου, ὑπ' οὐδενὸς ἐνοχλοῦ/μενον, καὶ νὰ εἶναι ἀδιάσειστα καὶ ἀνυπόσπαστα τὰ αὐτὰ ἀφηρωθέντα / καὶ ἀπὸ τοῦς αὐτοῦς ἀφηρωτάς, καὶ ἀπὸ τοῦς μεταγενεστέρους, καὶ νὰ ἔχουν τὸ μνημόσυνόν τους αἰώνιον καὶ μετ' αὐτὴν συμφωνίαν, ὅτι / εἰς καιρὸν ἀνάγκης καὶ πανούκλας νὰ ἔχουν τὴν ἀδειαν καὶ ἐλευθερίαν οἱ ἄνωθεν γεγραμμένοι νὰ κατοικοῦν εἰς τὰ κελλεῖα τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου χωρὶς ἔξοδον καὶ πληρωμὴν, καὶ ὅστις ἤθελε ἠγουμενεύῃ καὶ / προστατεύῃ, νὰ μὴν ἔχη τὴν ἀδειαν νὰ ἐναντιεῖται εἰς τὴν αὐτὴν συμφωνίαν, ἀλλὰ νὰ ἔχουν τὴν ἐλευθερίαν οἱ αὐτοί, χωρὶς νὰ ἐναντιῆται ὁ / ἠγούμενος καὶ νὰ αἰτιολογῆται τὸ καθόλου, ἢ δὲ τοιαύτη ἀφηρώσις ἐγένετο εἰς / τὸν καιρὸν τοῦ προηγουμένου παπα Μακαρίου, ὄντας ὁ αὐτὸς εἰς Σκόπελον. / Διὸ ἐγένετο τὸ παρὸν ἐμμάρτυρον γράμμα, ἐπιβεβαιώσῃ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἀρχιερέως καὶ τῶν Τιμίων Προεστώτων. Ἐπιτίθεται καὶ ἡ σφραγὶς / τῆς Κοινοτήτος εἰς τελείαν ἀσφάλειαν. ἀφο' [1770] Ἰανουαρίου λα' [31].

/ Γιαλῆς, Γεωργούδης, Κωνσταντῆς, καὶ Ραπτάκης υἱοὶ τοῦ ποτὲ Μπεφάνη βεβαιοῦμεν τὰ ἄνωθεν.

/ Γεωργάκης / λόγκου / Κόγκου βεβαιοῦ τὰ ἄνωθεν.

/ Γυρακοῦ γυνὴ τοῦ Ἰωάννου Βαρσαμᾶ μὴ ἠξεύροντας νὰ γράψω ἔβαλα τὸν συμ/πέθερόν μας Δημάκη καὶ ἔγραψε.

/ Κωνσταντῆς Μανολάκη κ(αὶ) Ἰωάννης Γεωργίου Λογοθέτου ἐπίτροποι τῆς χώρας μαρτυροῦμεν / Εὐαγγελινὸς (Ἐγκλεξοῦ μάρτυς.

/ Ἰω(άννης) Κωνσταντάκη μάρτυς.

/ Ἰωάννης Δαπόντες μάρτυς.

/ Ἰωάννης Οἰκονόμου Νοτάριος.

(Πηγή: Ἀρχεῖον Ἱ. Μ. Ξηροποτάμου, Ἀγ. Ὁρους' τὸ ἔγγραφο δημοσίευσαν ὁ προηγούμενος Εὐδόκιμος (Ἱ. Μ. Ξηροποτάμου, Θεσσ. 1974 σελ. 92-93) καὶ ὁ Ἀδ. Σάμψων (Ναοὶ καὶ Μοναὶ εἰς τὴν ν. Σκόπελον, Ἀθ. 1974 σελ. 221-222). Ἐδῶ μεταγράφεται ἀπὸ τὸ ἀντίγραφο τοῦ πρωτοτύπου βλ.

Γουναρίδη, Ἀρχεῖο Ἱ. Μ. Ξηροποτάμου, Ἐπιτομὲς μεταβυζαντινῶν ἐγγράφων, Ἀθωνικὰ Σύμμεικτα 3, Ἀθήνα 1993, σελ. 120- 121 ἀρ. 142).

ἀριθμὸς 4. Ἐγγραφα, σημειώματα καὶ ἄλλες εἰδήσεις ἀπὸ τῆς ἐμπορικῆς κ.λπ. σχέσεις Σκοπέλου καὶ Μονῆς Σίμωνος Πέτρας.

«Γρόσια 450 ἦτοι τετρακόσια πενήντα γρόσια χρεωστώ ὁ ὑποφαινόμενος Γεώργιος Γλωσσιώτης Διπλάρης εἰς τὴν Ἱερὰν Κοινοβιακὴν Μονὴν τῆς Σίμωνος Πέτρας, τὰ ὁποῖα ὑπόσχομαι πληρώσει τιμίως εἰς ἐνενηήκοντα μίαν ἡμέρας ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ ἔστω. 1846 Ἰουνίου 20.

† Γεώργιος Διπλάρης Γλωσσιώτης ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν».

*

«Διὰ τῆς παρουσίας ἐνυπογράφου ὁμολογίας γίνεται δῆλον, ὅτι ἐδανείσθη παρὰ τοῦ τιμιωτάτου κυρίου Καπιτάνιου Ἀλεξίου Κασσανδριανοῦ, νῦν δὲ Σκοπελίτου, γρόσια ἀρ. 1000 ἦτοι χίλια, προσωρινῶς, τὰ ὁποῖα ὑπόσχομαι νὰ τοῦ τὰ μετρήσουν οἱ πατέρες καὶ ὁ πάτερ Καλλίνικος, ἅμα ὅπου ἠθελὲ φθάσει εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἰς τὸ Ἱερὸν Μοναστήριον τῆς Σίμωνος Πέτρας, ἄνευ λόγου προφάσεως. Ὅθεν εἰς ἀποφυγὴν πάσης προφάσεως καὶ ἀντιλογίας ἔδωσα τὴν παρούσαν μου εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν.

Κωνσταντινούπολις 1848 τὴν 15 Ἀπριλίου

† Ὁ Καθηγούμενος τοῦ Ἱεροῦ Κοινοβίου τῆς Σίμωνος Πέτρας Ἀμβρόσιος ἱερομόναχος ὑπόσχομαι.

*

23 Σεπτ. 1851: ἀπὸ τὸν καπετὰν Ἀντώνιον Σκοπελίτην ἀπὸ ἐλατάκια κερεστέ λήψις γρόσια 1140.

13 Ἀπριλίου 1851 εἰς τὸν μαστρο Κωνσταντῆ Δουλγέρην Σκοπελίτην διὰ 64 ἡμεροδουλίαι μετὰ τοῦ Τζιρακίου του γρ. 486.

23 Αὐγούστου 1851 εἰς τὸν καπτὰν Δημήτριον Σκοπελίτην διὰ ναύλους εἰς τὴν Λήμνον τὸν μὲν ἐπάγησεν φωτόξυλα κ(αὶ) μερικὸν κερεστέ, ἔφερε δὲ 325 μουζούρια κριθῆν τοῦ Μετοχίου γρ. 700.

24 Αὐγούστου 1851 εἰς ἕτερον Σκοπελίτην διὰ 34 μέτρα κρασί γρόσια 306.

17 Σεπτεμβρίου 1852 γρόσια 48,30 εἰς τινὰ Σκοπελίτην παρὰ διὰ 23 ὀκάδας ψάρια ἄλμυρὰ πρὸς 80 παράδες.

1853 Ἰανουαρίου 5 γρ. 26. Εἰς τινὰ πλοίαρχον Σκοπελίτην ναῦλον διὰ ψωνίσματα ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν.

1853 Ἰουνίου 6 γρόσια 900 εἰς τὸν μικρὸν Βαρσαμῆ Σκοπελίτην διὰ δύο ναύλους διπλοῦς' εἰς τὴν Λήμνον ὑπῆγεν 4 ἄλογα καὶ φωτόξυλα καὶ ἔ-

Η ΙΔ΄ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τοῦ κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Θεολόγου, Μ.Α. Παν/μίου Ἀθηνῶν

ΙΓ'. Μετὰ τὸν συσχετισμὸν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους διάσωσιν τοῦ Ἰωνᾶ ἐκτίθεται ὁ τυπολογικὸς συσχετισμὸς τῆς Βιβλικῆς διηγήσεως περὶ τοῦ προσώπου τοῦ προφήτου καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἰωνᾶς, ὁ ὁποῖος προσηύχето, ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους, ἀπετέλεσε τύπον, δηλαδὴ προτύπωσιν, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ¹³⁰. Οὗτος ἔλεγεν εἰς τὴν προσευχήν του: «Ἐβόησα ἐν θλίψει μου πρὸς Κύριον τὸν Θεόν μου, καὶ εἰσήκουσέ μου· ἐκ κοιλίας ἄδου κραυγῆς μου ἤκουσας φωνῆς μου»¹³¹. Εἶναι ἄξιον προσοχῆς τὸ γεγονός ὅτι παρ' ὅλον ὅτι εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ κήτους, ἐθεώρει ὅτι ἦτο εἰς τὸν Ἄδην. Τοῦτο δὲ διότι ἦτο τύπος τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ κα-

τέλθῃ εἰς τὸν Ἄδην. Μετ' ὀλίγον προεφήτευσε καθαρῶτατα ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ: «ἔδῃ ἡ κεφαλὴ μου εἰς σχισμὰς ὀρέων»¹³², παρ' ὅλον ὅτι εὐρίσκετο εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους. Συνεπῶς ὡς ὄρη ὠνόμαζε τὸ λαξευτὸν μνήμα τοῦ βράχου, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐνεταφιάζετο ὁ Ἰησοῦς Χριστός, τοῦ Ὁποῖου ὁ Ἰωνᾶς ἀπετέλει τύπον. Ἐνῶ δὲ εὐρίσκετο εἰς τὴν θάλασσαν, ἔλεγεν εἰς τὴν προσευχήν του: «κατέβην εἰς γῆν, ἧς οἱ μοχλοὶ αὐτῆς κάτοχοι αἰώνιοι, καὶ ἀναβήτην ἐκ φθορᾶς ἢ ζωῆς μου, πρὸς σὲ Κύριε ὁ Θεός μου»¹³³. Ἐλεγε δὲ ταῦτα, ἐπειδὴ ἦτο τύπος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὁποῖος εἶπεν: «ὥσπερ γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς ὁ προφήτης ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς

φερεν κριθάρι καὶ εἰς τὴν Κασσάνδρα ὑπήγεν κερσετέ.

20 Δεκεμβρίου 1853 γρόσια 105 εἰς τὸν Καπετὰν Γεώργιον Σκοπελίτην δι' ἐν βαρέλι σαυρίδια.

23 Δεκεμβρίου 1853 γρόσια 466 εἰς ἐν πλοῖον Σκοπελίτικον διὰ 233 ὀκάδας ἐλαίας βολιότικας.

12 Μαρτίου 1854 γρόσια 200 εἰς τὸν Βαρσαμῆ Σκοπελίτην διὰ 19 ὀκάδας καφὲ ὅπου μᾶς ἔφερεν.

29 Σεπτεμβρίου 1854 γρόσια 125 εἰς τὸν ναυαγῆσαντα μικρὸν Βαρσαμῆ Σκοπελίτην ὡς ἔλεος.

13 Ἀπριλίου 1855 γρόσια 492 εἰς Γεώργιον Χριστόν Σκοπελίτην διὰ 3 βαρέλια.

24 Μαΐου 1855 γρόσια 280 εἰς πλοίαρχον Ἀποστόλην Πολύζο Σκοπελίτην δι' ἐν διπλοῦν ναῦλον· εἰς Κασσάνδρα ἐπάγησε κερσετέ καὶ κουμπάνιαν, ἔφερεν ἐκεῖθεν τοῦβλα διὰ κουρασάνη.

20 Ἰουλίου 1855 γρόσια 720 (εἰς τὸν πλοίαρχον Γεώργιον Σκοπελίτην δι' ἐν) ναῦλον· διὰ τὰς ἀσβεστόπετρας ὅπου μᾶς ἔφερεν εἰς τὸν ἀρσανά μας.

20 Νοεμβρίου 1855 γρόσια 2600 εἰς τὸν πλοίαρχον Γ. Κουμπῆ Σκοπελίτην δι' ἓνα διπλοῦν ναῦλον καὶ μισὸν εἰς Ἀἷνον...

20 Νοεμβρίου 1855 γρόσια 122 τῶ ἰδίῳ πλοίαρχῳ Γ. Κουμπῆ δι' ἓνα τροχὸν ὅπου μᾶς ἔφερεν

ἀπὸ Ἀἷνον καὶ μεσηνέζες τῶν ψαράδων μας.

Ἔσα εἰς ἐλεημοσύνας

30 Μαρτίου 1855 γρόσια 160 εἰς τὸν Καπετὰν Βαρσαμῆ Σκοπελίτην.

8 Νοεμβρίου 1855 γρόσια 150 εἰς τὸν Γέρο Ἰωάννην Σκοπελίτην πτωχόν.

12 Νοεμβρίου 1855 γρόσια 128 εἰς ἕτερον τινα Κωνσταντῆν Σκοπελίτην σακάτην.

(Πηγή: Ἀρχεῖο Ἱεράς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας. Ἀπὸ τὰ κατὰστιχα τῶν ληψοδοσιῶν τῶν ἐτῶν 1851-1855. Ἀντιγραφή. Γ. Μωϋσῆς, Ἀγιορείτης).

Συντομογραφίες

Α.Δ. = Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον.

Α.Ε.Κ.Δ. = Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου.

Α.Ε.Μ. = Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν.

Γ.Α.Κ. = Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους.

Θ.Η.Ε. = Θερησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία.

Ε.Ι.Ε./Κ.Β.Ε. = Ἐθνικὸ Ἴδρυμα Ἐρευνῶν, Κέντρον Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν.

Μ.Ι.Ε.Τ./Ι.Π.Α. = Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης, Ἱστορικὸ καὶ Παλαιογραφικὸ Ἀρχεῖο.

(Τέλος)

τρεις ημέρας και τρεις νύκτας»¹³⁴. 'Ο 'Ιωνάς, επειδή προείδεν ότι οί άρχοντες τών 'Ιουδαίων θα έπειθον τους Ρωμαίους στρατιώτας, οί όποιοι έφύλαττον τόν τάφον του Κυρίου, να ψευσθούν και είπουν: «οί μαθηταί αυτού νυκτός έλθόντες έκλεψαν αυτόν ήμών κοιμωμένων»¹³⁵, προεφήτευσεν εις την προσευχήν του: «φυλασόμενοι μάταια και ψευδή έλεον αυτόν έγκατέλιπον»¹³⁶. 'Ο Μεσσίας ήλθε, δια να έλεήση πάντας τους ανθρώπους, έσταυρώθη και άνέστη, αφού έδωσε τò πολύτιμον αίμα Του χάριν και τών 'Ιουδαίων και τών έθνικών και παρὰ ταύτα οί άρχοντες τών 'Ιουδαίων έπεισαν τους Ρωμαίους στρατιώτας να διακηρύξουν ότι «οί μαθηταί αυτού νυκτός έλθόντες έκλεψαν αυτόν ήμών κοιμωμένων»¹³⁷. Ούτοι κατά τόν προφήτην 'Ιωνάν ήσαν οί «φυλασσόμενοι μάταια και ψευδή»¹³⁸, διότι όντως ήκολούθησαν τò ψεύδος και δια τούτο δέν έδέχθησαν τò έλεος του Χριστού, ό 'Οποιος έδωσε τò πολύτιμον αίμα Του χάριν πάντων τών ανθρώπων. 'Αλλά και ό προφήτης 'Ησαΐας έγραψε περι τής 'Αναστάσεως του 'Ιησού: «και έμνήσθη ήμερών αιωνίων ό αναβιβάσας εκ τής γής τόν ποιμένα τών προβάτων»¹³⁹, συνεπλήρωσε δέ ό συγγραφεύς τής πρòς 'Εβραίους έπιστολής ως έξής: «τόν ποιμένα τών προβάτων τόν μέγαν»¹⁴⁰. 'Ο συγγραφεύς τής πρòς 'Εβραίους έπιστολής προσέθεσε τόν έπιθετικόν προσδιορισμόν «μέγας»; προκειμένου περι τού «ποιμένος τών προβάτων», περι τού όποιου όμιλει ό 'Ησαΐας, δια να μη θεωρηθί ό 'Ιησούς ως ισότιμος πρòς τους προηγουμένους ποιμένας.

Δι' όλων όλων άνωτέρω άνέφερεν ό άγιος Κύριλλος, άποδεικνύεται ούτος άριστος γνώστης τής 'Αγίας Γραφής. 'Η έπιχειρηματολογία του έχει χαρακτηρηά άπολύτως Βιβλικόν. 'Αποπειράται να άποδείξη εις τους έξ 'Ιουδαίαν κατηγορούμενους χριστιανούς, αλλά και ευρύτερον εις πάντας τους 'Ιουδαίους, ότι, έφ' όσον γίνεται άποδεκτόν ύπ' αυτόν τò θαύμα τής διασώσεως του 'Ιωνά εκ του κήτους, θα πρέπη να γίνη πιστευτόν και τò κατά πάντα ιστορικόν γεγονός τής 'Αναστάσεως του Σωτήρος ήμών 'Ιησού Χριστού, δεδομένης τής άντιστοιχίας τών δύο γεγονότων. 'Ανεξαρτήτως του εάν έπέτυχε του σκοπού του, δηλαδή να πείση τους 'Ιουδαίους τής έποχής του περι τού άνωτέρω γεγονότος, ό λόγος του διέπεται ύπό άκραιφνοῦς τυπολογίας, ό όποιος προσδίδει άπολογητικόν χαρακτηρηά εις την έρμηνευτικήν του. 'Εξ άλλου ύψίστης ση-

μασίας τυγχάνει τò γεγονός ότι ή 'Ορθόδοξος 'Υμνολογία συμπεριέλαβεν εις τους Κανόνες ως έκτην 'Ωδήν αυτόν την διήγησιν του Βιβλίου του 'Ιωνά άποδίδουσα τυπολογικόν περιεχόμενον εις αυτήν όχι μόνον δέ προκειμένου περι τής τριήμερου ταφής του Κυρίου, αλλά προκειμένου και περι τής εκ Παρθένου γεννήσεως αυτού (βλ. Είρημόν ΣΤ' 'Ωδής του Κανόνος τής έορτής τών Χριστουγέννων).

(Συνεχίζεται)

130. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 179, 31-32.

Σημείωσις: 'Ανάλογον θέσιν έκφράζει ό Είρημός τής ΣΤ' 'Ωδής του Κανόνος του Μεγάλου Σαββάτου: «Συνεσχέθη, άλλ' ου κατεσχέθη στέρνους κητώις 'Ιωνάς' σου γάρ τόν τύπον φέρων, του παθόντος και ταφή δοθέντος, ως εκ θαλάμου του θηρός άνέθορε, προσεφώνει δέ τή κουτωδιά' οί φυλασσόμενοι μάταια και ψευδή, έλεον αυτοίς έγκατέλιπετε» ('Η Μεγάλη 'Εβδομάς, ύπό 'Επιφανίου 'Ι. Θεοδωροπούλου, 'Αρχιμανδριτου, 'Εκδόσεις «Πάτιμος», 'Εν 'Αθήναις 1968, σελ. 440-442).

Παρομοίαν θέσιν έκφράζει και ό Είρημός τής ΣΤ' 'Ωδής του Κανόνος του Σταυρού («Νοτίου θηρός εν σπλάγγνοις, καλάμας 'Ιωνάς σταυροειδώς διεκτετάσας, τò σωτήριον πάθος προδιετύπου σαφώς' όθεν τριήμερος εκδύς, την ύπερκόσμιον 'Ανάστασιν ύπεξωγράφησε, του σαρκί προσπαγέντος, Χριστού του Θεού, και τριήμερω έγέρσει τόν κόσμον φωτίσαντος». 'Ιδε Μηνάιον Σεπτεμβρίου, 'Ακολουθίαν 'Ορθρου ΙΔ' του αυτού μηνός).

Κατά δέ τόν καθηγητήν Β. Βέλλα, «γνωστόν ότι ό Κύριος τò ένταύθα έκτιθέμενον θαύμα έθεώρησεν ως τύπον τής ταφής αυτού (Μαθ. 12,40)» (Β. Βέλλα, 'Ερμηνεία Π. Διαθήκης, τò Δωδεκαπόροφητον, Τεύχος 4ον, 'Εκδοτικός Οίκος «'Αστήρ», 'Αλ. και 'Ε. Παπαδημητρίου, 'Αθήναι 1949, σελ. 23).

131. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 179, 32-33, 'Ιων. 2,3.

132. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 179, 36, 'Ιων. 2,6.

133. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 179, 39, 'Ιων. 2,7.

134. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 179, 40, Μαθ. 12,40.

135. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 2, Μαθ. 28,13.

136. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 3, 'Ιω. 2,9.

137. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 5-6, Μαθ. 28,13.

138. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 6, 'Ιων. 2,9.

139. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 7-8, 'Ησ. 63,11.

140. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 180, 8, 'Εβρ. 13,20.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Μέ έρμηνευτική άπόδοση

*Μιά κομψή έκδοση, μέ έξώφυλλο σέ τετρα-
χρωμία. Περιέχει τό πρωτότυπο κείμενο και
παράλληλη άπόδοση στή νεοελληνική, πού έ-
τοίμασε ό Μητροπολίτης Σερβίων και Κοζάνης
Διονύσιος. 'Απαραίτητο βοήθημα κάθε χριστιανού
για τή βαθύτερη κατανόηση τής θείας Λει-
τουργίας.*

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Σὲ ἀναζήτηση τοῦ χαμένου... μέλλοντος

Φθάσαμε καὶ σ' αὐτό. Δίπλα σ' ὅλες τὶς ἄλλες διεκδικήσεις δικαιωμάτων, στὴν ἰσότητα, στὴν ὑγεία, στὴν ἐκπαίδευση, στὴν ἐργασία, στὴν κατοικία, στὴν πληροφόρηση, στὶς διακοπές — ἀκόμα καὶ στὴ διακοπὴ τῆς κηύσεως —, οἱ ἄνθρωποι διεκδικοῦν τώρα καὶ τὸ δικαίωμα νὰ σκέπτονται τὸ μέλλον τους. Διεκδικοῦν δηλαδὴ τὸ δικαίωμα ἢ ζωὴ τους νὰ μπορεῖ νὰ προβάλῃ στὸ μέλλον, νὰ μὴν εἶναι μιὰ ζωὴ πού νὰ περιορίζεται σ' ἓνα διαρκὲς παρὸν ἢ παρελθόν, ἀλλὰ νὰ εἶναι μιὰ ζωὴ μὲ μέλλον. Νὰ ζῆ ὁ ἄνθρωπος σ' ἓνα παρὸν πού νὰ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ὁραματίζεται τὸ μέλλον. Πρόσφατα, τὸν περασμένο Σεπτέμβριο, μιὰ μεγάλη διάσκεψη στὶς Βρυξέλλες συζήτησε ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ζήτημα¹.

Ἄν θέσουμε τὸ θέμα διαφορετικά, θὰ διευρωτηθοῦμε γιατί σήμερα ὑπάρχει τόσο μεγάλη ἐνασχόληση μὲ τὴ διευρέυνση τοῦ παρελθόντος μας, εἴτε σὲ συλλογικὴ βάση, ἀναζητώντας τὴν ἀπώτερη καταγωγὴ μας ὡς βιολογικοῦ εἶδους, ὡς ἀνθρώπινου γένους, εἴτε σὲ ἀτομικὴ - οἰκογενειακὴ βάση, νὰ φθάσουμε δηλαδὴ, μὲ τὴν κατάρτιση οἰκογενειακῶν δέντρων, ὅσο γίνεται μακρύτερα στὸ ἀπώτερο παρελθόν μας, ἀναζητώντας στὴ γενεαλογία μας μιὰ ἀσφάλεια καὶ μιὰ προστασία πού τὸ παρὸν ἢ τὸ μέλλον ἀδυνατεῖ νὰ μᾶς παράσχει. Ἀκριβῶς ἢ ἔλλειψη ὁραματισμοῦ καὶ ὁραμάτων γιὰ τὸ μέλλον καὶ ἢ ἀπουσία ἐγγυήσεων γιὰ τὴν ἔκβασή του, τὸ ἀδύνατον, μᾶς ὀδηγεῖ σὲ ἀναδρομές. Ἡ ζωὴ μας γίνεται «ρετρό» τὴ στιγμὴ πού ἔπρεπε νὰ προβαλλόμεθα πρὸς τὸ μέλλον καὶ νὰ ἰχνογραφοῦμε τὸ σχέδιό της πρὸς τὰ ἐμπρός².

Τὸ σχέδιο ζωῆς

Γιὰ νὰ θεραπεύσει αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ δυσκολία ἢ σύγχρονη Παιδαγωγικὴ καὶ γιὰ νὰ δώσει μιὰν ἄλλην προοπτικὴ στοὺς νέους, πέρα ἀπὸ προγραμματισμοὺς καὶ σχεδιασμοὺς πού τοὺς προσανατολίζουν σχολικὰ καὶ ἐπαγγελματικὰ

καὶ καθορίζουν τὸ ἄμεσο ἢ ἔμμεσο μέλλον τοῦ μαθητῆ, προβάλλει σὰν ἄμεσης ἀναγκαιότητας προτεραιότητα τὸ *σχέδιο ζωῆς*³.

Δὲν ἀρκεῖ μόνο ἡ τροχιοδρόμηση τῆς πορείας τοῦ μαθητῆ σὲ μιὰ σχολικὴ ἐκπαίδευση πού θὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ μιὰ ἐπαγγελματικὴ δραστηριότητα ἀργότερα. Ἀπαιτεῖται, αὐτὲς οἱ ἀναφερθεῖσες παράμετροι, νὰ ἐνταχθοῦν σὲ ἓνα συνολικὸ προσωπικὸ σχέδιο ζωῆς πού νὰ ἀφορᾷ ὄχι μόνο στὶς γνωσιολογικὲς πτυχές τοῦ νέου καὶ στὰ οἰκονομικὰ ἢ κοινωνικὰ ὀφέλη πού μπορεῖ νὰ τοῦ ἀποφέρουν. Τὸ σχέδιο ζωῆς ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπόψη καὶ ὅλες τὶς ἄλλες πολιτιστικὲς, πνευματικὲς ἢ θρησκευτικὲς ἀξίες πού ἐξασφαλίζουν ποιότητα ζωῆς καὶ τῆς δίνουν νόημα.

Τὸ σχέδιο ζωῆς ἐνὸς νέου ἀνθρώπου πρέπει νὰ λαμβάνει ἀκόμα ὑπόψη τὶς προσωπικὲς ἀνάγκες του ἀλλὰ καὶ τὶς δυνατότητές του καὶ τὸ πῶς αὐτὲς θὰ μπορέσουν νὰ λειτουργήσουν, καὶ ἀτομικὰ καὶ κοινωνικὰ. Ὁ νέος δὲν εἶναι ἓνα ἐξάρτημα τῶν γονιῶν του, τοῦ σχολείου, τῆς εὐρύτερης κοινωνίας ἢ τοῦ κράτους. Στὸ σχεδιασμὸ τῆς ζωῆς του ὅλ' αὐτὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν συνολικὰ καὶ ὄχι μονοδιάστατα. Γιατὶ ἐφόσον ὁ νέος εἶναι ἓνα πολυδιάστατο ὄν, ἀλλὰ καὶ ὁ κόσμος μέσα στὸν ὁποῖο καλεῖται νὰ ζήσει εἶναι καὶ αὐτὸς πολυδιάστατος, τὸ σχέδιο ζωῆς τοῦ νέου ἐκ τῶν πραγμάτων θὰ σχεδιαστεῖ κατὰ τρόπο πολυδιάστατο.

Δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις

Αὐτὸ μᾶς ὀδηγεῖ νὰ θεωρήσουμε αὐτὸ τὸ δικαίωμα στὸ μέλλον καὶ ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τῶν καθηκόντων πρὸς τὸ μέλλον. Καὶ τῶν ἴδιων τῶν νέων ἀλλὰ καὶ ὄλων τῶν ἄλλων παραγόντων πού ἀσχολοῦνται μ' αὐτοὺς καὶ σχεδιάζουν μ' αὐτοὺς τὸ μέλλον τους. Καὶ πρῶτα πρῶτα νὰ δείξουν ὅτι τοὺς ἐνδιαφέρει τὸ μέλλον τῶν νέων, τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν τους.

Αὐτὸ προϋποθέτει ριζικὴ ἀλλαγὴ νοοτροπίας

δλων μας. Καί πρώτα πρώτα ἐγκατάλειψη μιᾶς «διαχειριστικῆς» καί μόνον στάσεως ἔναντι ἐκκρεμῶν ὑποθέσεων. Ἐγκατάλειψη τῆς ἀρχῆς τοῦ «ὄσα πᾶνε κι ὄσα ἔρθουν». Κι αὐτὰ ἔχουν ἀσφαλῶς τῆ θέση τους καί ἀπαιτοῦν τῆ φροντίδα μας. Ἀλλά δίπλα στά «ὄσα» χρειάζεται νά ὑπολογιστοῦν καί τὰ «πόσα». Νά ὑπολογιστοῦν καί οἱ ἀνάγκες: οἰκογενειακές, κοινωνικές, κρατικές καί τὸ «πῶς» καί ἀπὸ ποιές «πηγές» καί μὲ ποιούς «ρυθμούς», καί μὲ ποιά πορεία πρὸς τὴν «ἀνάπτυξη» θὰ καλυφθοῦν. Νά δειχτεῖ δηλαδή ὅτι ἡ ζωὴ δὲν σχεδιάζεται μόνο ἐπὶ καθημερινῆς βάσεως. Ὁ ἡμερήσιος κύκλος εἶναι μόνο ἓνας κύκλος τοῦ χρόνου. Δίπλα σ' αὐτὸν ὑπάρχουν περισσότεροι πού ἐμπεριέχονται ὁ ἓνας στοὺς ἄλλους καί μᾶς βοηθοῦν σὲ εὐρύτερους καί μακροπρόθεσμοις προγραμματισμοῦς.

Οἱ νέοι, γιὰ νὰ δώσουν ἐμπιστοσύνη στοὺς μεγαλύτερους, ὅτι φροντίζουν γιὰ τὸ μέλλον τοῦ τόπου ἀλλὰ καί τὸ δικό τους, θὰ πρέπει νὰ ἔχουν πειστεῖ ὅτι πράγματι ἐργάζονται καί ἐπεξεργάζονται σχέδια ἐν ὄψει τοῦ μέλλοντος. Αὐτὸ εἶναι σαφές. Ἡ μελλοντο-λογία νὰ εἶναι «λόγος ἔμπρακτος» γιὰ τὸ μέλλον καί ὄχι παραπεμπικὰ ἀναβλητικός. Ὁ λόγος γιὰ τὸ μέλλον νὰ προετοιμάζει μὲ συγκεκριμένους διαδικασίες αὐτὸ τὸ μέλλον χωρὶς νὰ εἶναι ἀπλᾶ ὑποσχετικὸς καί χωρὶς ὑποχρέωση νὰ τηρηθεῖ. Νὰ ἔχει δεῖγματα ἤδη ἀπὸ τώρα, ἀπὸ ἐδῶ, γιὰ τὸ τότε καί τὸ ἐκεῖ.

Μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς σωτηρίας

Ἵσως οἱ πολιτικοί, κοινωνικοί, πνευματικοί καί ἐκκλησιαστικοί μας ταγοὶ νὰ πρέπει νὰ ἐγκύψουν στὴν *ἱστορία τῆς σωτηρίας* γιὰ νὰ δοῦν πῶς ὁ Θεὸς διαχειρίστηκε καί οἰκονόμησε τὶς ἀνθρώπινες καταστάσεις καί πῶς χάραξε ἓνα δρόμο ὅπου ὄλες οἱ ὑποσχέσεις Του εὗρισκαν τρόπους νὰ ἐκπληρωθοῦν. Τὸ *σχέδιο ζωῆς* γιὰ μᾶς καί γιὰ τὸν κόσμο ἦταν συγκεκριμένο. Παρὰ τὶς δυσκολίες πού προέκυψαν ἐτηροῦσε ἀμετακίνητη τῆ βούλησή Του γιὰ τὴ σωτηρία μας.

Ἐχοντας θέσει συγκεκριμένους στόχους διατήρησε τὴν εὐελιξία καί τὴν πρωτοβουλία τῶν κινήσεων, ὥστε παρὰ τὰ ἐμπόδια πού παρεμβάλλονταν νὰ μπορεῖ νὰ μὴ διαταραχθεῖ τὸ ἀρχικὸ σχέδιο. Ἀνεδείκνυε δικούς του ἀνθρώπους πού ἐγγυῶνταν μὲ συνέπεια τὴ συνέχεια τῆς πραγματώσεως τοῦ σχεδίου Του, μέχρις ὅτου

ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καί ἐξαπέστειλε τὸν υἱὸν Του, γενόμενον ἐκ γυναικὸς καί ὑπὸ νόμον ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ καί μαζί τους καί ὄλους ἐμᾶς.

Εἶναι φορὲς πού ὄλα αὐτὰ φαντάζουν οὐτοπικὰ σὰν τὸν ἴδιο τὸν Κύριο, γιὰ τὸν ὁποῖο οὐκ εὐρέθη τόπος ἐν τῷ καταλύματι γιὰ νὰ γεννηθεῖ καί πού στὴ συνέχεια δὲν εἶχε τόπον πού τὴν κεφαλὴν κλίνη. Πῶς νὰ βρεθεῖ βέβαια τόπος γι' Αὐτὸν ἀφοῦ εἶναι παντοῦ καί πουθενὰ καί πού δὲν εἶναι εὐκολο νὰ Τὸν ἐντοπίσουμε ὄντας ἀχώρητος;

Θὰ ἦταν ὅμως χρήσιμο νὰ πιάσουν τόπο, μέρες πού ἔρχονται καί πού γιορτάζουμε τὴ γέννησή Του, οἱ ἐνέργειες πού ὁ Θεὸς ἔκανε γιὰ νὰ προωθήσῃ τὸ *σχέδιο ζωῆς* πού σκέφτηκε γιὰ μᾶς καί νὰ μᾶς παραδειγματίσουν *γιὰ τὸ πῶς* καί μεις μὲ συνέπεια καί συνέχεια θὰ μπορέσουμε νὰ σχεδιάσουμε μαζί μὲ τοὺς νέους μας τὸ μέλλον τους καί νὰ τοὺς συμπαρασταθοῦμε στὴ ζωὴ τους ἐδραϊώνοντας τὴν πεποίθησή τους ὅτι ἔχουνε, κι ἐμεῖς μαζί τους, δικαίωμα στὴ ζωὴ καί στὸ μέλλον καί μάλιστα περισσόν.

Καλὰ Χριστούγεννα!

1. Στὰ πλαίσια τῶν «Συναντήσεων γιὰ τὰ οἰκονομικὰ καί κοινωνικὰ δικαιώματα» πού ὀργάνωσε ὁ Σύνδεσμος Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων στὸ Μέγαρο Συνεδρίων τῶν Βρυξελλῶν στίς 28 Σεπτεμβρίου 1996. Ἡ πληροφορία δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Cahiers de Télévision, τεῦχος 111 μηνὸς Ὀκτωβρίου 1996, σ. 2.

2. Πρβλ. τὸ ἄρθρο τοῦ Jean-Michel Normand γιὰ τὴν «ἀγορὰ τῆς νοσταλγίας», στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὴν ἐμπορευματοποίηση τοῦ παρελθόντος (ἐφημερίδα «Le Monde» στὴν ἐβδομαδιαία ἐκδόσή της 18 Ἰουλίου 1996, σ. 1 καί 6). Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συγχορόνων γιὰ τὸ πανάρχαιο μυστήριον τῆς τέχνης τῶν σπηλαίων συνδέεται μὲ τὴν ἀναζήτησι ἀπὸ τὸν ἀνθρωπο τῶν ριζῶν του. Ὁ φιλόσοφος Ζὰν Μπουντριγιὰρ ἀναφερόμενος στὸ φαινόμενο αὐτὸ σημειώνει: «Αὐτὴ ἡ φαντασία γιὰ τὶς ἀπαρχές μας ὀφείλεται στὸ ὅτι ἔχουμε χάσει τὴν αἴσθησι τοῦ μέλλοντος. Ἐτσι ἐπιστρέφουμε σ' ἓνα παρελθὸν γιὰ νὰ αὐτοεπιβεβαιωθοῦμε, βρισκοντας τὶς ρίζες μας. Μοιάζει σὰ νὰ θέλουμε νὰ πεισθοῦμε ὅτι θὰ συνεχίσουμε σὰν εἶδος» (ἀνταπόκρισι τῆς «Herald Tribune» στὴν «Καθημερινή» τῆς 15 Αὐγούστου 1996.

3. Περισσότερα γιὰ τὸ *σχέδιο ζωῆς* βλ. στὴν πρότασι τῆς κλινικῆς ψυχολόγου καί μέλους τοῦ Δ.Σ. τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως Γονέων (E.P.A.) Ἐλένης Σταυροπούλου πρὸς τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον τῆς E.P.A., μὲ ἀφορμὴ τὴν ὀργάνωσι Συνεδρίου καί Σεμιναρίου πάνω στὸ θέμα αὐτὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1995 στὸ Στρασβούργο. Τὸ περιοδικὸ «Famille et Education» ἐξέδωκε τὰ Πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου καί ἄλλα ἐνδιαφέροντα ντοκουμέντα. Λεπτομέρειες στὸ τεῦχος Ἰουνίου - Ἰουλίου 1996, σ. 50-51.

Ὁ πνευματικὸς χαρακτήρας τῶν Γεννήσεων τοῦ Ἄθω

Τοῦ κ. Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ

Δὲν εἶναι μὰ καὶ δυὸ οἱ Γεννήσεις οἱ παραδοσιακὰ ἱστορημένες στοὺς τοίχους τῶν ἀγιορείτικων καθολικῶν, οἱ ζωγραφισμένες στὰ χειρόγραφα Εὐαγγέλια ἢ σὲ φορητὲς εἰκόνες ποὺ φυλάγονται στὰ μοναστήρια τοῦ Ἄθω. Εἶναι πάμπολλες. Ἡ πιὸ ἐντυπωσιακὴ ὁμως ἀνήκει στὸν 16ο αἰ. καὶ ὑπάρχει στὸ νάρθηκα τοῦ Καθολικοῦ τῆς μονῆς Δοχειαρίου. Στὸ λαμπρὸ αὐτὸ δείγμα τῆς Κρητικῆς σχολῆς, ποὺ εἰκονογραφεῖ τὸν θαυμάσιο χριστουγεννιάτικο ὕμνο «Τί σοι προσενέγκωμεν Χριστέ» δὲν προσφέρουν εὐχαριστία στὸν Χριστό, ποὺ ἦρθε στὴ γῆ μετὰ ἀνθρώπινη μορφὴ ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὰ δημιουργήματά του, μόνον οἱ μάγοι, οἱ ποιμένες, οἱ ἄγγελοι, οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ὁ Οὐρανὸς τὸ Ἄστέρι, ἢ Γῆ τὸ Σπήλαιον καὶ ἡ Ἐρημος τῆ Φάτνη.

Ἡ Γέννηση καθιστᾷ ἐπιτακτικὸ τὸ θέμα τῆς προστασίας τοῦ Περιβάλλοντος, γιὰ τὴν ἕδρα ἢ φύση καθαγιαστικὴ συμμετέχοντας σ' αὐτήν. Δὲν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ βάλει τὴ φύση στὸ περιθώριον καὶ νὰ τὴν ἀγνοήσει, ὀφείλει νὰ τὴ σεβαστεῖ καὶ αὐτὸ τὸ καθιστᾷ ἀναγκαῖον καὶ τὸ ἐπιβάλλει, σύμφωνα μετὰ τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν, ἢ ἔλευση τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμον: «Μὲ τὴν ἐνσάρκωσιν ὁ κόσμος ἔρχεται σὲ ἄμεση ἐπικοινωνία μετὰ τὸ Θεὸν καὶ ἀναδημιουργεῖται «ἐν Χριστῷ». Ὁ ἄνθρωπος ἀναπλάθεται καὶ ἀποκτᾷ τὴν ἰκανότητα νὰ ἀξιολογήσῃ σωστὰ τὴν σχέσιν του μετὰ τὴν Κτίσιν, νὰ κατανοήσῃ τὸν προορισμὸν του καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ τὸ δρόμον πρὸς τὴν σωτηρίαν».

Στὸ κέντρο τῆς τοιχογραφίας αὐτῆς βρῖσκεται ἐνθρονὴ ἢ Παναγία ποὺ κρατᾷ ἐπὶ τὴν ἀγκαλιά της τὸν μικρὸν Χριστόν, ὅπως στίς συνήθεις εἰκόνες της, μετὰ τὸ δεξιὸν τῆς ἐδῶ χερὶ (δεξιόκρατος). Ἡ ὑπόλοιπη σύνθεσις, ἐντούτοις, δὲ διαφέρει ἀπὸ τῶν ἄλλων Γεννήσεων. Ὑπάρχουν τὰ βουνά, τὸ Ἄστέρι, ἀριστερὰ ἐπὶ τὴν τοιχογραφίαν πάνω οἱ ἄγγελοι ἀπὸ κάτω οἱ μάγοι πιὸ κάτω ἢ Γῆ προσωποποιημένη σὲ γυναῖκα κρατᾷ ὁμοίωμα τοῦ Σπηλαίου. Δεξιὰ εἰκονίζονται οἱ βοσκοὶ καὶ ἡ Ἐρημος προσωποποιημένη (σὰν τὴν Ἁγίαν Μαρίαν τὴν Αἰγυπτίαν) κρατῶντας τὴ Φάτνη. Κάτω

ἀπὸ τὴν Παναγίαν, Ἄρχοντες καὶ Ἱεράρχες, ἐκπρόσωποι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ποὺ συμμετέχει στὸ μυστήριον τῆς Γέννησις μετὰ τὴν Παναγίαν, ἢ ὅποια καθίσταται «γέφυρα» τῆς Γῆς μετὰ τὸν Οὐρανόν. Ὁ ὕμνος ἀναλύεται στὸ ἔργον καὶ σὲ κάθε περίπτωσιν ἀναγράφεται ὁ σχετικὸς στίχος.

«Τί σοι προσενέγκωμεν Χριστέ, ὅτι ὤφθης ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς; ἕκαστον γὰρ τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων κτισμάτων τὴν εὐχαριστίαν σοι προσάγει· οἱ Ἄγγελοι τὸν ὕμνον· οἱ οὐρανοὶ τὸν Ἄστέρα· οἱ Μάγοι τὰ δῶρα· οἱ Ποιμένες τὸ θαῦμα· ἢ Γῆ τὸ Σπήλαιον· ἢ ἔρημος τὴν Φάτνην· ἡμεῖς δὲ Μητέρα Παρθένον. Ὁ πρὸ αἰῶνων Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς».

Ἀνάλογον παράστασιν τοῦ τέλους τοῦ 16ου αἰ., ἔργον μαθητῆ τοῦ Θεοφάνη ἢ τοῦ Ζώρξη, ὑπάρχει στὸ Καθολικὸν τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, ἐπὶ τὴν εἴσοδον τῆς λιτῆς. Αὐτὸ ποὺ προκαλεῖ ἀμέσως τὸ ἐνδιαφέρον ἐπὶ τὴν τοιχογραφίαν αὐτὴ εἶναι ὅτι ἢ Γῆ προσωποποιεῖται ὡς θεὰ Δήμητρα, ποὺ προσφέρει τὸ Σπήλαιον. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ καλλιτέχνης ταυτίζει τὴν παλαιότητα τῆς Γῆς μετὰ τὸν ἀρχαῖον κόσμον, ποὺ «ἐν σπέρματι» συνέλαβε τὴν ἀλήθειαν.

Ἐνῶ οἱ Βυζαντινοὶ ἀγιογράφοι προσέχουν ἰδιαίτερα τὰ δογματικὰ ζητήματα ποὺ συνδέονται μετὰ τὴν Γέννησιν, ἐπὶ τὴν στάσιν τῆς Παναγίας, ἐπὶ τὴν θέσιν τοῦ Ἰωσήφ τοῦ μνήστορα ἐκτὸς τοῦ κυρίως θέματος κ.λπ., μετὰ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Δύσεως ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀρχηγῆ τῆς Κρητικῆς σχολῆς Θεοφάνη Στρελίτζα - Μπαθᾶ (ἀλλιώως Κρητικοῦ), ἢ Παναγία εἰκονίζεται γονατιστὴ νὰ προσκυνάει ἐπὶ αὐτὴν τὸ θεῖον βρέφος. Συγκεκριμένα αὐτὸ γίνεται μετὰ τὴν Μεγίστη Λαύραν, ὅπου ὁ ἀγιογράφος παρέμεινε πιστὸς ἐπὶ τὴν προηγούμενην (βυζαντινὴν) παράδοσιν παριστάνοντάς τιν ὡς «λεχῶνα» ν' ἀναπαύεται. Ἡ ἀλλαγὴ, ὅπως ἔχει παρατηρηθῆσιν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Μαν. Χατζηδάκης, σημειώνεται ἐπὶ τὴν Γέννησιν ποὺ φιλοτέχνησεν στὸ Καθολικὸν τῆς μονῆς Σταυρονικήτα, μετὰ τὴν «κάποιαν κρητικὴν εἰκόνα τοῦ 15ου αἰ., ὅπως τὸ τρίπτυχον τοῦ Ν. Τζαφούρη (Ἁγία Πετρούπολη) ἢ καλύτερα ἢ Γέννησιν τῆς συλλο-

Ἡ Παναγία γονατιστή μὲ σταυρωτὰ τὰ χέρια. Ἔργο τοῦ 1546 τοῦ Θεοφάνους τοῦ Κρητός. Ἡ στάση αὐτὴ ὀφείλεται σὲ δυτικὴ (ἰταλική) ἐπίδραση καὶ δὲν ὑπάρχει σὲ προγενέστερα ἔργα τοῦ ἴδιου, ὅπου ἡ Κυρία Θεοτόκος παριστάνεται λεχώνα, ὅπως στὴ βυζαντινὴ ἀγιογραφία.

γῆς Μ. Καλλιγᾶ παρὰ ἀπευθείας ἀπὸ ἰταλικὸ πρότυπο».

Στὴ φορητὴ μάλιστα εἰκόνα τῆς Γέννησης τοῦ ἴδιου καλλιτέχνη, ποὺ ὑπάρχει κι αὐτὴ στὴ μονὴ Σταυρονικήτα καὶ εἶναι ἔργο τοῦ 1546, ἡ Παναγία εἶναι γονατιστή κι ἔχει τὰ χέρια σταυρωμένα. Ἔτσι ἀκριβῶς ἔχει ζωγραφίσει τὴν Παναγία καὶ ὁ περίφημος ἀγιογράφος ἀπὸ τῆ Θήβα Φράγκος Κατελάνος (1560) στὸ παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ποὺ βρίσκεται δίπλα στὸ Καθολικὸ τῆς Μεγίστης Λαύρας. Ἡ στάση αὐτὴ τῆς Θεοτόκου φαίνεται ὅτι δὲν ἐνόησε τόσο ὅσο ἡ παράσταση κάτω δεξιὰ στὴ Γέννηση (καὶ σὲ ὀρισμένες παραστάσεις ἀριστερὰ) τῆς σκηνῆς-

τοῦ λουτροῦ τοῦ θεοῦ βρέφους, ποὺ βασίζεται στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ ψευδο - Ματθαίου καὶ τὸ Πρωτευαγγέλιο τοῦ Ἰακώβου. Σ' αὐτὸ συνετέλεσε τὸ γεγονός ὅτι τὸ «Πηδάλιο» χαρακτηρίζει τὴν ἐπίσης ὀφειλόμενη σὲ ἰταλικὴ ἐπίδραση αὐτὴ λεπτομέρεια «ἀτοπώτατη καὶ σαρκικῶν ἀνθρώπων ἐφεύρημα, δι' ὃ παντὶ τρόπῳ πρέπει νὰ ἀποβάλλεται». Ἔτσι ἐξηγεῖται, ὅπως γράφει ὁ Ἰωάννης Βράνος στὸ ἔργο του «Θεωρία Ἀγιογραφίας», ὅτι σὲ διάφορα μοναστήρια ὅπως στὴ Μεγίστη Λαύρα, στὴ Διονυσίου κ.λπ. οἱ σκηνὲς αὐτὲς ἔχουν ἐπιζωγραφιστεῖ ἄτεχνα μὲ βράχια καὶ δέντρα. Ἡ δυτικὴ ἐπίδραση ἐντούτοις δὲν περιορίστηκε ὡς ἐδῶ, προχώρησε στὸ νὰ ἀνεβάσουν τὸν Ἰωσήφ δίπλα στὸ θεῖο βρέφος ἀπὸ τὸ κάτω ἀριστερὸ μέρος τῆς παράστασης. Στὸν 17ο αἰ. ὁ Διονύσιος ἱερομόναχος ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀργράφων στὴν «Ἑρμηνεῖα τῆς Ζωγραφικῆς Τέχνης», ὑπὸ τὴν ἐπίδραση αὐτὴ, ὑποδεικνύει νὰ ζωγραφίζεται στὸ δεξιὸ μέρος τοῦ Χριστοῦ ἡ Παναγία γονατιστή καὶ στὸ ἀριστερὸ ὁ Ἰωσήφ γονατιστὸς καὶ αὐτός...

Στὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπάρχουν πολλὲς ἄλλες ἀνάλογες παραστάσεις τῆς Γέννησης ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες ξεχωρίζουν ἡ περίτεχνη σύνθεση τοῦ κορυφαίου ἐκπροσώπου τῆς Μακεδονικῆς σχολῆς Μανουὴλ Πανσέληνου στὴν τρίτη ζώνη τοῦ κεντρικοῦ ναοῦ τοῦ Πρωτάτου στὶς Καρυὲς (τέλη 13ου αἰ.), ποὺ συγκεντρώνει ὅλες τὶς ἀρετὲς καὶ τὰ χαρίσματα τῆς τέχνης του καὶ μιὰ ταπεινὴ μεταβυζαντινὴ παράσταση τοῦ Κρητικοῦ ζωγράφου Ἀντωνίου (ἔργο τοῦ 1544) στὸ παλιὸ Καθολικὸ τῆς μονῆς Ξενοφώντος, ὅπου τὸ Ἄστέρι ἔχει ἕξι ἀκτίνες. Τρεῖς ἀπὸ αὐτὲς πέφτουν πάνω στὸν μικρὸ Χριστὸ τῆς Γέννησης καὶ οἱ ὑπόλοιπες τρεῖς στὸν Χριστὸ τῆς διπλανῆς παράστασης τῆς Βάπτισης. Τέλος ἄς ἀναφερθεῖ ὁ Κώδικας 14 τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου, ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Γέννηση, περιλαμβάνει ἐπὶ μέρους εἰκονογραφίες. Στὸ Ἅγιον Ὄρος ὅλα, ἡ φύση, οἱ τοιχογραφίες, οἱ βυζαντινοὶ ὕμνοι, διαλαλοῦν τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸν πιὸ πανηγυρικὸ καὶ ταυτόχρονα λιτὸ καὶ ἀπέριπτο τρόπο: «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε...».

ΛΟΓΟΣ ΑΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΣ*

Τοῦ κ. Παναγιώτου Θ. Παπαθεοδώρου, Θεολόγου - Λυκειάρχῃ

1. Ἡ στάση τοῦ πληρώματος.

Οἱ πιστοί, ὡς συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας, ἀσκοῦν ἰσχυρότατη ψυχολογική ἐπίδραση στὸν ὑποψήφιο μεταγλωττιστὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων μὲ τὸ νὰ προτιμοῦν νὰ μὴν ἀντιλαμβάνονται πλήρως τὸ περιεχόμενο τοῦ ὕμνου παρὰ νὰ αἰσθάνονται μεταγλωττισμένη τὴ λειτουργία ἢ ἄλλες ἀκολουθίες. Ὅχι βέβαια ὅτι δὲ θέλουν νὰ καταλάβουν, ἀλλ' ἐπειδὴ πιστεύουν ὅτι ἡ «κατανόηση» ἐδῶ συντελεῖται μυσταγωγικά. Ἐπιδίωξη τῆς εὐχαριστηριακῆς σύναξης δὲν εἶναι νὰ λάβει ὁ πιστὸς κάποιο μήνυμα, ἀλλὰ νὰ μεθέξει στὴν ἄκρα ταπείνωση τοῦ Χριστοῦ, ὅποτε ὅλα διαδραματίζονται στὴν περιοχὴ τῆς κατανύξεως. Ἔτσι ἄλλωστε ἐξηγεῖται τὸ γεγονός ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοι γνωρίζουν ἀπὸ στήθους ἀποσπάσματα ὕμνων, χωρὶς νὰν νὰ τὰ κατανοοῦν. Οἱ πιστοὶ τρέφουν ἀπέραντο σεβασμὸ σ' ἓνα ἔργο ποῦ χρειάστηκε πάνω ἀπὸ χίλια χρόνια ἀγίας ἔμπνευσης γιὰ νὰ ἀποκρυσταλλωθεῖ ἡ μορφὴ του.

Ποιὸς μπορεῖ νὰ πείσει τὸν ἀπλὸ πιστὸ νὰ ἀντικαταστήσει τοὺς ἀφομοιωμένους τελετουργικά χριστουγεννιάτικους ὕμνους: «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοὶ ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς», «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε», «Ἐπισκέψατο ἡμᾶς...», τοὺς θαυμάσιους ὕμνους τοῦ Τριωδίου, ὅπως «Τῆς μετανοίας ἀνοιξόν μοι πύλας, Ζωοδότα...» ἢ τὰ μεγαλοβδομαδιακά τροπάρια «Τὰ πάθη τὰ σεπτὰ», «Τὸν νυμφῶνα σου βλέπω», «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου» κ.λπ. μὲ τὴν καλύτερη μετάφραση αὐτῶν; Ἡ κατηγορηματικότητα τοῦ σκιαθίτη πεζογράφου Ἀλέξ. Παπαδιαμάντη: «...Ἄς δοκιμάση τις νὰ μεταφράσῃ ἐν τροπάριον εἰς τὴν δημῶδη, καὶ τότε θὰ ἴδῃ, ὅτι ἢ γλώσσα, ἢ τις εἶναι ζωντανὴ εἰς τὰ ἡρωϊκὰ καὶ ἔρωτικὰ ἄσματα τοῦ λαοῦ, εἶναι ψυχρὰ μέχρι νεκροφανεῖας διὰ τὰ τροπάρια», ἐκφράζει τὰ αἰσθήματα ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖο ἔχει πάρει ἀρνητικὴ στάση στὴ μετάφραση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων.

Μὲ τὴν ἐμμονὴ του στὸ λειτουργικὸ συμβολισμὸ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας βιώνει τὸν ὑπερλογο κόσμον τῆς πίστεως. Ἡ πρωτότυπη γλώσσα τῶν ὕμνων διαθέτει τὴ μυστηριακὴ βαφὴ τῆς ἀπο-

στάσεως, ποῦ «δὲν λέγει οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει», ὅποτε εἶναι ἡ καταλληλότερη γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγωγή τοῦ ἐδῶ στὸ πέρα, ἐνῶ ἡ μετάφραση μόνον ἐννοιολογικὰ μπορεῖ νὰ προσεγγίσει τὸν κόσμον τῆς πίστεως. Τὸ ἀρχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα ὑψώνει τὰ λόγια τῆς λατρείας σὲ σύμβολο θεϊκῆς πνοῆς, ἐνῶ ἡ μετάφραση τὰ σχετικοποιεῖ. Μειώνει τὸ ὑπερούσιο ποιὸν καὶ τὸ εὐκατάνυκτο ἦθος τῶν ὕμνων. Ἔτσι, λοιπόν, ἐρμηνεύεται ἡ ἐπιφυλακτικότητα τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας σὲ κάθε μεταφραστικὴ προσπάθεια τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων.

2. Ἡ πνευματικὴ μας κληρονομιά.

Ἡ ὕμνογραφία τῆς Ἐκκλησίας παρουσιάζει πρωτοφανὴ λεξιλογικὸ πλοῦτο ποῦ δὲν ἔχει τὸ ἀνάλογό του οὔτε στὴν καθαρεύουσα οὔτε στὴ δημοτικὴ, ἀφοῦ καταλαμβάνει δύο χιλιετηρίδες. Στὴ μεγάλη αὐτὴ διαδρομὴ φυσικὸ εἶναι νὰ ἔχει ὑποστῆ τις ἐπιδράσεις ὄλων τῶν διακυμάνσεων τῆς Ἀνατολῆς, πολιτικῶν καὶ πνευματικῶν. Οἱ ὕμνωδοὶ χρησιμοποιοῦν λέξεις ὀμηρικῆς, τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου, καθὼς καὶ τῆς κοινῆς. Ἐπιπλέον ἔπλασαν χιλιάδες νέες λέξεις ἢ ἀπέδωσαν σὲ τις ὑάρχουσες νέα σημασία. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀρχαίζον. Κάποιοι δὲν ἦσαν κατανοητοὶ οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς τους, ὅπως καὶ τὰ γραμμένα στὴ δωρικὴ χορικὰ τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν, ποῦ δὲν ἦσαν κατανοητὰ ἀπὸ τοὺς θεατῆς τῆς κλασικῆς ἐποχῆς. Ἐνεκα, λοιπόν, τῆς ἐνότητας τῆς γλώσσας κάθε προσπάθεια μετάφρασεως τῶν ὕμνων στὴν καθομιλουμένη γιὰ λειτουργικὴ χρῆση εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένη. Δὲν ἰσχύει γιὰ τὴ γλώσσα μας, ὅ,τι ἰσχύει γιὰ τις ἄλλες γλώσσες. Ἡ νεοελληνικὴ δὲν ἀποτελεῖ ξένο σῶμα σὲ σχέση μὲ τὴ ρίζα της. Οἱ περισσότερες ρίζες τῆς δημοτικῆς εἶναι αὐτούσιες μὲ ἐκείνες τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσας. Σὲ κάθε ἡλικία τῆς ἢ ἐνιαία ἐλληνικὴ γλώσσα δὲ συγκροτεῖ αὐτοτελεῆς γλωσσικὸ σύνολο ποῦ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸ ἄμεσο καὶ ἀπώτερο παρελθόν του. Γι' αὐτὸ στὸ ἐκάστοτε παρὸν διατηροῦνται παλιοὶ τύποι, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ μπορούμε νὰ κάνουμε διαχωρισμὸ τῶν λέξεων σὲ ἀρχαίες καὶ σύγχρονες. Πέραν αὐτῶν ἡ κατανόηση ἐνὸς ὕμνολογικοῦ κειμένου δὲν ἐξαρτᾶται

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 350 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 τεύχους.

μόνο από τη γνώση των λέξεων, είναι απαραίτητη και η γνώση του παραστατικού και συμβολικού πλούτου, των εικόνων και των παραστάσεων, με τα οποία εκφράζεται το λειτουργικό γεγονός. Ο ύμνογράφος μέσω του ύμνου του μεταφέρει άθελά του τον περίγυρο στον οποίο ζει (θρησκευτικό, ιστορικό, πολιτικό, βλέπε 'Ακάθιστο Ύμνο, κανόνες περιόδου εικονομαχίας κ.λπ.), και από τον οποίο δέχτηκε κάθε είδους επιδράσεις. 'Ακόμα στον ύμνο π.χ. «Σταυρόν χαράξας Μωσῆς ἐπ' εὐθείας ράβδῳ τὴν Ἐρυθρὰν διέτεμε τῷ Ἰσραὴλ πεζεύσαντι...», ἢ στὸν ἄλλο «Ἐσωσε λαὸν θαυματουργῶν Δεσπότης, ὕγρον θαλάσσης κύμα χερσῶσας πάλοι»²³, ἀντὶ τὸ περιστατικὸ τῆς Π.Δ. δὲν ἐρμηνευθεῖ, ἢ μετάφραση τοῦ ὕμνου δὲν πρόκειται νὰ βοηθήσει σὲ τίποτε.

Οἱ πιστοὶ βοηθοῦνται ἀπὸ τοὺς ὕμνογράφους τῆς Ἐκκλησίας μας νὰ κατανοήσουν τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ στὸν παρόντα αἰῶνα μὲ εἰκόνες, σύμβολα, τύπους, ἀλληγορίες, παραβολές. Τὰ θρησκευτικὰ γεγονότα δὲν μποροῦν νὰ κατανοηθοῦν σὲ βάθος μὲ τὴν ἀπλὴ μεταγλώττιση, τὴ διανοητικὴ γλώσσα, τὴν ψυχρὴ λογικὴ, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ βιωματικὴ, συναισθηματικὴ καὶ ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση.

Ἐπομένως κάθε ἀργολογία γιὰ μετάφραση στὴ νεοελληνικὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων δὲν εἶναι μόνον περιττὴ, ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμια, ἀφοῦ θέτει σὲ δοκιμασία τὴν ταυτότητά μας, τὸ πρόσωπό μας καὶ τὴν ὄντοτήτά μας, ὡς ὀρθοδόξων. Ὑπὸ τὸ πρίσμα αὐτὸ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία νὰ διατηρήσουμε ἀθικτὴ τὴν πνευματικὴ μας κληρονομία, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν παραδόσιμη λατρεία τῆς Ἐκκλησίας.

3. Ὁ ἔμμετρος λόγος.

Ἡ μετάφραση γενικὰ τοῦ ποιητικοῦ λόγου, κατὰ τὴ γνώμη τῶν ειδικῶν, εἶναι μιὰ ἐπιδίωξη τοῦ ἀκατόρθωτου. Τὸ πεζογράφημα, τὸ μυθιστόρημα, ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς, χωρὶς πολλὰς ζημιές, μποροῦν νὰ μεταφραστοῦν, τὸ ποίημα ὁμως ἔχει τὸ ἐξαιρετικὸ προνόμιο καὶ τὸ ἀναπόφευκτο μειονέκτημα νὰ μὴ μεταφράζεται οὔτε σὲ ξένη γλώσσα οὔτε σὲ πεζὸ λόγο. Ὁ Ἐλιοτ σχετικὰ γράφει: «Ἡ ποίηση διαφέρει ἀπὸ κάθε τέχνη, ἐπειδὴ, γιὰ τὸ λαὸ τῆς φυλῆς καὶ τῆς γλώσσας τοῦ ποιητῆ, ἔχει μιὰ ἀξία πού δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἔχει γιὰ κανένα ἄλλο λαὸ... Εἶναι εὐκολότερο νὰ σκέφτεσαι, παρὰ νὰ αἰσθάνεσαι σὲ μιὰ ξένη γλώσσα. Γι' αὐτὸ καμιά τέχνη δὲν εἶναι μὲ τόση ἐπιμονὴ ἐθνικὴ, ὅσο ἡ ποίηση». Ὁ ποιητικὸς λόγος ἀντιστέκεται σθεναρὰ «στὸν πνευματικὸ τουρισμὸ». Τὸ ποίημα ἐκφράζει ὄχι μόνον τὸ δημιουργό του, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπο καὶ τὴν ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἐγίνε. Σκέψεις, βιώμα-

τα, ἀντιλήψεις, συναισθήματα εἶναι ὅλα σφικτὰ δεμένα μὲ τὰ μέσα ἐκφράσεως, σὲ σημεῖο πού νὰ εἶναι δύσκολο νὰ πάrouμε τὸ περιεχόμενο ἐνὸς παλαιοῦ κειμένου καὶ νὰ τὸ μεταφέρουμε σὲ σύγχρονο γλωσσικὸ τύπο. Ὁ Ν. Βαρμάζης μὲ κατηγορηματικότητα λέει ὅτι «καμιά μετάφραση δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδώσει ἀπόλυτα τὸ πρωτότυπο, δηλ. νὰ προκαλέσει τὶς ἴδιες σκέψεις καὶ τὰ ἴδια συναισθήματα πού προκαλεῖ τὸ πρωτότυπο στοὺς συγχρόνους του»²⁴.

Ἄν αὐτὰ ἰσχύουν γιὰ κάθε λογοτεχνικὸ ἔργο, ἰσχύουν πολὺ περισσότερο γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία, ἡ ὁποία ἔχει τὴ δική της ἰδιομορφία. Οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι δημιουργήματα ἐνὸς ἀνθρώπου, οὔτε μιᾶς ἐποχῆς, οὔτε ἐνὸς τόπου. Εἶναι ἔκφραση πίστεως ὀλόκληρης τῆς Ἐκκλησίας, καρπὸς ἐλπίδας τοῦ πληρώματός της, ἡ πεμπουσία τῆς ὀρθοδοξίας. Οἱ ὕμνογράφοι ἐξήσαν σ' ἓνα κλίμα πού δὲν εἶναι «ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» καὶ ἔγραψαν ὄχι γιὰ νὰ κάνουν τέχνη, ἀλλ' ἡ τέχνη τοὺς ἀκολούθησε σὲ μεταρσιώσεις τῆς ψυχῆς τους καὶ τὶς πνευματικὲς τους ἀναβάσεις. Ἐγίναν ὄργανα τῆς θείας χάριτος. Ποιὸς μεταφραστὴς θὰ εἶχε τὴν ἐσωτερικὴ δύναμη καὶ τὴν πνευματικὴ προετοιμασία νὰ ἀναλάβει ἓνα τέτοιο ἔργο;

Πέρα ἀπ' αὐτὲς τὶς δυσκολίες, ὑπάρχουν κι ἄλλες, τεχνικὲς. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία σχεδὸν στὸ σύνολό της ἀνήκει στὴν τονικὴ μορφή τῆς γλώσσας μας, στὴν ὁποία ἀνήκει καὶ ἡ νεοελληνικὴ. Ἐπομένως ἔχουμε νὰ μεταφράσουμε ὕμνους ὄχι ἀπὸ προσωδιακὴ μορφή σὲ τονικὴ (ἐκτὸς ἐλαχίστων περιπτώσεων), ἀλλὰ ἀπὸ τὴν τονικὴ γλωσσικὴ μορφή σὲ ἐπίσης τονικὴ μορφή. Ἡ γλωσσικὴ, στιχουργικὴ καὶ πολιτιστικὴ συγγένεια τοῦ πρωτοτύπου μὲ τὴ νεοελληνικὴ δημιουργεῖ πρόσθετες ὑποχρεώσεις στὸ μεταφραστή, νὰ ἀναπαραγάγει δηλαδὴ τὰ μετρικὰ φαινόμενα τοῦ πρωτοτύπου. Τὰ φαινόμενα αὐτὰ πού ἡ εὐαισθησία τοῦ νεοέλληνα ἀπαιτεῖ νὰ συναντήσῃ στὴ μετάφραση εἶναι τὸ ἐφύμνιο (π.χ. Χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε... κ.λπ.), ἡ συνήχηση, ἡ παρήχηση, ἡ ἀκροστιχίδα κ.ἄ. Ἡ διατήρηση τῆς ἀκροστιχίδας (ἰδιαίτερα μὲ περιεχόμενο δογματικὸ, ὅπως εἶναι π.χ. στὸν κανόνα τῶν Χριστουγέννων τοῦ Κοσμά τοῦ Μελωδοῦ: «Χριστὸς βροτωθεὶς ἦν ὄπερ Θεὸς μένη», ἢ τῶν Θεοφανείων τοῦ ἴδιου ποιητῆ: «Βάπτισμα ρύψις γηγενῶν ἀμαρτάδος») εἶναι ἐργασία τυραννικὴ. Ὁ μεταφραστὴς πρέπει νὰ ἀναζητήσῃ ὄχι μόνον τὴν κατάλληλη λέξη στὴ νεοελληνικὴ γιὰ τὴν ἀπόδοση τοῦ νοήματος τοῦ ὕμνου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνη πού ἀπαιτεῖ ἡ ἀκροστιχίδα. Ἀκόμα, συνηθισμένο τὸ αὐτὶ τοῦ πιστοῦ στὴν ὁμοιοκαταληξία,

συνήχηση κ.λπ. τοῦ πρωτοτύπου (παράβαλε: «Μέλ-
λοντος Συμεῶνος τοῦ παρόντος αἰῶνος μεθίστα-
σθαι τοῦ ἀπατεῶνος») περιμένει τὸ φαινόμενο αὐ-
τὸ νὰ τὸ συναντήσει καὶ στὴ μετάφραση. Αὐτὴ ὁ-
μως ἢ αἰσθητικὴ ἀπαίτηση τοῦ ἀναγνώστη ἢ τοῦ
ἀκροατῆ τοῦ μεταφρασμένου ἐκκλησιαστικοῦ ὕ-
μνου δημιουργεῖ στὸ μεταφραστὴ μετρικὴ δέσμευ-
ση, ἢ ὁποῖα δὲν ἔχει προηγούμενο καὶ εἶναι αὐτὴ
ποῦ τοῦ προκαλεῖ ὄχι μικρὴ δυσκολία.

Στ' ἀνωτέρω πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ ἡ ἀνάγκη
τῆς διατήρησης, στὸ μεταφρασμένο ἐκκλησια-
στικὸ ὕμνο, τῆς ἱερότητας καὶ τῆς παλαιότητας τοῦ
πρωτοτύπου. Ὁ ἀκροατῆς ἢ ὁ ἀναγνώστης τοῦ με-
ταγλωτισμένου ἐκκλησιαστικοῦ ὕμνου πρέπει νὰ
αἰσθάνεται σὰν σύγχρονος τοῦ δημιουργοῦ τοῦ ἐκ-
κλησιαστικοῦ ὕμνου. Ἡ μακροχρόνια χρῆση τοῦ
πρωτοτύπου ἔχει συμβάλει, ὥστε νὰ δεθεῖ στενὰ ἢ
γλώσσα του μὲ τὴν ὀρθόδοξη πίστη καὶ εὐλάβεια,
ὅσο κι ἂν αὐτὸ εἶναι ὑπερβολικόν. Ὅλα αὐτὰ ἀπο-
τελοῦν ἀξεπέραστες δυσκολίες γιὰ τὴν μετάφραση
τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων στὴν καθομιλουμένη.

4. Λόγος καὶ μέλος.

Ἡ ὀρθόδοξη ὕμνογραφία εἶναι ἄρρηκτα δεμέ-
νη μὲ τὴ Βυζαντινὴ μουσικὴ, ἢ ὁποῖα εἶναι ἀπο-
κλειστικὰ λατρευτικὴ καὶ διακρίνεται ἀπὸ τὴν κο-
σμικὴ.

Ἡ μουσικὴ αὐτὴ ἀναπτύχθηκε στὸ Βυζάντιο
(γι' αὐτὸ ὀνομάζεται καὶ Βυζαντινὴ) κι ἀπ' ἐκεῖ
μεταδόθηκε σὲ ἄλλους ὀρθόδοξους λαοὺς (Σέρ-
βους, Βουλγάρους, Ρώσους κ.λπ.). Ἡ Βυζαντινὴ
μουσικὴ δὲν εἶναι αὐτόνομη τέχνη, ἀλλὰ ἔνδυμα
τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὕμνου, ποῦ διακονεῖ κι αὐτὴ
τὸ μυστήριό τῆς σωτηρίας.

Παλιότερα δὲ γινόταν διάκριση μελωδῶν καὶ
ὕμνογράφων. Ὁ ἴδιος ὁ ὕμνογράφος ἦταν καὶ με-
λωδός, ὅπως ὁ Ρωμανὸς ὁ μελωδός, ὁ Κοσμᾶς ὁ
μελωδός, ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός κ.ἄ. Διάκριση
μελωδῶν καὶ ὕμνογράφων γίνεται μετὰ τὸ 1000
μ.Χ. Ἀπὸ τότε ἔχουμε τοὺς «μεταμελωδικούς» ὕ-
μνογράφους.

Ἡ σύνδεση τοῦ ὕμνου μὲ τὸ μέλος ἔχει ὡς ἀ-
ποτέλεσμα τὴν ἐξοικείωση τῶν πιστῶν μὲ τὴν λει-
τουργικὴ ποίηση. Ὁ πιστὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ ζεῖ τὸ
πρωτότυπο μὲ τὴ μελωδία του. Καὶ μπορεῖ βέβαια
νὰ μὴν κατανοεῖ πλήρως τὸ περιεχόμενο τοῦ ὕ-
μνου, ὅμως ξέρει τὴ μελωδία του καὶ τὸν σιγοφέ-
νει. Ἡ σχέση αὐτὴ ὕμνου καὶ μέλους ἀποτελεῖ
πρόσθετο ἐμπόδιο στὸ μεταφραστὴ ἐκκλησιαστι-
κῶν ὕμνων. Γιὰ νὰ ξαναμποῦν οἱ μεταγλωτισμέ-
νες ἐκφράσεις στὰ γνωστὰ μουσικὰ καὶ μελωδικὰ
μοτίβα θὰ πρέπει νὰ πάθουν στραγγαλισμό. Αὐτὴ
τὴ δυσκολία δὲν τὴν αἰσθάνεται ὁ μεταφραστῆς ἐ-

νὸς ὁποιοῦδήποτε ἄλλου ποιητικοῦ κειμένου ἀπὸ
τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ στὴ νέα. Αὐτὰ σημαίνουν ὅτι
ἢ μετάφραση πρέπει νὰ συμπορεύεται μὲ τὴ μελω-
δία καὶ ἐπομένως νὰ διατηρεῖται ὁ ἀριθμὸς τῶν
συλλαβῶν καὶ τὸ μέτρο τοῦ πρωτοτύπου, ἐργασία
ὄχι καὶ τόσο εὐκόλη.

5. Θεολογικοὶ ὅροι.

Οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας μας παρουσιάζουν, ὅ-
πως εἴπαμε, τὴ θεολογία τῆς μὲ ποιητικὸ τρόπο.
Γίνονται ὀχήματα μεταφορᾶς τῶν εὐαγγελικῶν μη-
νυμάτων. Οἱ ὕμνογράφοι μὲ εὐστοχία, ἀκριβεία
καὶ ἀπλότητα διατυπώνουν τὴν ὀρθόδοξη διδασκα-
λία, ἀφοῦ μάλιστα πολλὲς φορὲς δανεῖζονται εἴτε
ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή, εἴτε ἀπὸ λόγους πατέρων
τῆς Ἐκκλησίας αὐτούσιες φράσεις. Κλασικὸ παρά-
δειγμα ἐρανοῦ²³ ἀπὸ λόγους τοῦ Γρηγορίου τοῦ
Θεολόγου ἀποτελεῖ ὁ Ἁναστάσιμος κανόνας τοῦ
Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἀναστάσεως ἡμέρα,
λαμπρυνθῶμεν λαοί...» καὶ ὁ Χριστουγεννιάτικος
κανόνας τοῦ Κοσμᾶ τοῦ μελωδοῦ «Χριστὸς γεννᾶ-
ται, δοξάσατε, Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν...». Εἶχε δί-
καιο ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφκνυ, ὅταν ἔλεγε ὅτι ἔ-
μαθε τὴ Δογματικὴ τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας ἀπὸ
τὴν ὕμνογραφία τῆς. Στίχοι, ὅπως: «Τὸ τριλαμπὲς
τῆς μᾶς θεότητος», «διπλοῦς τὴν φύσιν, ἀλλ' οὐ
τὴν ὑπόστασιν», «διὸ τέλειον αὐτὸν Θεὸν καὶ τέ-
λειον ἄνθρωπον», «τριὰς εἰμι ἀπλῆ, ἀδιαίρετος,
διαιρετὴ προσωπικῶς καὶ μονὰς ὑπάρχω τῇ φύσει
ἠνωμένη», «τριφαῖς ὑπάρχουσα θεαρχία ὑποστατι-
κῶς, ἐνιαία πέφυκας, ὡς σύμμορφος καὶ κατ' οὐ-
σίαν καὶ βούλησιν» κ.λπ. περιλαμβάνουν σὲ σύντο-
μες προτάσεις καὶ εὐρυθμεις λέξεις ὑψηλὲς θεολο-
γικὲς ἔννοιες. Οἱ ἔννοιες αὐτές, ὅπως φύση, οὐσία,
ὑπόστασις κ.λπ. δὲ γίνονται κατανοητὲς μὲ τὴ με-
τάφραση. Ὅσο καὶ νὰ προσπαθῆσει ὁ μεταφρα-
στῆς νὰ ἀποδώσει τοὺς θεολογικοὺς ὅρους εἶναι
ἐκ τῶν προτέρων βέβαιο ὅτι θὰ ἀστοχήσει. Μόνο
ἢ ἐρμηνεῖα θὰ βοηθήσει στὴν κατανόηση τῆς ὕμνο-
γραφίας τῆς Ἐκκλησίας μας.

(Συνεχίζεται)

23. Α' ὠδὴ κανόνος Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ «εἰς τὴν Χρι-
στοῦ Γέννησιν».

24. Ν. Βασιμάξη: Ἡ ἰδεολογία τῆς μετάφρασης κειμένου
τῆς ἀρχαίας ἑλλ. γραμματείας - λογοτεχνίας, περιοδικὸ
«Νεοελληνικὴ παιδεία», Ἀθήνα 1987, τ. 10, σελ. 107.

25. Ὁ ὕμνογράφος τοῦ ὁρθοῦ τοῦ Πάσχα Ἰωάννης Δα-
μασκηνὸς πῆρε ἀπαράλλακτες τὶς προτάσεις ἀπὸ τὸ λόγο
τοῦ Γρηγορίου «Εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα»: «Ἀναστάσεως ἡμέ-
ρα, μακαρία ψυχὴ, λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει, ἀλλήλους
περιπτυσξώμεθα, εἰπώμεν ἀδελφοί...» καὶ ἀφοῦ παρέλειψε
μερικὲς ἐνδιάμεσες φράσεις μᾶς ἔδωσε τὸ Δοξαστικὸ τῶν
αἰῶνων τοῦ Πάσχα. Ὁ Κοσμᾶς ὁ Μελωδὸς δὲν παρέλειψε
τίποτε, ἀλλ' αὐτούσια τὰ λόγια τοῦ Γρηγορίου ἀπὸ τὸ λόγο
του «εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Σωτήρος» χρησιμοποίησε ὡς ἓνα
ἕνασμα σὸν εἰσμὸ τῆς α' ὠδῆς τοῦ ἀσματικοῦ κανόνα στὴ
Γέννηση τοῦ Χριστοῦ.

ΚΑΙ ΚΗΠΟΥΡΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΛΙΦΗΣ Ο ΣΥΖΕΥΞΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΝ

Τοῦ κ. Θεόδωρου Ι. Ψαριώτη, Γεωπόνου

*«Χαίροις, ὁ τῆ παιδείᾳ τὴν ἀρετὴν συνάψας
καὶ τῷ λόγῳ τῆς σοφίας σου τῶν πιστῶν
τὰς ψυχὰς φαιδρύνας!»*

Ὁ «Ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας» μεταξὺ τῶν ἄλλων φροντίδων καὶ ἐνασχολήσεών του πρόσεξε καὶ τὸ περιβάλλον. Τὸ θεωροῦσε ὡς ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἀγάπησε ἔμπρακτα. Τὸ χρησιμοποιοῦσε σὰν καταφυγή, ἀλλὰ καὶ ὀρηκτήριο. Τὸ θωροῦσε, ἄλλωστε, καὶ ὡς ἔμπνευση καὶ ἔναυσμα γιὰ ἕμνους καὶ δοξολογίες πρὸς τὸν Δημιουργό.

Αὐτὲς οἱ ἀρετὲς τῆς πολυδιάστατης προσωπικότητος, Ἐκκλησίας καὶ Παιδείας, διανθούσαν τὴν πολυπρισματικὴ προσφορά του.

Ἄν καὶ πρόσφατα, μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ὑδρας κ. Ἱεροθέου, πραγματοποιηθῆκε στὴν νῆσο Αἴγινα Διορθόδοξο Θεολογικὸ Ἐπιστημονικὸ Συνέδριον², καθηκόντως ὑποκινούμαι καὶ παρακινούμαι νὰ ἐκδηλώσω, ἔστω καὶ τὴν ἀδύναμη συμμετοχῆ μου μὲ τὸ παρὸν ἄρθρον, μὴ καὶ διετέλεσε πάνω ἀπὸ τρεῖς δεκαετίες καθηγητῆς γεωπονικῶν μαθημάτων στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευση. Καὶ αὐτό, γιατί ὁ τιμώμενος Ἅγιος ἦταν ὁ προστάτης ἡμῶν τῶν γεωπόνων.

Οἱ πυχῆς, ποὺ ἐδῶ ἐκπύσσονται καὶ καθάρια λαμπυρίζουν, διαλαλοῦν, μὲ σοβαρότητα, γιὰ τὸ βῆρος καὶ τὴν σπουδαιότητά τους. Γιὰ τίς ὁποῖες ὁ Ἅγιος διέθετε χρόνον γιὰ ἐπιμέλεια, σπουδὴ γιὰ συμπεράσματα καὶ λαχτῆρα γιὰ προσέγγιση στὸν ὑπερδύναμο Καλλιτέχνη τῶν δημιουργημάτων μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖτο.

Βέβαια, στίς μέρες ὅπου διώξαμε ἀπ' τὰ «πόδια» μας φυτὰ καὶ ζῶα, καὶ σηκώσαμε τὰ «χέρια» μας, γιὰ νὰ τὰ κακοποιῶμε δὲν ἀξιολογοῦμε, οὔτε κἂν ὑποψιαζόμαστε τὸ «νίκος» ἐκ τοῦ μόχθου τῆς κηποκομίας. Καὶ ἀπὸ κηποκομίας μετα-στραφήκαμε σὲ κακοποιούς!

Ὅποιος δὲν εἶχε σὰν κηπουρὸς (ἀνάμεσα στὸν κόσμον τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων), ὅπου οἱ χάρες καὶ οἱ χαρὲς τοῦ περιβάλλοντος (εὐεργετικώτατος ἥλιος, ζωογόνος ἀτμόσφαιρα, θαύμαστὲς καταστάσεις - ἐνέργειες ὑδάτων), δὲν μπορεῖ νὰ διανοηθεῖ τὸ μυστήριο ζεύξεως ἀνθρώπων μὲ τὸ «κτιστὸ» καὶ τὸ «Ἄκτι-

στο». Αὐτὴ τὴν «κτιστὴ» σάρκα τοῦ «Ἄκτιστου» Λόγου μόνο ἄνθρωποι μὲ ἀφετηρία τὴν Κτίση προσεγγίζουν τὸν Κτίστη, μέσα ἀπὸ σωματικὴ σύν-πραξὴ καὶ ψυχικὴ συν-μετοχὴ, ὅπως ἄλλοτε π.χ. ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης καὶ στὸν αἰῶνα μας ὁ Ἅγιος Νεκτάριος⁴. Ἄλλωστε τὸ φυσικὸ περιβάλλον σχετίζεται ἄμεσα μὲ τὸν ψυχισμὸ τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴ δὲ ἡ σαγηνεύουσα ὁμορφιά, ὄχι μόνον γαληνεύει τὸν φθαρτὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ τὸν βηματίζει πλησίον τοῦ ἀφθάρτου Δημιουργοῦ. Καὶ ὅπως γράφει ὁ Μ. Βασίλειος, οἱ «ἐκ τῆς γῆς ἀναπνοὲς καὶ ἡ αὔρα τοῦ ποταμοῦ» ἠρεμοῦν καὶ γαληνεύουν τὸν ἐπισκέπτη. Τὸν ὠθοῦν καὶ ὀδηγοῦν σὲ ἄλλους διαύλους... γιὰ προσευχῆ. Ἄλλωστε, ἡ γοητεία ἀπὸ τὴν ποικιλία ὁμορφιῶν τοῦ περιβάλλοντος μὲ τὴν ἁρμονία καὶ συμμετοχὴ, ἀναβλύζει μέσα ἀπὸ τὸν καλλιεργητὴ χαρὰ ποὺ δὲν κρατιέται καὶ πρέπει νὰ ἀνακοινωθεῖ⁵.

Τέτοιες καὶ παρόμοιες διαπιστώσεις - ἐμπειρίες ἀποκτοῦσε ὁ ἅγιος κηπουρὸς. Καὶ ζύμωνε μὲ τὸν ἰδρώτα του τὸ χῶμα τοῦ κήπου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς⁶. Καὶ προσευχόταν, θαυμάζων τὴ μεταβολὴ τοῦ ἄγονου ἐδάφους σὲ ἐγκαρπὴ γῆ. Γευόταν ἕνα ἄλλο νόημα ζωῆς καὶ σημαντικὰ μηνύματα γιὰ ζωὴ. Καὶ ζοῦσε καὶ κοπίαζε ἀνάμεσα στὴν Κτίση. Ἀντιλαμβανόταν τὰ ἀποτελέσματα τῆς σωμασσίας. Κατανοοῦσε τὰ κατορθώματα τῆς πίστεως. Ἀξιολογοῦσε τίς ὑγιεινὲς ἐπιδράσεις γιὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ κηπουροῦ.

Μάλιστα, γιὰ τὸν πνευματικὰ καλλιεργημένο, καλλιεργητὴ τῆς γῆς. Τὸν σῶφρονα καὶ νουνεχῆ, τὸν παραδεχόμενο Θεὸ - Δημιουργό, ὁ ὁποῖος καλλιεργώντας τὴ γῆ (ὑπὲρ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων) θεωρεῖ τὸν ἑαυτοῦ ὡς συν-εργάτη καὶ φύλακα τοῦ ἔργου τῆς Δημιουργίας⁷. Μὲ αὐτὲς τίς θέσεις καὶ προῦπο-θέσεις ἀναπτύσσεται μὴ ὑπευθυνότητα γιὰ τὴν διά-σωση, δια-τήρηση, δια-φύλαξη τοῦ περιβάλλοντος.

Ἄπ' τὴν ἄλλη μεριὰ παρατηρεῖται σκληραγωγία στὴν ὑπομονή, γιὰ τὴν ὥρα τοῦ «θερισμοῦ», καὶ στὴν ἐπιμονή, στὸ μῆκος τοῦ χρόνου, ἀπὸ τὴν σπορὰ (καὶ πρὸ προστά), μέχρι καὶ τὴν συγκομιδὴ (καὶ πρὸ μετὰ), ἂν γιὰ παράδειγμα ληφθεῖ ὁ σπαρεῖς κόκκος τοῦ σίτου. Γίνεται ἕνα ζύωμα κόπου - μόχθου - δαπάνης - ἀγωνίας - καρτερίας στὸ πάλεμα, γιὰ κατανίκηση

ἀντιξοοτήτων προκαλουμένων ἀπὸ τὶς ἀλλεπάλληλες καὶ ἀνέλπιστες συνθήκες καιρικῶν μεταβολῶν.

Μὲ τὴν προσδοκία τῆς ...καρποφορίας

Κάτι δὲ πιότερο σημαντικό, ἡ καταξίωση τοῦ καλλιεργητῆ γιὰ κατανόηση τοῦ σιωπηροῦ «πλέγματος συνεργασίας», μὲ τὴ συμμετοχὴ ὅλων τῶν δημιουργημάτων: ἥλιου, ἀτμόσφαιρας, ὑδάτων, ἀνόργανης ὕλης μὲ τοὺς ἔμβιους ὀργανισμοὺς (φυτὰ καὶ ζῶα). Καὶ μάλιστα μὲ συνεργασία «ἀγαστῆς σύν-πνοιας», γιὰ τὴν συνεχοῦς ροῆς ὕφανση τοῦ ἀραχνοῦφαντου ἴστου τοῦ ἐφαπλουμένου στὸν πλανήτη μας, τῆς ζωῆς!

Ὁ κηπουρὸς μπαίνει πιά σὲ ἄλλη τροχιά. Ὁδηγεῖται ὡς ἂν ἐπὶ δύο σιδηροτροχιῶν, ὅπου ἡ μία υποστηρίζει γιὰ τὴν κατανόηση τῆς σοφίας τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ἡ ἄλλη γιὰ τὴν παραδοχὴ τῆς παντοδυναμίας Του. Καὶ καταλήγει, ὕστερα ἀπὸ σταθμοὺς θαυμασμοῦ - στοχασμοῦ, στὸν προορισμὸ τῶν ὕμνων καὶ τῶν δοξολογιῶν.

Ἄλλά, ὁ κηπουρὸς - ἅγιος Νεκτάριος συντονίζοταν μὲ τὶς πνευματικὲς του κεραιές, γιὰ νὰ παρακολουθεῖ σὰν ἀπὸ ἀνα-μεταδότη τὰ ὅσα μᾶς μετέδωσαν οἱ Εὐαγγελιστές. Καὶ ἔπαιρνε μηνύματα - ὁδηγίες τὴν ὥρα ποὺ καλλιεργοῦσε, σὰν κι αὐτό, γιὰ παράδειγμα, ὅπου διαλαοῦσε ὁ Ἰησοῦς: «ἐμβλέψατε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ» καὶ στεκόταν γιὰ νὰ παρακολουθεῖ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ἔντομα ποὺ γυρόφερναν. Γιὰ νὰ θαυμάσει αἰοδούς μὲ πλουμιστοὺς ἐπενδύτες. Γιὰ νὰ ξεχαστεῖ ἀκολουθώντας πεταλοῦδες ἀπὸ λουλούδι σὲ λουλούδι. Γιὰ νὰ περιεργαστεῖ τὶς φωλιές τους. Γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖ τὴν συνεργασία ἀναμεταξύ τους... Καὶ σὲ λίγο (σὰν νὰ) ξανάκουγε: «καταμάθετε τὰ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ» κι ἔρριχνε (τώρα) τὰ βλέμματά του στὰ ἀνθοφοροῦντα φυτὰ (δένδρα, θάμνους, πόες), γιὰ νὰ ἐκστασιασθεῖ ἀπὸ σχήματα (φυλλώματος, κορμοστασίας, ἀνθέων, καρπῶν), ἀπὸ χρώματα ἢ ἀρώματα τῶν φυτικῶν τμημάτων. Καὶ δὲν πρόφταινε νὰ ἀκούσει καλὰ καλὰ τὰ προστάγματα τοῦ Ἰησοῦ, γιὰ πουλιὰ καὶ λουλούδια καὶ ἄκουγε τὰ πουλιὰ καὶ τὰ λουλούδια, νὰ τοῦ μιλάνε γιὰ... Ἰησοῦ.

Λίγες πάλι φορὲς θὰ ἴκουγε αὐτὸ ποὺ ἔγραψε ὁ Ἰωάννης γιὰ τὸν Ἰησοῦ: «ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσῶν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει»; καὶ «ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ πολὺν καρπὸν φέρει»¹⁰; Πόσες φορὲς, ἄραγε, νὰ τὸ ζοῦσε, ὅπως ἔσπερνε καὶ φύτευε καὶ φρόντιζε καὶ πάσχιζε. Καὶ διδασκόταν. Καὶ ἐνεθαρρύνετο, γιὰ νὰ «θάβεται», ὥστε νὰ καρποφορεῖ...

Θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του «κόκκον» (σκεῦος ἐκλογῆς, γιὰ σπορὰ) γιὰ «ταφή» στὸ «ἔδαφος», ὅπου καὶ ἂν τὸν προώριζε ὁ Μεγάλος Κηπουρὸς. Καὶ φρόντιζε, ὡς «κόκκος» νὰ εἶναι διαλεγμένος. Ἄθικτος, ἀκέ-

ραιοσ, ἄνοσος, συνεκτικός, πλήρης, ἀντιπροσωπευτικός τῆς «ποικιλίας» προτιμήσεως τοῦ γεωργοῦ (ἐδῶ τοῦ Μεγάλου Σποριᾶ). Καὶ ὡς ὁ σπαρεῖς σπόρος βλέπει ἀπὸ κοντὰ τοὺς κόκκους τοῦ χώματος, ποὺ τὸν περιβάλλουν, τὸ νερὸ ποὺ τὸν νοτίζει στὸ ἔδαφος, τὴν ἐνδότερῃ του δύναμη ποὺ τὸν σκιρτᾷ γιὰ νὰ ἐκβλαστήσει, τὴν θερμουργῆ ἐνέργεια τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων γιὰ νὰ φωτοσυνθέσει ὡς χλωροφυλλοῦχο φυτὸ, τὴν ἐμπερικλειόμενη ἐντολὴ γιὰ νὰ ἐκπτυχθεῖ τὸ ριζικὸ του σύστημα στὸ ἔδαφος, γιὰ νὰ ἐδραιωθεῖ, ἔτσι ἐδραιούτο καὶ ὁ «σπαρεῖς», στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, ἅγιος ποὺ κατανοοῦσε τὸ μεγαλεῖο τοῦ σπόρου σὶς φυτεῖες ἢ τοῦ αἰγοῦ στὰ ζῶα.

Αὐτές, ἀπὸ τὶς μερικὲς εὐεργεσίες, τὶς ἀναβλύζουσες ἀπὸ τὴν κηποκομία, καταξιώνουν τὸν κηπουρὸ σὲ φυσιοδίφη. Σὲ φυσιοδίφη ὄχι ἀνενεργό, ἀλλὰ σὲ ἐνθερμο ὕμνητὴ τοῦ Κτίστη, ποὺ τὴν ὥρα ποὺ ἀφήνει στὴ Φύση τὰ ἀγροτικά ἐργαλεῖα, κατευθύνεται εἰς τὸν Ναὸ καὶ προσφέρει (ἀπὸ τὸν ἀγρὸ) «δώρα τε καὶ θυσίας» εἰς τὸν Δημιουργό. Καὶ ἀπὸ Ἀρχιερεὺς τοῦ ἀγροῦ μετατίθεται ὡς Ἀρχιερεὺς στὸ θυσιαστήριο τοῦ Ναοῦ.

Ὁ φυσιοδίφης ἄφηνε τὸν ἀνοιχτὸ κῆπο, γιὰ νὰ ἀνεβεῖ στὴν ἔδρα τοῦ διδασκῆρίου ἢ στὸ γραφεῖο τῆς Διευθύνσεως. Ἄφηνε τὸ σπορεῖο ἢ τὸ φυτώριο τοῦ κῆπου, γιὰ νὰ καλλιεργῆσει τὸ «φυτώριο» τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου. Ἀπ' τὴ μιὰ ἢ φροντίδα τῶν φυτανιῶν κι ἀπ' τὴν ἄλλη ἢ ἔγνοια τῶν τροφίμων τῆς Σχολῆς. Νιώθοντας τὴν ζεστασιά τοῦ ἡλίου στὸ ὕπαιθρο, φρόντιζε γιὰ τὴν ζεστασιά τῶν ἱεροσπουδαστῶν ἀπὸ ἀγάπη τοῦ Ἥλιου τῆς Δικαιοσύνης.

Καὶ ὅπως μεριμνοῦσε γιὰ τὴν κάθε ἀναγκαῖα φροντίδα ἢ περιποίηση τῶν δενδρουλλίων τοῦ φυτωρίου, ἄλλο τόσο καὶ πιότερο πάσχιζε γιὰ τὴν πρόοδο τῶν μαθητῶν του. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος δεχόταν τὴν χάρη, ποὺ ξυπνᾷ στὴν καρδιὰ ἢ ὁμορφιά τῆς δημιουργίας, ἔτσι ἐπεδίωκε νὰ νιώθουν καὶ οἱ μαθητὲς του γιὰ τὴν σοφία τοῦ Δημιουργοῦ τους. Ἄλλωστε κάποια στιγμή θὰ γράφει: «Ὁ ἄνθρωπος εἰς τοιαύτην περιωπὴν τεθείς ὑπὸ τῆς θείας ἀγαθότητος ὀφείλει νὰ βουλευθῆ νὰ ἐπιγῶ ἑαυτόν, νὰ ἐπιγῶ τὸν Θεὸν νὰ κατανοήσῃ τὴν φύσιν τῶν ὄντων»¹¹. Προσπαθοῦσε οἱ μαθητὲς του νὰ διακρίνονται γιὰ γνωρίσματα ἀληθοῦς πίστεως, καὶ ὅπως ἔγραψε: «ἡ ἀληθῆς πίστις... πληροὶ τὸν πιστὸν ἐλπίδος αἰδίου, ἀμειώτου, καθαρᾶς πίστεως πάθους... διανοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας τοῦ ὄραν τὰ ἀθέατα, καὶ ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια...»¹². Οἱ προσωπικὲς ἐμπειρίες τοῦ πιστοῦ φυσιοδίφου τὸν καθιστοῦν ἱκανὸ νὰ γράφει αὐτὰ καὶ ἄλλα παρόμοια: «Ἡ δημιουργία ἅπασα λαλεῖ μυστικῆ γλώσση ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ περὶ τῆς σοφίας καὶ ἀγα-

θότητος τοῦ θεοῦ Δημιουργοῦ αὐτῆς. Τροφή αὐτοῦ ἡ μελέτη τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ καὶ τέρασις ἡ ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ κάλλους τῆς δημιουργίας...»¹³.

Μὲ τέτοια ἐναύσματα ὁ πιστὸς κηπουρὸς - φυσιολόγος σὰν τροφή καὶ τροφή «αὐτῶ ἡ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν καὶ εὐφροσύνη ἡ κατανόησις αὐτῶν»¹⁴.

Μὲ αὐτὸ τὸ πρίσμα, θεωροῦντες τὴν πολυπρισματικὴν προσωπικότητα τοῦ ἁγίου, καταυγάζεται μὴ παραδοχῆ, ἡ ὁποία διαβεβαιώνει τὴν συνέχεια, μὲ συνέπεια, μιᾶς «ἀλυσιδωτῆς» ἐνότητας κρίκων λαμπερῶν. Ὅπου σὰν κρίκοι αὐτῆς τῆς σειρᾶς θὰ θεωρηθοῦν οἱ, κατὰ καιροῦς, πατέρες ποῦ ἀγκάλιασαν τὴν Κτίση (τὴ νοητῆ), τὴν ψηλάφισαν, γιὰ νὰ τὴν σπουδάσουν καὶ εὐτύχησαν νὰ προσεγγίσουν ταχύτατα καὶ ἐντονότατα τὸν Κτίστη¹⁵.

Πλήθος ἐμπειριῶν, πολλαπλῶς ὠφέλιμων, ἐμπλούτισαν μὲ γνώσεις τὸν πιστὸ κηπουρὸ - φυσιολόγο. Τοῦ ἀπεκαλύφθησαν πολλὰ μυστικὰ ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν φυτῶν (δένδρων, θάμνων, ποσῶν), καὶ τῶν ζώων (πουλιῶν, ἐντόμων, θηλαστικῶν), ἀπὸ τὸν κύκλον τῆς μεταβολῆς τῶν τριῶν καταστάσεων τῶν ὑδάτων, ἀπὸ τὶς εὐεργετικὰς ἐπιδράσεις τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων (θέρμασης, φωτισμοῦ, ἐνέργειας), ἀπὸ τὸν ρόλον ποῦ διαδραματίζει τὸ «ζῶν» ἔδαφος στὴ διαδικασία θρέψεως καὶ αὐξήσεως τῶν φυτῶν, τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐμφωλεύσεως τῶν ἐνοστικῶν στὰ ζῶα ἢ τὴν ἐμφύτευση τῶν ἐρεθισμῶν στὰ φυτά. Οἱ γνώσεις αὐτὲς ἀποταμειύτηκαν ὡς θησαυρὸς πνευματικοῦ ἐφοδιασμοῦ, γιὰ νὰ δυνηθεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν ἀληθινὴν περὶ Θεοῦ γνώση: «τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης»¹⁶, ὅπως τὴν παρουσιάζει ὁ Παῦλος.

Νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ ἐμπειρίες του αὐτὲς δὲν τὸν ἐνίσχυσαν μόνο γιὰ τὸ ἔργο τῆς διδασκαλίας του ἢ τῆς πίστεώς του. Ἀπετέλεσαν καὶ ὑλικὸ πολῦτιμο γιὰ τὸ κηρυκτικὸ καὶ συγγραφικὸ ἔργο του. Κλείνοντας αὐτὸ τὸ ἄρθρον, ἃς ἴδουμε πῶς τελειώνει σὲ ἓνα ἔργο του¹⁷, στὸ ὁποῖο προδίδεται ἡ γνώση - χρησιμοποίηση φυσιολογικοῦ περιεχομένου νοημάτων καὶ εἰκόνων: «...Τίνι τρόπῳ λοιπὸν οἱ ἄλιεῖς ἀνθρώπων κατεστάθησαν ἄλιεῖς ἀνθρώπων; ... τίνι τρόπῳ ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως ἐγένετο δένδρον μέγα; Τίνι δὲ τρόπῳ τὸ δένδρον τοῦτο ἐπεσπίασε τοσοῦτους τόπους;».

Ὁ «ἐδραῖος τῆ πίστει» κηπουρὸς - φυσιολόγος (ποῦ τοῦ προσφέρεται τὸ ἄρθρον αὐτὸ σὰν ἐλάχιστη τιμὴ στὴν μνήμη του ἀπὸ ἐμὲ τὸν εὐεργετηθέντα ὑπ' αὐτοῦ), ὁ ὠφεληθεὶς ἀπὸ τὴν κηπουρικὴν του ἐνασχόληση, προσεπάθησε νὰ ἀγωνισθεῖ κατὰ τῆς ἀπιστίας, ἀντλῶν ἐπιχειρήματα καὶ ἀπὸ τὴν νοητὴν Κτίση, τὴν ὁποία ἀρκοῦντως κατενόησε.

Τὸ Περιβάλλον, ὡς προεγράφη, τὸ θεωροῦσε ὡς ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ: «Πεποιθήσαμε ὅμως ὅτι οὐδεὶς θέλει ὑπολειφθῆ ἀμφιβάλλον ὅτι ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτεται ἐν τῷ Κόσμῳ», ὅπως καταλήγει καὶ στὸ ἔργο του¹⁸.

1. Γιὰ τὸν Ἅγιον Νεκτάριο ὁ (μακαριστὸς) Ὑμνογράφος Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης.

2. Ἄπὸ 21-23 Ὀκτωβρίου 1996, γιὰ τὰ 150 χρόνια ἀπὸ τὴν γέννησίν του (1846-1996) καὶ ἀκούστηκαν περὶ τοῦ 30 εἰσηγήσεις, διακεκριμένων εἰσηγητῶν (κληρικῶν καὶ λαϊκῶν) Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, μὲ θέματα γιὰ τὸν Ἅγιον Νεκτάριο (τὸν «πνευματικόν», τὸν «μοναστικόν», τὸν «ἐκκλησιαστικόν ἡγέτην») καὶ λίγο νωρίτερα (9 ἕως 11 Σεπτεμβρίου) Διορθόδοξον Μοναστικὸν Συνέδριον («Ὁ Γυναικεῖος Μοναχισμὸς καὶ ὁ Ἅγιος Νεκτάριος»).

3. Περιοδικὸν ΔΙΔΑΧΗ, Ἰ. Μητροπ. Μεσσηνίας, τ. 349 σελ. 170-1 (Θ. Ψαριώτη: Σκιαγραφικὴ παρουσίαση τῆς προσφοράς τῶν Γεωπονικῶν εἰς τοὺς ἱερασοῦδαςτάς μας).

4. Ἄς θυμηθοῦμε τί γράφει στὴν 14ῃ ἐπιστολῇ του ὁ Ἅγιος Βασίλειος, ἀδελφὸς τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης, στὸν ἰσοδελφὸν του Ἁγ. Γρηγόριον τὸν Θεολόγον: «Ὅρος γὰρ ἐστὶν ὑψηλὸν βαθεῖα ὕλη (σ.σ. δασσοκεπεῖς ἐκτάσεις) κεκαλυμμένον, ψυχροὶ ὕδασι καὶ διαφανέσιν εἰς τὸ κατ' ἄρκτον κατάρρυστον... Ὑλὴ δὲ τοῦτω αὐτομάτως περιφουεῖσαι ποικίλων καὶ παντοδαπῶν δένδρων μικροῦ δεῖν ἀντὶ ἔρχους αὐτῷ γίνεται, ὡς μικρὸν εἶναι πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Καλυψοῦς νῆσον, ἣν δὴ πασὼν πλέον Ὁμηρὸς εἰς κάλλος θαυμασῶς φαίνεται... φάραγγες μὲν γὰρ κατὰ δύο μέρη περιεργώσασιν κατὰ πλευρὰν δὲ ἀπὸ κρημοῦ ποταμὸς ὑπορρέων... τῶν ἀνθῶν πλήθος ἢ τῶν ὠδικῶν ὀρνίθων...».

5. Ἀρχιμ. Κλήμης Ζώκαρης, «Πατερικὰ μηνύματα», Ἰωάννινα, 1984.

6. Ψαριώτης Θ., «Καὶ μὴ ἄλλη του ἀρετῆ», Περιοδ. Πειραικῆ Ἐκκλησία, τ. 33/1993 σ. 10-11.

7. «...ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν» (Γέν. 2, 15).

8. Ματθ. 6, 26.

9. Ματθ. 6, 28.

10. Ἰω. 12, 24.

11. Νεκταρίου Κεφαλά, Μητροπολίτου Πενταπόλεως (Διευθυντοῦ τῆς Ἐκκλ. Ριζαρείου Σχολῆς), «Τὸ γινῶθι σαυτόν», Ἀθήναι 1905, σ. 6.

12. Νεκταρίου Κεφαλά, ὁπ.π. σ. 19.

13. Νεκταρίου Κεφαλά, ὁπ.π. σ. 23.

14. Νεκταρίου Κεφαλά, ὁπ.π. σ. 46.

15. Ἄς ἀνατρέξουμε στὸν τέταρτον αἰῶνα γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὸν Ἀθανάσιον Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἐπιφάνιον Κύπρου, τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιο, τοὺς τρεῖς Μεγάλους Ἱεράρχες, τὸν Γρηγόριον Νύσσης καὶ ἄλλους ἀργότερα ὅπως τοὺς Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου, Ἀστέριον Ἀμασειᾶς, Ἀπολινάριον Λαοδικείας (καὶ συνεχίζοντες) νὰ φτάσωμε στοὺς Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλὸ, Νικόδημον Ἀγιορείτη, Ἀμφιλόχιον Μακρῆ κ.ά., ποῦ ξεκινᾶνε ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, γιὰ νὰ καταλήξουν στὸν Δημιουργό.

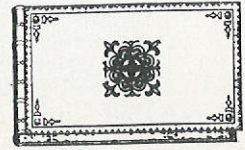
16. Ρωμ. 1, 20.

17. «Περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ», Ἀθήναι, 1892, σ. 176.

18. Ὁπ.π., σ. 176.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ἱερὰ Μονὴ Ὁσίου Δαβὶδ Γέροντος ΟΣΙΟΣ ΔΑΒΙΔ

Γνήσιας τοπικῆς παράδοσης, πνευματικῆς αὐθεντίας καὶ ὀρθοδόξου χαιρετισμοῦ εἶναι τὸ βιβλίο-συναξάρι τοῦ Ὁσίου Δαβίδ, ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη Μονὴ τῆς Εὐβοίας. Πρόκειται γιὰ κείμενα ποὺ μυρίζουν λιβάνι καὶ ποὺ ὅταν τὰ διαβάξεις θαρρεῖς ὅτι φῶς ἀνέσπερο ἑκατοντάδων κεριῶν ἔρχονται νὰ φωτίσουν τὴν ψυχὴ καὶ τὸ νοῦ σου.

Τὸ βιβλίο ζωντανεῖ τὸν Ὁσιο Δαβὶδ ποὺ ἄκμασε στὶς ἀρχές τοῦ 16ου αἰώνα, ἀφοῦ ἀπὸ μικρὸ παιδί ἀκόμα διδάχτηκε τὰ ἀγαθὰ τῆς μοναστικῆς πολιτείας, μὲ ἀποτέλεσμα ὡς τοπικὸς Ὁσιος, ἀπὸ πολὺ νωρὶς νὰ ἀκτινοβολήσῃ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο. Γι' αὐτὸ καὶ «Ἡ φήμη τοῦ Γέροντος Δαβίδ εἶχε διαδοθεῖ τόσο πολὺ, ὥστε πολλοὶ Ἀρχιερεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸν προσκαλοῦσαν στὶς ἐπαρχίες τους γιὰ ψυχικὴ ὠφέλεια τῶν χριστιανῶν. Κι ἐκεῖνος ὡς ὑπηρετῆς πιστὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ μαθητῆς τῆς ὑπακοῆς πῆγαινε ἀμέσως μὲ πολὺ σεβασμὸ καὶ ἐπιμέλεια...».

Ἡ Μονὴ σήμερα τοῦ Ὁσίου Δαβίδ εἶναι πηγὴ χαρισμάτων καὶ θαυμάτων, γιὰ τὸ ὅποια μιλοῦν οἱ εὐεργετηθέντες χριστιανοί. Οἱ ὁποῖοι συρρέουν στὸ κέντρο αὐτὸ τῆς Ὁρθοδοξίας καθημερινὰ γιὰ νὰ ζήσουν τὴν ὀλοζώντανη παρουσία καὶ τὸ κλίμα τῆς ὁσιότητος καὶ τῶν θαυμάτων. Παρόμοια μάλιστα κέντρα θαλπωρῆς ψυχικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἔξαρσης, ἀποτελοῦν τὴν ἐλπίδα τοῦ κόσμου γιὰ νὰ βγεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ ἐγκεντρικὰ ἀδιέξοδα στὰ ὁποῖα ἔχει ἐγκλωβιστεῖ.

Π. Β. Πάχου

Ο ΓΕΡΟΝΤΑΣ

ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Ἐνα ἀκόμα, ἐκ βαθέων βιβλίο, ὡραῖο σὲ περιεχόμενο καὶ ἐμφάνιση, τοῦ ἐμπειροῦ καὶ πολυδιαβαζόμενου συγγραφέα καὶ ποιητῆ Παντελῆ Πάχου ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τοῦ «Ἀκρίτα». Πρόκειται γιὰ ἱστορίες, πράγματι ἀποκαλυπτικές, γραμμένες μὲ ὕφος πατρικό, συνάμα ζωντανὸ καὶ ἀπλό, ποὺ δίνουν τὶς πιὸ σημαντικὲς ἀπαντήσεις σὲ καθημερινὰ βιοτικὰ καὶ ὑπαρξιακὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου.

Μὲ τὸ βιβλίο του αὐτὸ ὁ γλαφυρὸς ἀλλὰ καὶ ρεαλιστῆς συγγραφέας, ἀποτολμᾷ νὰ μιλάει διεξοδικὰ καὶ εὐληπτα γιὰ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν ἀγιότητα μέσα ἀπὸ

τὴν ἀσκητικὴ, πατερικὴ μαρτυρία καὶ τὴν πείρα τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ μὲ τὴν καταξιωμένη πιά τέχνη του, νὰ ἀποκαλύπτει τὰ μυστικὰ καὶ τὴν προβληματικὴ τῆς βαθύτερης ἀναζήτησης τῆς ψυχῆς.

Κι αὐτὸ εἶναι ἓνα καινούργιο ἀνοιγμα τοῦ σ. Ποῦ ὅμως τὸ πραγματοποιεῖ μὲ μαστοριά, μὲ ἀξιοσύνη καὶ ἀποτελεσματικότητα τέτοια, ὥστε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς διήγησης ἕως τὸ τέλος νὰ μὴ θέλει ὁ ἀναγνώστης ν' ἀφήσει ἀπὸ τὰ χέρια του τὸ βιβλίο. Ἀλλὰ νὰ χάνεται στὶς σκέψεις καὶ στὴν δραματικὴ τῶν χαρισματικῶν ἀπεικονίσεων τοῦ «Γεροντικοῦ» αὐτοῦ.

Κων/νου Δ. Μαλαφάντη
«ΑΘΗΝΑΪΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ»
τοῦ Γρηγόριου Ξενόπουλου

Εἶναι, πράγματι, τεράστια ἢ φιλολογικὴ καὶ ἱστορικὴ ἀξία τοῦ βιβλίου αὐτοῦ πρόσφερε ὁ κ. Μαλαφάντης ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τοῦ «Ἀστέρος».

Βασικά, πρόκειται γιὰ τὴ διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ συγγραφέα. Ἡ ὁποία, ὅμως, ἔτσι ὅπως εἶναι διατυπωμένη καὶ δομημένη, ἀποτελεῖ γενικότερη προσφορὰ στὴν κατανόηση τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου τῶν Νεοελληνικῶν γραμμάτων.

Ἡ ἐπιστημονικὴ διάταξη τῆς ὕλης, οἱ ἀναλύσεις τῶν ἐπιστολῶν καὶ ὁ κατὰ θέματα διαχωρισμὸς τους, βοηθοῦν στὴ μεγαλύτερη ἐβάθυνση καὶ ἀποκαλύπτουν ὄχι μόνον τὴν ἐρευνητικὴ ἰκανότητα καὶ ἐπάρκεια τοῦ συγγραφέα, ἀλλὰ καὶ τὴν πολὺπλευρὴ ματιά του μὲ τὴν ὁποία ἀποκαλύπτει τὰ ἄδυστα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ τοῦ Ξενόπουλου.

Πράγματι, γίνεται μιὰ σὲ βάθος διεξόδυση στὸ ἔσχατο λογοτεχνικό, κοινωνικὸ καὶ πνευματικὸ «εἶναι» τοῦ μεγάλου παιδαγωγοῦ. Καὶ ἀποκαλύπτεται κάθε πτυχὴ τῆς τέχνης του, τῆς τεχνικῆς, τῆς γλώσσας, τῆς ἰδεολογίας, τῆς φιλοπατρίας, τῆς πολιτιστικῆς συμβολῆς του στὰ νεοελληνικὰ δρώμενα. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ ἓνα ἔργο ζωῆς ποὺ ἡ ἀποτίμησή του πρέπει νὰ γίνῃ μὲ θριαμβευτικούς ἐπαίνους ἀπὸ τοὺς ἐπαῖοντες καὶ ὄχι μόνον.

Ξεχωριστὰ μάλιστα πρέπει νὰ διακρίνει κανεὶς καὶ νὰ θαυμάσει τὸν πλοῦσιο ἀποθησαυρισμὸ τῶν σημειώσεων, τῶν παραπομπῶν καὶ τῆς βιβλιογραφίας ποὺ καθιστοῦν τὸ βιβλίο ἀληθινὸ λειμῶνα καὶ κώδικα στὸ εἶδος του, ἀξιο βέβαια νὰ τὸ προσέξει καὶ ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν.

Φς

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

π.Χ., μ.Χ.

Ὁ Χριστὸς τέμνει στὰ δύο τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία. Ἡ διαίρεση αὐτὴ δὲν εἶναι μόνο χριστιανικὴ ἀλλὰ καὶ ποιητικὴ. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ σωτήρας, εἶναι ὁ Θεὸς ὁ ὁποῖος σὲ συγκεκριμένο τόπο καὶ χρόνο σαρκώθηκε γιὰ νὰ δείξει στοὺς ἀνθρώπους τὸν τρόπο ζωῆς πὺν σώζει ἀπὸ τὴν φθορὰ καὶ τὸν θάνατο. Ἐνας νέος τρόπος ζωῆς, καινούργια κριτήρια ἀξιολογήσεως τῶν προτεραιοτήτων τοῦ βίου, εἶναι ὅ,τι ὁ Χριστὸς κομίζει στοὺς ἀνθρώπους. Ἐνῶ πρὶν οἱ ἄνθρωποι ἐξελάμβαναν τοὺς θεοὺς ὡς φοβεροὺς καὶ τρομεροὺς πὺν ἀπαιτοῦσαν ἀνθρωποθυσίες, στὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἐνσαρκώνεται ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης πὺν θυσιάζεται ὁ ἴδιος γιὰ χάρη τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ φίλος πὺν κρούει τὴν καρδιά μας γιὰ νὰ τὸν δεχθοῦμε.

Μὲ τὴν ἐνσάρκωση τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾶ καινούργιες δυνατότητες στὴ ζωὴ του. Μπορεῖ, ἔχοντας κοινωνία μὲ τὸν Χριστό, νὰ βρῆται σὲ ἀρμονικὴ σχέση μὲ τὸν ἑαυτό του, τὸν συνάνθρωπό του καὶ τὴν κτίση. Ἐνσωματωμένος μέσα στὴν Ἐκκλησία μπορεῖ νὰ ὑπερβεῖ κάθε διάκριση, ὁποιασδήποτε μορφῆς, πὺν χωρίζει καὶ ἀντιπαραθέτει τοὺς ἀνθρώπους. Ζώντας ὁ ἄνθρωπος σὲ ἀγάπη μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπό του μπορεῖ νὰ βιώσει τὴ χαρὰ, τὴν εἰρήνη, τὴν ἀλληλεγγύη, τὴν ἐνότητα.

Στὴν ἐποχὴ πὺν ἐγκαινιάζει ὁ Χριστὸς μεγαλύτερη σημασία ἀποκτᾶ ἡ πνευματικὴ, παρὰ ἡ φυσικὴ συγγένεια. Αὐτὸ πὺν χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος εἶναι νὰ νιώσει παιδὶ τοῦ Θεοῦ.

Χριστὸς ἐτέχθη! Γιατί;

Ἡ Ἁγία Γραφή (ἐπιγραμματικά):

Γιὰ νὰ καταστρέψει τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου.

Γιὰ νὰ σηκώσει τὶς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων.

Γιὰ νὰ σώσει τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

Γιὰ νὰ πεῖ τὴν ἀλήθεια.

Γιὰ νὰ εἶναι τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

Γιὰ νὰ δώσει ζωὴ στοὺς ἀνθρώπους.

Γιὰ νὰ καλέσει σὲ μετάνοια τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

Γιὰ νὰ ὑπηρετήσει τοὺς ἀνθρώπους.

Γιὰ νὰ σώσει τοὺς ἀνθρώπους.

Γιὰ νὰ σώσει τὸν κόσμο.

Γιὰ νὰ μὴν ἔχουν πρόφραση οἱ ἄνθρωποι νὰ ἁμαρτάνουν.

Γιὰ νὰ υἰοθετηθοῦν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἐξαγοραστοῦν ὅσοι βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸν νόμο.

Γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὸν Νόμο καὶ τοὺς Προφῆτες.

Οἱ Πατέρες (ἐπιγραμματικά):

Γιὰ νὰ θεωθεῖ ὁ ἄνθρωπος.

Γιὰ νὰ ἀνακαινίσει τὸν ἄνθρωπο.

Γιὰ νὰ ἐλευθερώσει τὸ ὑποδουλωμένο ἀνθρώπινο γένος.

Γιὰ νὰ ἀγιάσει τὴν ἀνθρώπινη σάρκα.

Γιὰ νὰ συγχωρήσει τὴν ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου.

Γιὰ νὰ ξεριζώσει τὴν ἁμαρτία.

Γιὰ νὰ φέρει τὸν ἄνθρωπο κοντὰ στὸν Θεό.

Γιὰ νὰ διώξει τὴν ἄγνοια τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πλάνη.

Γιὰ νὰ μᾶς διδάξει τὴν ταπεινώση.

Γιὰ νὰ ἀποκτείνει τὸν θάνατο.

Οἱ Ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας (ἐπιγραμματικά):

Γιὰ νὰ ἀνορθώσει τὴν εἰκόνα Του, τὸν ἄνθρωπο, πὺν ἔπεσε.

Γιὰ νὰ ἐπανορθώσει τὸ παράπτωμα τοῦ Ἀδάμ.

Γιὰ νὰ ἀναμορφώσει - ἀναπλάσει τὸν ἄνθρωπο.

Γιὰ νὰ ἀναπλάσει τὸν κόσμο.

Γιὰ νὰ εὐεργετήσει τοὺς ἀνθρώπους.

Γιὰ νὰ ντύσει μὲ τὴν ἀθανασία τοὺς ἀνθρώπους.

Γιὰ νὰ φωτίσει τὸν κόσμο.

Γιὰ νὰ λύσει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν κατάρα τοῦ πρωτοπλάστου.

Γιὰ νὰ ἐλευθερώσει τὴν Εὐὰ ἀπὸ τὴν ἀρχαία κατάρα.

Γιὰ νὰ θεώσει, νὰ κάνει θεό, τὸν ἄνθρωπο.

Γιὰ νὰ φέρει τὴν εἰρήνη μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Γιὰ νὰ καθαρῶσει τὴν ἀνθρώπινη φύση ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες.

Γιὰ νὰ φέρει τὴν ἀγαλλίαση στοὺς ἀνθρώπους.

Για να γλιτώσει τους ανθρώπους από την «άγνωσία» και τον θάνατο.

Για να σώσει τους ανθρώπους.

Για να δωρίσει την απολύτρωση.

Για να «ένδυθεί» τον άνθρωπο.

Για να «ουρανώσει» τους ανθρώπους.

Για να ενώσει την θεία με την ανθρώπινη φύση.

Για να «πλουτίσει» τον άνθρωπο.

Για να χαρίσει την ελευθερία, τη ζωή, τη λύτρωση.

Για να ανακαινίσει τον άνθρωπο.

Για να «ανακαλέσει» τον Άδām — τους ανθρώπους.

Για να ελευθερώσει τον άνθρωπο από τη δουλεία του πονηρού.

Για να δωρίσει αναγέννηση και ανάπλαση στον άνθρωπο.

Για να μᾶς «οικειώσει» του παραδείσου τῆς τρυφῆς.

Για να γίνει προσιτὸς στους ανθρώπους.

Για να σώσει τὸν κόσμον ἀπὸ τῆ φθορά.

Για να μᾶς «ἐπαναγάγει» στὴν Ἑδέμ και νὰ φωτίσει ὅλη τὴν οἰκουμένη.

Για να γίνει «ἰλασμός» στὸν κόσμον.

Για να παράσχει χάρη.

Για να λύσει ἀπὸ τὴν κατάκριση τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Για να δωρίσει τὸν φωτισμὸ τῆς θεογονίας.

Για να ποιᾶνει τὸ ποιμνίό Του.

Για να ἀφαιρέσει τὸν «λόνον» τοῦ Ἑδάμ.

Για να ἀνοίξει τὴν κλεισμένη Ἑδέμ.

(Γ. Μαυρομάτη: Περὶ Χριστουγέννων)

Ἄριθμοί, ναί. «Νούμερα» ὄχι...

Λίγο πρὶν τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἔτους, καλὸ θὰ εἶναι νὰ σταθοῦμε σὲ κάποιους ἀριθμούς. Δὲν εἶναι «νούμερα» ἀπλῶς. Ἀσφαλῶς και δὲν εἶναι. Ἄς τοὺς προσέξουμε μαζί με ὅλα τὰ στοιχεία πὸ ἐπονται.

Ἐπάρχει ἡ περιώνυμη φετινὴ ἔκθεση τοῦ ΟΗΕ γιὰ τὴν «πορεία τῆς ἀνθρωπότητας» πρὸς τὸν 21ο αἰῶνα, στὴν ὁποία ἐπισημαίνονται, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα τρομακτικά:

Ὅτι 358 μεγαστάνες τῆς γῆς (οἱ κροῖσοι τοῦ πλούτου) ἔχουν ἐτήσιο εἰσόδημα μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ἐτήσιο εἰσόδημα τοῦ 45% τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ πλανῆτη — δηλαδὴ μεγαλύτερο εἰσόδημα ἀπὸ τὸ εἰσόδημα 2.400.000.000 ἀνθρωπίνων πλασμάτων και στίς πέντε ἡπείρους...

Ὅτι 89 χῶρες τῆς γῆς ἔχουν σήμερα κατὰ

κεφαλὴν ἐτήσιο εἰσόδημα μικρότερο κατὰ 25% ἀπὸ ἐκεῖνο πὸ εἶχαν πρὶν ἀπὸ εἴκοσι χρόνια... Ὅτι τὸ 3% τῶν κατοίκων τῶν προηγμένων χωρῶν νέμεται τὰ ἀστερονομικὰ κέρδη πὸ προσπορίζουν οἱ νέες τεχνολογίες — στέλνοντας στὴν ἀνεργία ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια ἀνθρώπους...

Δεύτερον: Ἐπάρχουν στοιχεία, σύμφωνα με τὰ ὁποία:

— Κάθε εἰκοσιτετράωρο πεθαίνουν στὴ γῆ 36.000 παιδιά ἀπὸ αἰτία...

— 250.000.000 παιδιά, ἡλικίας ἀπὸ 8 μέχρι και 13 χρόνων ἐργάζονται σὲ ὅλες τὶς χῶρες τῆς γῆς ὑπὸ δαντικὲς συνθήκες, γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί ἢ γιὰ μία φούχτα βρασμένο ρύζι... (Τὴν ἴδια ὥρα στίς προηγμένες χῶρες κάθε χρόνο χάνουν τὴ ζωὴ τους περισσότεροι ἀπὸ 20.000.000 ἀνθρωποὶ ἀπὸ ὑπερκατανάλωση τροφίμων και ἀπὸ παχυσαρκία...).

Τρίτον: Ἐπάρχει ἀκόμη και ἡ ἐν ἐξελίξει τραγωδία σὸ τρίγωνο Ρουάντα - Μπουρούντι - Ἀνατολικὸ Ζαῖρ, ὅπου δύο ἑκατομμύρια γυναικόπαιδα, γέροντες και ἄλλοι ἄμαχοι θὰ πεθάνουν μέσα σὲ δέκα μέρες ἀπὸ πείνα, δίψα, κακουχίες και ἐπιδημίες — ἀθύρματα στὰ χέρια τοῦ ὑποκινούμενου φυλετικοῦ μίσους και τῆς ἐγκληματικῆς και ἀνῆθικῆς ἀπραξίας...

Ναί! Δύο ἑκατομμύρια ἀθῶες ψυχὲς κινδυνεύουν ἄμεσα! Ἄριθμοὶ ναί, «νούμερα» ὄχι.

Καλημέρα 1997.

Συνέχεια προηγούμενου...

Οἱ ἀριθμοὶ καμὰ φορὰ συμπίπτουν με τὴν εἰκόνα ζωῆς. Ὅπως συμβαίνει με τὸ Πέραμα. Τὰ στοιχεία ἐρευνῶν καταγράφουν με τὴν ψυχρὴ λογικὴ τῶν ἀριθμῶν τὶς ἄθλιες συνθήκες διαβίωσης τῶν κατοίκων. Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη τῆς Ἑυρωπαϊκῆς Ἐνωσης, σὸ πλαίσιο τοῦ προγράμματος «Φτώχεια 3», τὸ 22% τῶν οἰκογενειῶν τῆς περιοχῆς εἶναι πολύτεκνες, με μέσο ὄρο μελῶν ἑπτὰ ἄτομα. Οἱ γονεῖς δὲν ἔχουν μόνιμη ἐργασία, ἀπασχολοῦνται σὲ ἐποχικὲς δουλειὲς και γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα μένουν ἀνεργοί. Ἡ ἀνεργία στὴν περιοχὴ ἔχει φθάσει σὸ 25% και στοὺς νέους ἀγγίζει τὸ 35%. Ἀπὸ τοὺς κατοίκους μόνο τὸ 7% ἔχει ἀπολυτήριον Λυκείου. Τὰ παιδιά ἀντιμετωπίζουν ἀναπνευστικὰ προβλήματα λόγω τῆς αὐξημένης ἀτμοσφαιρικῆς ρυπάνσεως, ἐνῶ δὲν εἶναι οὔτε ἐπαρκῶς ἐμβολιασμένα.

Μ. Μελ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ» ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ ΜΕ' (1996)*

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΑ - ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ (Συντάκτης: Εὐάγγελος Δ. Θεοδώρου)

Ἡ ἀγία παρθενομάρτυς Ἀγνή, σ. 3. — Μνήμη τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου Β', πατριάρχου ΚΠόλεως, σ. 33. — Μνήμη τοῦ ἀγίου Ἀγάθωνος, πάπα Ρώμης, σ. 49. — Μνήμη τοῦ ὁσίου Μάρκου, μοναχοῦ καὶ ἔρημίτου, σ. 65. — Μνήμη τοῦ ἀγίου Θεοφυλάκτου, ἐπισκόπου Νικομηδείας, σ. 81. — Ὁ ἀναστάσιμος χαρακτήρ τῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ Μεγ. Σαββάτου, σ. 97. — Τὸ νόημα τῆς τιμῆς τῆς μνήμης τῶν ἁγίων, σ. 129. — Ὁ ἅγιος μάρτυς Ἑρμείας, σ. 145. — Μνήμη τῶν ἁγίων Μάρθας καὶ Μαρίας, ἀδελφῶν τοῦ Λαζάρου, σ. 161. — Ἑλληνικὲς - Ἀνατολικὲς ἐπιδράσεις στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο τοῦ ὁσίου Ἱερωνύμου, σ. 178. — Προσωπογραφία τῆς ὁσίας Μακρίνης, σ. 193. — Μνήμη τοῦ ἀγίου Ἐύστου ἐπισκόπου Ρώμης, τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν, σ. 225. — Μνήμη τοῦ ἀγίου Ἀριστάρχου, σ. 257. — Οἱ ἅγιοι μάρτυρες Κάρπος, Πάπυλος, Ἀγαθόδωρος καὶ Ἀγαθονίκη, σ. 289. — Μνήμη τοῦ ἀγίου Ἀρέθα, τοῦ μεγαλομάρτυρος, σ. 305. — Προσωπογραφία τοῦ ἀγίου Νεκταρίου, σ. 321, 337, 353.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ ΚΑΙ «ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ»

Ἐπισκ. Ἀγελῶν **Εὐθυμίου**, Χαρισματικὴ λειτουργία, σ. 8. — Ἐκκλησιαστικὴ λειτουργία, σ. 38. — Τὸ ἦθος καὶ τὸ ὄψος, σ. 58. — «Κρίνειν ἐν δικαιοσύνῃ», σ. 68. — Συνοδικὴ λειτουργία, σ. 104. — Τὰ παράσιτα τῆς ἐξουσίας, σ. 131. — Ἀλεξ. Μ. **Σταυρόπουλου**, Ποιμαντικὴ ἐκπαίδευση διὰ βίου, σ. 72. — Ἐκπαιδευτικοὶ ἀπόηχοι, σ. 87. — Μελέτη θανάτου - Σελίδες ἀπὸ ἓνα ἀθέατο ἡμερολόγιο, σ. 136. — Ἐκκλησιαστικὴ κοινωνικὴ διακονία, σ. 152. — Εὐτυχίας **Γιαννουλάκη**, Τέταρτος κόσμος: ὁ κοινωνικὸς ἀποκλεισμός, σ. 168, 186, 208. — Ἀλεξ. Μ. **Σταυρόπουλου**, Σπουδάζοντας Θεολογία, σ. 184. — Ἀθαν. Ν. **Παπαθανασίου**, Σπουδάζοντας Θεολογία, σ. 210, 240. — Ἀλεξ. Μ. **Σταυρόπουλου**, Μαθήματα σχοινοβασίας, σ. 272. — Μητροπ. Ναυπάκτου **Ἱεροθέου**, Ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἱερέως, σ. 358. — Δικαίωμα στὸ μέλλον, σ. 368.

ΦΙΛΟΚΑΛΙΚΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Ἀρχιμ. Δρος Χερουβεῖμ **Μαλισιάνου**, Κ. Παρθένης, ἄγνωστες μαρτυρίες τῆς παρουσίας του στὴ Βιέννη, σ. 16. — Σταυρούλας **Κάτσου - Καντάνη**, Τῆς Ὁρθοδοξίας, σ. 88.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ ΣΕ ΔΡΟΜΟΥΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ (Συντάκτης Ἀλέξ. Μ. Σταυρόπουλος)

Ἡ Χώρα τῆς Ἀλυπίας, σ. 40, 56. — Ἀγωνίες καὶ ἐλπίδες, σ. 112. — Στὸν ἀστερισμὸ τῆς ἐλπίδας, σ. 328, 344.

ΓΑΜΟΣ - ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ἀλεξ. Μ. **Σταυρόπουλου**, Προετοιμασία ἀγάπης, σ. 298, 312.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης **Ἀντωνίου**, Ὁ Κύριος, οἱ Ζηλωταὶ καὶ ἡ Ρωμικὴ ἐξουσία, σσ. 6, 36, 53. — **Παύλου** μοναχοῦ Λαυριώτου, Ἱστορία τῆς ἀδελφότητος Ἰωασαφαίων τοῦ Ἀγίου Ὄρους, σ. 21. — Κωνστ. Μ. **Κονταξόπουλου**, Οἱ 35 ἅγιοι τῆς Ὁρθοδοξίας ποὺ φέρουν τὸ ὄνομα Ἀθανάσιος, σσ. 25, 46, 76, 85. — Ἀθαν. Γ. **Μελισσάρη**, Γέρων Παῖσιος. Τὸ γέννημα τῆς Καππαδοκίας, σσ. 27, 47, 77, 121, 143, 156, 173, 190, 221, 251. — Εὐαγγέλου Δ. **Θεοδώρου**, Στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου καὶ στὰ ἔχνη τῆς ἀγίας Φιλοθέης, σ. 84, 107, 133, 149, 166, 183. — Κων. Π. **Χαραλαμπίδη**, Ἀρχαιολογικὲς - εἰκονογραφικὲς εἰδήσεις γιὰ τὴ βασιλικὴ τῆς ἀγίας Ἀγνῆς τῆς Ρώμης, σ. 90. — Ἀρχιμ. Δωρ. **Πολυκανδριώτη**, Μαντῶ Μαυρογένους, ἡ πιστὴ καὶ γενναία ἡρώιδα τοῦ 1821, σ. 91. — Μητροπ. Σύρου **Δωροθέου**, 60ετηρὶς εὐρέσεως τῆς εἰκόνης τοῦ ἀγίου Δημητρίου ἐν Ἑρμουπόλει Σύρου, σ. 164. — Ἐπισκ. Ριζούτας **Μακαρίου**, Ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς τῶν χριστιανῶν στὴ Ρωσία, σ. 203. — Κωνστ. Μ. **Κονταξόπουλου**, Ἡ εἰκοσάριθμη χορεία τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, σ. 217, 248. — Πρεσβ. Κων. Ν. **Καλλιανού**, Σχέσεις Σκοπέλου καὶ Ἀγίου Ὄρους (17ος - 19ος αἰ.), σσ. 238, 270, 318, 343, 364. — Ἀποστόλου **Ἀντζουλάτου**, Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴν ἀνωθυμία στὴν ἐπωνυμία στὴν ὀρθόδοξη ἀγιογραφία, σσ. 280, 333. — Εἰρήνης **Οἰκονομίδου**, Ἡ Σαμοθράκη στ' ἀρχαία καὶ τὰ χριστιανικὰ χρόνια, σ. 285. — Ι.Μ. **Χατζηφώτη**, Ὁ πνευματικὸς χαρακτήρας τῶν Γεννήσεων τοῦ Ἁθω, σ. 370. — Θεοδ. Ι. **Ψαριώτη**, Καὶ κηπουρὸς καὶ φυσιοδίφης, ὁ συζεύξας παιδείαν καὶ Ὁρθοδοξίαν, σ. 375.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ - ΚΑΝΟΝΙΚΑ

Ἰωάννου **Φουντούλη**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες, σσ. 12, 42, 55,

* Τὰ Περιεχόμενα κατήρτισε ὁ Εὐάγγελος Π. Λέκκος.

70, 106, 135, 148, 165, 182, 205, 232, 264, 314, 326, 342, 358.

ΠΑΤΕΡΙΚΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ (Συντάκτης Νικ. Κ. Δρατσέλλας)

Ἡ ἸΔ' Κατήχησις πρὸς φωτιζομένους τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, σσ. 29, 63, 79, 95, 126, 159, 175, 191, 219, 254, 284, 332, 366.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

Ἄρχιμ. Μαξίμου **Ματθαίου**, Πρωτοπρ. Νικόλαος Ἀνγερινόπουλος (1920-1996), σ. 138. — Μητροπ. Πατρῶν **Νικοδήμου**, Ἄρχιμ. Χριστόδουλος Φάσος, σ. 298.

ΒΙΒΛΙΚΑ - ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΥΜΝΟΛΟΓΙΚΑ

Ἰωάννου Φ. Ἄθανασόπουλου, Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Παρακλητικὸς Κανὼν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τὴν «Γηροκομήτισσαν», σ. 119. — Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἄντωνίου, «Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν», σσ. 200, 299, 261, 294, 310. — Παναγ. Θ. **Παπαθεοδώρου**, Λόγος ἀμετάφραστος (χριστιανικὴ ὑμνογραφία), σσ. 246, 277, 330, 349, 372. — Ἄρχιμ. Χρυσ. Π. Ἄβαγιανού, Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Διδάσκαλος θ. Εὐχαριστίας, σσ. 795, 360.

ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΑ - ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΙΑ

Πρωτοπρ. Ἄντ. Ἀλεβιζόπουλου, Οἱ κυβερνήσεις τῆς Εὐρωπ. Ἐνώσεως μπροστὰ στὸ πρόβλημα τῶν αἰρέσεων καὶ τῆς παραθρησκείας, σσ. 20, 61, 71, 111, 154, 188, 207, 236.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ (ΣΧΟΛΙΑ) (Συντάκτης Μ. Μελ.)

Ἐπάρχει ἐλπίς! — Τὸ χαιρετίζουμε. — Διαβάστε καὶ σχολιάστε... — Ἀνατεῖλαντος τοῦ νέου ἔτους..., σ. 31. — Ἄξιος! — Ὁ Μακαριώτατος πρὸς τοὺς ἀποδήμους... — Ἐπαξίως! — Εὐγε καὶ πάλι εὐγε! — Συνέβη καὶ αὐτό!, σ. 32. — Γιὰ τὰ παιδιά μας (1), (2) καὶ (3), σ. 48. — Γιὰ τὰ παιδιά μας (1) καὶ (2). — Ἐνας κόσμος χωρὶς τοξικά. — Προσοχή - προσοχή, σ. 64. — Λόγοι πατρός. — «Πόθεν» τὰ ἐκθέματα; — *Hic et nunc!* — Ποῦ πάμε ἢ Τηλεκόλαση..., σ. 80. — Καλημέρα ἢ καληνύχτα; — Ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφόν. — Ξενώνας γιὰ ἀγαμεις μητέρες, σ. 96. — Κέντρο Ὑγείας στὸ Ἅγιον Ὄρος. — Σὰν τὸν ληστή τοῦ «μνήσθητι!» — Ἡ Ἄ-

νάσταση τῆς εὐθύνης... — ὄντως γηραιά!... — Δὲν πρόλαβε τά... 121!, σ. 127. — Μέτρο - μέτρο μετρῶ μὲ Μετρό! — Οὐδεὶς λόγος ἀνησυχίας ὑπάρχει πλέον!!! — Τί; Πῶς; Γιατί; — Εὐχὴ ὅλων μας!..., σ. 128. — Προσοχή! — Συγχαίρουμε! — Πατέρες Πατέρων!, σ. 144. — Ὁ π. Ἄντ. Ἀλεβιζόπουλος ἀπὸ τὴν στρατευομένη στὴ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία. — Χαιρετίζουμε!, σ. 160. — Ἡ «Δόξα τοῦ Βυζαντίου». — Ἀπὸ τὸ κακὸ στὸ χειρότερο. — Μποροῦμε νὰ ἐλπίζουμε; σ. 176. — Τιμητικὲς διακρίσεις σὲ ἱερεῖς ἀπὸ τὸν Ε.Ε.Σ. — Ἑλληνικὲς φλέβες. Ξένο αἷμα; — Ἄδεια φαλακρὰ κρानία... — Μὰ εἶναι δυνατόν; σ. 192. — Τῶν Ἐπικαίρων ἐπικαίρον! — Τσιγάρο - καρφὶ στὸ φέρετρο! — Ἦσυχία, παρακαλῶ! - Μὲ σοφία ἀπὸ τὴ Σόφια. — Τέρμα στὶς ὑποχωρήσεις, σ. 224. — Ἐν Θαβωρείῳ, ὁ Χριστὸς λαμπρύνας ἐθεοούργησεν! — Περὶ τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, σ. 255. — Τῆ Θεοτόκῳ Ἡλίας Μηνιάτης εὐλαβῶς. — Καὶ σὲ ἄλλα καὶ ἄλλοῦ. — Καλὴ δύναμη!, σ. 256. — Τὰ βράχια ποῦ ἀγαποῦμε! — Ἡ φτώχεια γένους θηλυκοῦ. — Βραχονησίδων ἴμια τῆς ἠθικῆς ἐφύμνια, σ. 287. — Ὁ καπνὸς βορείως, ὀριζοντίως καὶ καθέτως. — Ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου, σ. 288. — Νέα ἄλωση... — Παράκληση στὸν Παράκλητο. — Χειροκροτοῦμε! Συγχαίρουμε εὐλαβῶς, σ. 304. — Νὰ τὸ προσέξουμε. — «Παρωχημένη» καὶ σκοταδιστικὴ, ἔ; — Οἱ Σέρβοι σερβίζουν ἀγάπη!, σ. 320. — «Ὁ Ἅγιός μας», σ. 351. — π.Χ., μ.Χ. — Χριστὸς ἐτέχθη! Γιατί; σ. 379. — Ἀριθμοί, ναί. «Νούμερα» ὄχι... — Καλημέρα 1997. Συνέχεια προηγουμένου..., σ. 380.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ (Συντάκτης Ἄρχιμ. Μ.Φ.)

Τουρκικὲς προκλήσεις. — Ὑποτροφίες σὲ μαθητὲς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. — Κειμήλια τοῦ Ἁγίου Ὄρους. — Τὸ Δημογραφικὸ στὴ Δ.Ι. Σύνοδο, σ. 265. — Καύση νεκρῶν καὶ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. — Περιβάλλον καὶ ἐπικοινωνία. — Μ.Μ.Ε. καὶ Γλώσσα, σ. 266. — Δυναμικὴ προεμέρα τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς. — Ἡ δυναμικὴ τῶν Ποντίων. — Διαχρονικὴ διαδρομὴ στὸ Βοιωτικὸ χῶρο. — Μικρὲς Ἑλλάδες σὲ χλοερὴ χώρα, σ. 315. — Ἡ Δόξα τοῦ Βυζαντίου... στὶς ΗΠΑ, σ. 316. — Ἡ Κέννα καὶ ἡ λατρεία τοῦ διαβόλου. — Βεβήλωση χωρὶς ἠθικὴ, σ. 336. — Ζητεῖται δικαίωση... — Τὸ Μεγαλεῖο τῆς Ἐκκλησίας. — Καταδίκη τῆς Μασονίας. — Τὰ κειμήλια τῆς Ὁρθοδοξίας σὲ

ἀξιόλογη ἔκδοσις. Ἐνας ἀκόμη Ὁρθόδοξος Ναὸς στὸ Καμερόν, σ. 348. — Ἡ «Δόξα τοῦ Βυζαντίου». — Ἑλληνισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία. — Ἁγία Σοφία Θεσσαλονίκης. — Κωνσταντινούπολις ἡ Πρωτόθρονος, σ. 359.

ΛΟΓΟΙ - ΟΜΙΛΙΑΙ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Μητροπ. Πατρῶν **Νικοδήμου**, Μηνύματα Μεγάλης Ἑβδομάδος· Τῆ Μεγ. Τετάρτη ἐσπέρας καὶ τῆ Μεγ. Πέμπτη πρωΐ, σσ. 4, 34. Μεγάλη Παρασκευή, σσ. 50, 66, 82, 98, 130, 146, 162, 180, 196, 226, 258, 291, 307, 223, 339, 355. — Ἐπισκ. Νεοχωρίου **Παύλου**, Ὁ ἅγιος ἔθνομάρτυς Σεραφεῖμ, ἀρχιεπίσκοπος Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου Καρδίτσας, σ. 10. — Ἀρχιμ. Χρυσ. Π. **Ἀβαγιαννοῦ**, Ὁ ἱ. Χρυσόστομος καὶ ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια, σσ. 14, 43, 74, 93, 109, 141, 151, 170. — Ἀρχιμ. Χρυσοστ. Θ. **Χρυσόπουλου**, Ὁ τῆς οἰκογενείας «καρπὸς τοῦ Πνεύματος», σσ. 15, 44, 60. — Μητροπ. Νικαίας **Ἀλεξίου**, «Τὸ στάδιον τῶν ἀρετῶν ἠνέωκται...», σ. 100. — Ἀνδρέα Ν. **Παπαβασιλείου**, Ἐπιμόρφωση τοῦ θεολόγου, σ. 274, 301, 317.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Πρωτοπρ. Ἀστερίου **Γεροστέργιου**, Προσκυνηματικὴ ἐπίσκεψις στὴν Κωνσταντινούπολις καὶ τὴ Μικρὰ Ἀσία, σσ. 115, 142, 155, 171, 189, 215, 243. — Ἀρχιμ. Δωρ. **Πολυκανδριώτη**, Παναγία ἡ Θεοσκέπαστη, πολιοῦχος τῆς Ἄνδρου, σ. 140. — Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ **Κυρκώτη**, Ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας μέσα ἀπὸ τὴ Θεολογία τοῦ ἀποστόλου Παύλου, σ. 212. — Πρωτοπρ. Ἰωάν. Ἀθ. **Ἀντωνοπούλου**, Τὸ ἐγκόλπιον τοῦ νεωκόρου, σσ. 234, 267, 299, 327, 346, 362.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

(Συντάκτης· Δημ. Σ. Φερούσης)

Ἑλένης Δάκη - Καλαμαρά, Ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος. — Στυλ. Σ. Μπαρακτάρη, Οἱ μεταφράσεις τῆς Ἁγ. Γραφῆς κατὰ τὴν τουρκοκρατία, σ. 24. — Μαρίας Γουμενοπούλου, Ὁ καθρέφτης. — Γιάννη Π. Γκίκα, Τὰ κάστρα, σ. 45. — Π. Μ. Σωτήρχου, «Παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἁγίων Πατέρων». — Τοῦ ἰδίου, «Παιδομάρτυρες». — Ἐκδ. «Ἀκρίτας», Ἡ ἄλωση τῆς Πόλης, σ. 94. — Νικ. Π. Σοῦλεντάκη, Ἱστορία τοῦ Ἑθνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. — I. M. Χατζηφώτης, Ἡ καθημερινὴ ζωὴ στὸ Ἅγιον Ὄρος. —

Π. Β. Πάσχου, Γυναῖκες τῆς ἐρήμου - Μικρὸ Γεροντικὸ Γ', σ. 125. — Εὐαγγελίας Παπαχρήστου - Πάνου, Τὰ ποιήματα. — Γαλάτειας Γρηγοριάδου - Σουρέλη, Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. — Φαίδ. Πατρικαλάκη, Ἡ πορεία καὶ τὸ ὄραμα τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς, σ. 158. — Δημ. Σταμέλου, Μάρτυρες καὶ μαρτυρίες. — Μητροπ. Ἐφέσου Χρυσοστόμου, Ἡ ἀναγνώρισις τῶν μυστηρίων τῶν ἑτεροδόξων. — Ναυσικᾶς Ἰεσσαῖ - Κασιμάτη, Πέτρα καὶ βότσαλο, σ. 174. — Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδοῦλου, «Πῶς καὶ γιατί στὴν Ἐκκλησία μας». — Ἀρχιμ. Νικολ. I. Πρωτοπαπᾶ, Ἐχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, σ. 283. — Παν. Ν. Σιμωνᾶ, Αἱ σχέσεις Αἰγυπτίων καὶ Ἰσραηλιτῶν στὴν Π. Διαθήκη. — Π. Μ. Σωτήρχου, Οἱ ἅγιοι καβαλλάρηδες. — Κων. Γ. Γιοκαρίνη, Ἡ ἱερωσύνη τῶν γυναικῶν στὸ πλαίσιο τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης, σ. 303. — Δημ. Γ. Γιαννούλη, Ἁγία Θεοδώρα ἡ βασίλισσα τῆς Ἄρτας. — Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, Ἡ ὑποταγὴ τοῦ Υἱοῦ στὸν Πατέρα. — Μητροπ. Κορίνθου Παντελεήμονος, Μυσταγωγία βιωματικῆς Ὁρθοδοξίας, σ. 335. — Ἰ. Μονὴ Ὁσ. Δαβίδ, Ὁσῖος Δαβίδ. — Π. Β. Πάσχου, Ὁ Γέροντας καὶ ἄλλες ἀποκαλυπτικὲς ἱστορίες. — Κων. Δ. Μαλαφάντη, Ἀθηναῖκαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Γρηγ. Ξενοπούλου.

ΕΙΚΟΝΕΣ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Μήτηρ Θεοῦ, ἡ πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν, σ. 2. — Ἡ προσκύνησις τῶν ποιμένων. — Ὁ ἅγιος Νικόλαος, σ. 17. — Οἱ ἅγιοι Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη, σ. 18. — Πορτραῖτο ἀγνώστου, σ. 19. — Ἀδελφότης Ἰωασαφαίων, σ. 22. — Ὁ Γέρον Παῖσιος μετὰ ὁμάδα ἐπισκεπτῶν, σ. 28. — Γυναίκα ποὺ κλαίει, σ. 40. — Ὁ Δημιουργὸς χειρ-αγωγεῖ τὴν Εὐα, σ. 57. — Παναγία ἡ Γλυκοφιλοῦσα, σ. 89. — Μαντῶ Μαυρογένους, σ. 92. — Ὁ Νικαίας Ἀλέξιος ὁμιλῶν στοὺς ἱερεῖς του, σ. 101. — Κουτλουμουσιανὸ Κελλὶ «Παναγούδα», σ. 122. — Παναγία τῶν Βρυούλων, σ. 167. — Ἡ ἀνεργία στὰ κράτη τῆς E.E., σ. 168. — Παναγία ἡ Ἐκατονταπυλιανή, σ. 177. — Ἁγία Μακρίνα, σ. 194. — Ὁ κόσμος ἔγινε μιὰ γειτονιά, σ. 209. — Ὁ σχοινοβάτης, σ. 273. — Προγράμματα, σ. 297. — Πρόσφυγες (σχέδιο Richards), σ. 329. — Ἅγιος Νεκτᾶριος, σ. 338. — Ἑλπίδα καὶ ἀπελπισία, σ. 344. — Χριστὸς ὁ Θεός, ἡ ἐλπίς ἡμῶν..., σ. 345. — Ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ, σ. 371.

«ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΟΜΟΤΙΜΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1996 ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

† Ο ΣΥΡΟΥ, ΤΗΝΟΥ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

† Ο ΠΑΤΡΩΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

† Ο ΣΙΣΑΝΙΟΥ - ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

† Ο ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΛΕΞΙΟΣ

† Ο ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΙΕΡΟΘΕΟΣ

† Ο ΑΧΕΛΩΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΣ

† Ο ΡΙΡΟΥΤΑΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ

ΑΛΕΞ. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΩΝ. Π. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

Ἀρχιμ. ΧΡΥΣΟΣΤ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΣ

» ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΚΥΚΚΩΤΗΣ

» ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ ΜΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

» ΜΑΞΙΜΟΣ ΜΑΤΘΑΙΟΥ

» ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΠΟΛΥΚΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

» Μ(ΑΚΑΡΙΟΣ) Φ(ΙΛΟΘΕΟΥ)

» ΧΡΥΣ. Θ. ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΩΤΟΠΡ. ΑΝΤ. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΩΤΟΠΡ. ΙΩΑΝ. ΑΘ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

» ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΓΕΡΟΣΤΕΡΓΙΟΣ

ΠΡΕΣΒ. ΚΩΝ. Ν. ΚΑΛΛΙΑΝΟΣ

ΜΟΝΑΧΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ

ΙΩΑΝ. Φ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΝΤΖΟΥΛΑΤΟΣ

ΕΥΤΥΧΙΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΚΗ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΔΡΑΤΣΕΛΛΑΣ

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΚΑΤΣΟΥ - ΚΑΝΤΑΝΗ

ΚΩΝΣΤ. Μ. ΚΟΝΤΑΞΟΠΟΥΛΟΣ

Μ(ΑΝΩΛΗΣ) ΜΕΛ(ΙΝΟΣ)

ΑΘΑΝ. Γ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΗΣ

ΕΙΡΗΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΑΘΑΝ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΠΑΝΑΓ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ι. ΨΑΡΙΩΤΗΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ: ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ